

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Přírodovědecká fakulta

katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie

Studijní obor: Sociální geografie a regionální rozvoj

Tereza Slavotínková

**EUROREGION NEISSE-NISA-NYSA:
PLATFORMA PŘESHraničNÍ SPOLUPRÁCE NA
PŘÍKLADU FONDU MALÝCH PROJEKTŮ**

**EUROREGION NEISSE-NISA-NYSA: THE
PLATFORM OF THE CROSS-BORDER
COOPERATION ON THE BASE OF SMALL
PROJECT'S FUND EXAMPLE**

Diplomová práce

Praha 2015

Vedoucí práce: RNDr. Tomáš Havlíček, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 29. 6. 2015

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat v první řadě vedoucímu své diplomové práce RNDr. Tomáši Havlíčkovi, Ph.D. za vstřícný přístup při vedení práce, za jeho cenné rady a připomínky. Dále mé poděkování patří sekretariátům Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa za ochotu spolupracovat, a to na všech stranách hranice. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu poskytnutou v průběhu celé doby studia.

Abstrakt

Předložená diplomová práce se věnuje přeshraniční spolupráci a Fondu malých projektů v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa. Prvním cílem bylo analyzovat projekty z FMP za programovací období 2007-2013. Následně se práce snaží dokázat, že Euroregion Neisse-Nisa-Nysa (česká část), je fungující platformou pro přeshraniční spolupráci v území. Z analýzy se potvrdilo, že pouze česká část ERN je v rámci FMP významným aktérem. Dále se potvrdilo, že v česko-polském pohraničí je nejvíce realizovaných projektů a zároveň nejvíce vyčerpaných finančních prostředků. Bylo také zjištěno, že v roli žadatele se nejvíce objevují obce. Zároveň bylo prokázáno, že větší obce jsou úspěšnější z hlediska počtu projektů a získaných dotací. Ohledně role ERN v přeshraniční spolupráci se potom potvrdilo, že ERN je fungující platformou pro přeshraniční spolupráci a zodpovědným správcem FMP. V teoretické části se diplomová práce zabývá fenoménem hranic a pohraničí, přeshraniční spolupráci i euroregiony v obecné rovině.

Klíčová slova: přeshraniční spolupráce, Fond malých projektů, euroregion, Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, Euroregion Nisa

Abstract

Submitted diploma thesis is dedicated to cross-border cooperation and the Small Project's Fund in the area of Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. The first aim is the analysis of projects from the SPF for the programming period since 2007 to 2013. The second aim of this thesis is to approve that Euroregion Neisse-Nisa-Nysa (czech section) is convenient platform for the cross-border cooperation. First, analysis of SPF confirmed that ERN (only czech section) is a significant player. Second, Czech-Polish border revealed the highest number of realized projects and also the highest financial resources used. Concerning the role of ERN in cross-border cooperation it was confirmed that the ERN is convenient platform for cross-border cooperation and also a responsible administrator of the SPF. In the theoretical section this thesis deals with the border phenomenon, the cross-border cooperation and the euroregions in general.

Keywords: cross-border cooperation, Small Project's Fund, euroregion, Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, Euroregion Nisa

OBSAH

PŘEHLED POUŽITÝCH ZKRATEK.....	7
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	9
SEZNAM TABULEK.....	11
1 ÚVOD.....	13
2 VSTUPNÍ POZNÁMKY.....	15
2.1 CÍLE PRÁCE A PŘEDPOKLADY	15
2.2 METODIKA.....	16
3 HRANICE A POHRANIČÍ.....	18
3.1 HISTORICKÝ POHLED NA VÝVOJ HRANIC V EVROPĚ	18
3.2 INTERDISCIPLINÁRNÍ POVAHA STUDIA HRANIC.....	20
3.3 DEFINICE A TYPOLOGIE HRANIC A POHRANIČÍ.....	21
3.4 VÝVOJ STUDIA HRANIC.....	23
3.5 SOUČASNÉ DISKUZE OHLEDNĚ HRANIC	25
4 PŘESHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE V EVROPĚ A REGIONÁLNÍ POLITIKA EU..	28
4.1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA PŘESHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE.....	28
4.2 VÝVOJ PŘESHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE V EVROPĚ	30
4.3 PŘESHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE V RÁMCI REGIONÁLNÍ POLITIKY EU.....	31
5 EUROREGIONY	36
5.1 POJETÍ EUROREGIONU	37
5.2 EUROREGIONY V ČESKU.....	37
5.3 EUROREGION NEISSE-NISA-NYSA.....	40
5.3.1 Základní vymezení zkoumaného území	41
5.3.2 Právní postavení Euroregionu.....	43
5.3.3 Organizační struktura	44
5.3.4 Financování Euroregionu	45
5.3.5 Cíle	46

6 ANALÝZA FONDU MALÝCH PROJEKTŮ V ÚZEMÍ EUROREGIONU NEISSE-NISA-NYSA NA ZÁKLADĚ USKUTEČNĚNÝCH PROJEKTŮ V OBDOBÍ 2007 - 2013.....	47
6.1 FOND MALÝCH PROJEKTŮ	47
6.2 ANALÝZA POČTU PROJEKTŮ Z FMP V ÚZEMÍ EUROREGIONU NEISSE-NISA-NYSA.....	50
6.2.1 Česko-polský program	51
6.2.2 Sasko-český program	53
6.2.3 Sasko-polský program.....	55
6.3 ANALÝZA FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ ZÍSKANÝCH Z EVROPSKÉ UNIE V ÚZEMÍ EUROREGIONU NEISSE-NISA-NYSA.....	57
6.3.1 Česko-polský program	57
6.3.2 Sasko-český program	60
6.3.3 Sasko-polský program.....	62
6.4 ANALÝZA AKTÉRŮ, ZAPOJENÝCH DO FMP V ÚZEMÍ EUROREGIONU NEISSE-NISA-NYSA	64
6.4.1 Česko-polský program	65
6.4.2 Sasko-český program	68
6.4.3 Sasko-polský program.....	71
6.5 ANALÝZA OBLASTÍ SPOLUPRÁCE V ÚZEMÍ EUROREGIONU NEISSE-NISA-NYSA.....	74
6.5.1 Česko-polský program	75
6.5.2 Sasko-český program	77
6.6 VÝSLEDKY	79
7 ZHODNOCENÍ ROLE EUROREGIONU NISA V RÁMCI PŘESHRAŇIČNÍ SPOLUPRÁCE	82
7.1 FAKTORY, OVLIVŇUJÍCÍ ČINNOST EUROREGIONU NISA.....	82
7.2 ČINNOST EUROREGIONU NISA V ROLI SPRÁVCE FMP.....	84
7.3 PROJEKTOVÁ ČINNOST EUROREGIONU NISA.....	85
7.4 STRATEGIE EUROREGIONU NEISSE-NISA-NYSA.....	87
7.5 DOPORUČENÍ PRO ZLEPŠENÍ PŘESHRAŇIČNÍ SPOLUPRÁCE V EUROREGIONU NISA	90
7.6 SHRNUTÍ ROLE ERN JAKOŽTO PLATFORMY PRO PŘESHRAŇIČNÍ SPOLUPRÁCI.....	91
8 ZÁVĚR	93
9 LITERATURA A ZDROJE DAT	97

Přehled použitých zkratk

AEBR	Asociation of European Border Regions (Asociace evropských příhraničních regionů)
a.s	Akciová společnost
CARDS	Program, určený na podporu zemí bývalé Jugoslávie
CBC	Cross Border Cooperation (Přeshraniční spolupráce)
CRR	Centrum pro regionální rozvoj
ČR	Česká republika
EAGGF	European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (Evropský zemědělský orientační a záruční fond)
ERDF	European Regional Development Fund (Evropský fond regionálního rozvoje)
ERN	Euroregion Neisse-Nisa-Nysa/Euroregion Nisa
ES	Evropské společenství
ESF	European Social Fund (Evropský sociální fond)
ESPON	The European Observation Network for Territorial Development and Cohesion (Evropská monitorovací síť pro územní rozvoj a soudržnost)
ESÚS	Evropské seskupení pro územní spolupráci
ESRI	Environmental Systems Research Institute (Software pro práci s geografickými informačními systémy)
EU	Evropská unie
EUR	Euro
€	Euro
EUREX	Euroregionální skupiny expertů
EÚS	Evropská územní spolupráce
FIFG	Financial Instrument for Fisheries Guidance (Finanční nástroj pro řízení rybolovu)
FMP	Fond malých projektů
FOR-BE-S	Fórum bezpečnosti
INTERREG	Iniciativa společenství pro mezinárodní, nadnárodní a přeshraniční spolupráci
IT	Informační technologie
Kč	Koruna česká
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
mil.	Milion
NO	Národní orgán

NUTS	Nomenclature des Unites Territoriales Statistique (Nomenklatura územních statistických jednotek)
OP	Operační program
PHARE	Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies (Polsko a Maďarsko: pomoc při restrukturalizaci ekonomik)
PřF UK	Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy
ROP	Regionální operační program
RP	Regionální politika
ŘV	Řídící výbor
ŘO	Řídící orgán
SMWA	Staatsministerium für Wirtschaft, Arbeit und Verkehr (Ministerstvo hospodářství, práce a dopravy)
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences (Statistický balíček pro sociální vědy)
s.r.o.	Společnost s ručením omezeným
TACIS CBC	Programme of technical assistance to CIS countries (program k podpoře přeshraniční spolupráce na západních hranicích Ruské federace, Ukrajiny, Běloruska a Moldávie)
tis.	Tisíc
TRN	Společný integrovaný prázdninový a turistický region
USA	United States of America (Spojené státy Americké)
WGS	World Geodetic System

Seznam obrázků

Obrázek 1	OP Přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Sasko v období 2007-2013	35
Obrázek 2	OP Přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika v období 2007-2013...	35
Obrázek 3	Euroregiony v Česku 2015.....	39
Obrázek 4	Geografické vymezení Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa 2015.....	42
Obrázek 5	Členové Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa 2015	43
Obrázek 6	Organizační struktura Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa	44
Obrázek 7	Dotační území pro FMP: sasko-polský program 2007-2013	49
Obrázek 8	Počet realizovaných projektů z FMP: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa v programovacím období 2007-2013.....	50
Obrázek 9	Územní diferenciaci počtu uskutečněných projektů z FMP: česko-polský program v období 2007-2013.....	52
Obrázek 10	Územní diferenciaci počtu uskutečněných projektů z FMP: sasko-český program v období 2007-2013.....	54
Obrázek 11	Územní diferenciaci počtu uskutečněných projektů z FMP: sasko-polský program v období 2007-2013.....	57
Obrázek 12	Územní diferenciaci objemu využitých financí z FMP: česko-polský program v období 2007-2013	58
Obrázek 13	Územní diferenciaci objemu využitých financí z FMP: sasko-český program v období 2007-2013	61
Obrázek 14	Územní diferenciaci objemu využitých financí z FMP: sasko-polský program v období 2007-2013	63
Obrázek 15	Rozdělení aktérů FMP: česko-polský program v období 2007-2013.....	66
Obrázek 16	Územní diferenciaci českých aktérů v česko-polském programu FMP pro období 2007-2013 na území české části ERN	67
Obrázek 17	Územní diferenciaci polských aktérů v česko-polském programu FMP pro období 2007-2013 na území polské části ERN.....	68
Obrázek 18	Rozdělení aktérů FMP: sasko-český program v období 2007-2013	69
Obrázek 19	Územní diferenciaci saských aktérů v sasko-českém programu FMP pro období 2007-2013 na území saské části	70
Obrázek 20	Územní diferenciaci českých aktérů v sasko-českém programu FMP pro období 2007-2013 na území české části.....	71
Obrázek 21	Rozdělení aktérů FMP: sasko-polský program v období 2007-2013.....	72
Obrázek 22	Územní diferenciaci saských aktérů v sasko-polském programu FMP pro období 2007-2013 na území saské části	73

Obrázek 23	Územní diferenciacie polských aktérů v sasko-polském programu FMP pro období 2007-2013 na území polské části	74
Obrázek 24	Oblasti spolupráce ve FMP: česko-polský program v období 2007-2013	76
Obrázek 25	Územní diferenciacie oblastí spolupráce za českou stranu ve FMP: česko-polský program v období 2007-2013 na území české části ERN	77
Obrázek 26	Oblasti spolupráce ve FMP: sasko-český program v období 2007-2013	78
Obrázek 27	Územní diferenciacie oblastí spolupráce za českou stranu ve FMP: sasko-český program v období 2007-2013 na území české části ERN	78
Obrázek 28	Projekty z FMP realizované v území ERN pro období 2007-2013	81

Seznam tabulek

Tabulka 1	Vývoj iniciativy Interreg v letech 1989-2013.....	32
Tabulka 2	Významová matice pojmu euroregion.....	37
Tabulka 3	Euroregiony v Česku dle data vzniku a partnerského státu.....	38
Tabulka 4	Funkce jednotlivých složek ERN.....	45
Tabulka 5	Aktivní obce české strany ERN rozdělené dle počtu projektů v období 2007-2013: česko-polský program.....	52
Tabulka 6	Aktivní obce polské strany ERN rozdělené dle počtu projektů v období 2007-2013: česko-polský program.....	53
Tabulka 7	Aktivní obce české strany ERN rozdělené dle počtu projektů v období 2007-2013: sasko-český program.....	54
Tabulka 8	Aktivní obce saské strany ERN rozdělené dle počtu projektů v období 2007-2013: sasko-český program.....	55
Tabulka 9	Aktivní obce saské strany ERN rozdělené dle počtu projektů v období 2007-2013: sasko-polský program.....	56
Tabulka 10	Aktivní obce polské strany ERN rozdělené dle počtu projektů v období 2007-2013: sasko-polský program.....	56
Tabulka 11	Objem financí poskytnutý k čerpání dotací a objem financí skutečně využitý v programu česko-polském za období 2007-2013.....	58
Tabulka 12	Aktivní obce české části čerpající prostředky z FMP v období 2007-2013: česko-polský program.....	59
Tabulka 13	Aktivní obce polské části čerpající prostředky z FMP v období 2007-2013: česko-polský program.....	59
Tabulka 14	Objem financí poskytnutý k čerpání dotací a objem financí skutečně využitý v programu sasko-českém za období 2007-2013.....	60
Tabulka 15	Aktivní obce saské části čerpající prostředky z FMP v období 2007-2013: sasko-český program.....	61
Tabulka 16	Aktivní obce české části čerpající prostředky z FMP v období 2007-2013: sasko-český program.....	62
Tabulka 17	Objem financí poskytnutý k čerpání dotací a objem financí skutečně využitý v programu sasko-polském za období 2007-2013.....	62
Tabulka 18	Aktivní obce saské části čerpající prostředky z FMP v období 2007-2013: sasko-polský program.....	63
Tabulka 19	Aktivní obce polské části čerpající prostředky z FMP v období 2007-2013: sasko-polský program.....	64
Tabulka 20	Výsledky korelační analýzy mezi počtem projektů a výší dotace s počtem obyvatel ve FMP: česko-polský program za období 2007-2013.....	80

Tabulka 21	Výsledky korelační analýzy mezi počtem projektů a výší dotace s počtem obyvatel ve FMP: sasko-český program za období 2007-2013.....	80
Tabulka 22	Výsledky korelační analýzy mezi počtem projektů a výší dotace s počtem obyvatel ve FMP: sasko-polský program za období 2007-2013	80
Tabulka 23	Velké projekty přeshraniční spolupráce v období 2007-2013 realizované Euroregionem Nisa	86
Tabulka 24	Prioritní oblasti rozvoje přeshraniční spolupráce v rámci strategie Euroregionu Neisse-Nisa-Nisa pro období 2014-2020	88

1 Úvod

Předložená diplomová práce se zabývá přeshraniční spoluprací a Fondem malých projektů v území Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa. Politicky vytvořené hranice byly tradičně vnímány jako institucionální mechanismus, jehož úkolem je chránit to, co je uvnitř tím, že vyloučí to, co pochází z venku. Hranice ve svém původním smyslu tedy představovala určitou ochranu, ale zároveň i bariéru. Taková bariéra však měla často negativní vliv na území k hranici přiléhajícímu – pohraničí. Na pohraničí bylo nahlíženo jako na periferní prostor, a to nejen z hlediska polohového, ale i ekonomického. Na opačných stranách hranice také vznikalo mezi lidmi napětí, které v minulosti několikrát přerostlo ve válečné konflikty.

Tyto problémy bylo nutné řešit. Teprve v 70. a 80. letech začal stoupat zájem o přeshraniční spolupráci. Za první významný impuls je označován vznik AEBR v roce 1971, která měla za cíl zvýhodnit všechny hraniční a přeshraniční regiony s tím, že jim bude pomáhat vytvářet vhodné podmínky pro tvoření sítí, výměnu informací či know-how. Od roku 1990 začala výrazně podporovat přeshraniční spolupráci i EU, a to především finančně. Již v roce 1989 byla založena iniciativa Interreg, která měla několik generací a následně, pro období 2007-2013, byla začleněna jako samostatný cíl v rámci RP EU. Díky zvýšenému zájmu o přeshraniční spolupráci se tak funkce hranic pomalu posouvala od bariéry k místu kontaktů a interakcí.

V Česku se však dveře k přeshraniční spolupráci otevřely až po pádu „železné opony“. Po roce 1989 začaly vznikat první euroregiony. Prozatím na našem území vzniklo celkem 13 euroregionů. Pro tuto diplomovou práci byl zvolen Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, který je nejstarším euroregionem na našem území a s přeshraniční spoluprací má více než 20 let zkušeností. Předpokládá se, že bude úspěšnou strukturou podporující přeshraniční spolupráci, která může demonstrovat, jak by euroregiony měly fungovat.

Tato diplomová práce si klade za cíl zhodnotit roli ERN v rámci přeshraniční spolupráce ve dvou rovinách. V první rovině je ERN chápán z geografického hlediska, jako celé přeshraniční území, ve kterém se odehrává přeshraniční spolupráce. V této

rovině je cílem analyzovat schválené projekty z FMP, který je nástrojem pro podporu přímé přeshraniční spolupráce a ERN je jeho správcem. V druhé rovině je ERN chápán z institucionálního hlediska, přičemž cílem je dokázat, že tvoří fungující platformu pro přeshraniční spolupráci. Tato problematika již nebude řešena v rámci celé přeshraniční struktury, ale pouze v rámci české části.

Na teoretickou část diplomové práce, která se zabývá problematikou hranic a pohraničí, přeshraniční spolupráci a euroregiony v obecné rovině, navazuje část analytická. Ta nejdříve rozebírá již zmíněný FMP a následně hodnotí ERN jako instituci přispívající k rozvoji přeshraniční spolupráce. V závěru práce jsou zopakovány nejdůležitější poznatky a dále je shrnuto, zda se stanovené předpoklady potvrdily. Diskutován je také přínos práce a další možnosti výzkumu v rámci dané problematiky.

2 Vstupní poznámky

2.1 Cíle práce a předpoklady

Předložená diplomová práce si stanovuje 2 cíle. První cíl se zaměřuje na analýzu uskutečněných projektů z FMP a druhý cíl se snaží zhodnotit roli samotného ERN, jakožto instituce, v rámci přeshraniční spolupráce.

Hlavní cíle práce jsou tedy stanoveny v následujících bodech:

- 1) Analýza Fondu malých projektů v území Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa na základě uskutečněných projektů v období 2007-2013
- 2) Zhodnocení role Euroregionu Nisa v rámci přeshraniční spolupráce

Na základě uvedených cílů pak byly stanoveny následující předpoklady:

- 1) Analýza Fondu malých projektů v území Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa na základě uskutečněných projektů v období 2007-2013
 - Euroregion Neisse-Nisa-Nysa je nejenom správcem FMP, ale zároveň i významným aktérem, který se podílí na projektech a nejvíce uskutečněných projektů a největší množství využitých finančních prostředků v euroregionu nalezneme v česko-polském pohraničí.
 - V roli žadatele v rámci FMP se nejčastěji vyskytují obce jako významný aktér přeshraniční spolupráce. Zároveň jsou větší obce či města daleko úspěšnější, a to jak v počtu realizovaných projektů, tak i v objemu získaných dotací z Evropské unie.

2) Zhodnocení role Euroregionu Nisa v rámci přeshraniční spolupráce

- Vzhledem ke své dlouholeté tradici tvoří Euroregion Nisa fungující platformu pro přeshraniční spolupráci ve svém území, a jakožto správce FMP dohlíží na to, aby byl řádně spravován a jednotlivé projekty měly reálný přeshraniční dopad.

2.2 Metodika

Prvním cílem práce je analýza FMP na základě uskutečněných projektů. Analýze budou podléhat všechny uskutečněné projekty v programovacím období 2007-2013 a to jak za českou, tak i za saskou a polskou část ERN. K naplnění tohoto cíle bylo nutné získat seznam všech uskutečněných projektů za všechny 3 strany ERN. Samotný seznam však nestačí, bylo nutné ho rozšířit o další ukazatele:

- sídlo žadatele
- typ žadatele
- oblast spolupráce
- výše finanční dotace

Prvním krokem byl tedy sběr dat. Z internetových zdrojů nebylo možné získat všechny potřebné informace, a proto již v této počáteční fázi bylo nutné začít komunikovat s vedoucími FMP na všech stranách hranice. Ve všech částech ERN se podařilo získat data ohledně financí a názvu žadatele. Typ žadatele a jejich sídla byla dohledávána dle internetových zdrojů. Bohužel se nepodařilo získat data ohledně oblasti spolupráce na saské a polské straně za jednotlivé projekty. Určit oblast spolupráce na základě dostupných informací nebylo autorce ze strany ERN doporučeno. Tato otázka bude řešena pouze za stranu českou, která si vede o oblastech spolupráce vlastní statistiky na úrovni jednotlivých projektů.

Získaná data byla zanesena do programů IBM SPSS Statistics 20 a ESRI ArcGIS 10.2. V prostředí programu SPSS byla data využita především k deskriptivní statistice a korelačním analýzám mezi velikostí obce (měřeno dle počtu obyvatel) na straně jedné a výší dotace a počtu realizovaných projektů na straně druhé. Jako

vhodný ukazatel závislosti byl zvolen Spearmanův korelační koeficient. V prostředí programu ArcGIS byly vytvořeny mapové výstupy, zobrazující územní diferenciaci (dle sídla žadatelů) počtu projektů, typu aktérů, oblastí spolupráce a výše dotací. Tyto ukazatele byly zobrazeny pomocí metody kartodiagramu. V programu ArcGIS bylo nutné vytvořit mapovou vrstvu ERN, která byla složena dohromady z různých internetových zdrojů (viz Literatura a zdroje dat). Pro vizualizaci byl použit souřadnicový systém WGS 1984 UTM Zone 33N. Výsledky, plynoucí z mapových výstupů, jsou dále doplněny o případné vysvětlení, získané z řízených rozhovorů.

Pro druhý cíl práce, který se snaží zhodnotit roli ERN v rámci přeshraniční spolupráce, byly rovněž použity řízené semistrukturované rozhovory (dále jen „rozhovory“). Konkrétně se jednalo o rozhovory s polskou, saskou a českou částí, přičemž rozhovory byly vedeny s vedoucími jednotlivých fondů a s jednatelem zmíněných částí ERN. Celkem se jednalo o 5 rozhovorů. Rozhovory měly totožnou strukturu jak na české, tak i na polské a saské straně. Téma rozhovorů jsou uvedena v příloze 1. Dalším zdrojem informací pro druhý cíl práce jsou publikace vydané samotným ERN.

Poslední důležitou metodickou poznámkou zůstává název Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa/Euroregionu Nisa. Na tuto problematiku poukazuje například Branda (2014). Přestože má každý euroregion, jakožto přeshraniční struktura, svůj oficiální název (Euroregion Neisse-Nisa-Nysa), často se v dané zemi používá pouze název zkrácený (Euroregion Nisa), a to i pokud se hovoří o celém přeshraničním území. Tato práce se v první části (kapitola 6) zabývá v rámci FMP celým přeshraničním územím, a proto bude užíván celý, oficiální název. V druhé části (kapitola 7) se ale zabývá pouze českou částí, proto zde bude hovořeno o Euroregionu Nisa. Podobně zkratka ERN je v kapitole 6 používána pro celé přeshraniční území, v kapitole 7 pak jen pro jeho českou část.

3 Hranice a pohraničí

Hranice je linie, která odděluje jedno od druhého. Její funkce byla v minulosti uchovávat lidi v uzavřené části území a kontrolovat či regulovat interakce mezi těmi, co se nachází uvnitř a těmi, kteří ne. V krajních případech bylo dokonce její funkcí veškerým interakcím bránit (Laine 2007).

Funkce hranic se ale v průběhu 20. století měnila. Díky tomu je v této kapitole čtenář seznámen nejprve se změnami evropských hranic v průběhu 20. století, poté je poukázáno na interdisciplinární povahu hranic a pozornost je směřována i na definice hranic a jejich kategorizaci s důrazem na hranici politickou. Shrnut je i vývoj studia hranic od konce 19. století až po současnost. V závěru kapitoly jsou uvedena vybraná témata, v jejichž souvislosti jsou dnes hranice diskutovány.

3.1 Historický pohled na vývoj hranic v Evropě

Abychom se mohli problematice hranic a pohraničí věnovat podrobněji, je vhodné stručně nastínit historický pohled na vývoj hranic v průběhu 20. století a také na některé události, které znamenaly milníky pro nové přístupy ke studiu hranic.

Evropa byla po celá staletí charakteristická sjednocováním malých států ve větší. Tento proces dosáhl vrcholu v 19. století (O'Dowd 2003). Devatenácté století bylo velmi liberální, alespoň pokud hovoříme o hranicích. Tehdejší hranice byly relativně propustné a tato doba zaznamenala růst mezinárodní migrace, rozšiřování volného trhu a růst zahraničních investic (Anderson, O'Dowd 1999).

Dvacáté století bylo ale svědkem rozpadu velkých říší (Rakouska-Uherska, Osmanské říše či poměrně nedávného rozpadu Sovětského svazu). Za první důležitý milník je označována 1. světová válka, která měla za následek rozsáhlé změny hranic. Ta také dokazuje, že v minulosti nebyly územní změny procesem demokratickým, nýbrž produktem válek, převratů či invazí. Ostatně ani 2. světová válka není v tomto ohledu žádnou výjimkou (O'Dowd 2003). Poválečné období bylo ve znamení

proliferace, konsolidace a velkého důrazu na státní hranici. Národní státy sehrály v tomto období velikou roli a byly považovány za tzv. stavební kameny světové ekonomiky. Toto období, nazývané studená válka, je charakterizováno až výjimečně stabilními hranicemi. Státní hranice zůstaly silné až do 70. let, přestože v období 1945-1970 již byla ekonomika o něco otevřenější než v období 2. světové války. Studium hranic v této etapě bylo ale nadále potlačováno (Anderson, O'Dowd 1999). Pokud porovnáme situaci po roce 1945 se situací před rokem 1918, tak poválečná Evropa je charakterizována daleko větším počtem státních hranic a daleko větší regulací lidí, kteří žijí uvnitř (O'Dowd 2003).

Zlom nastal s nástupem globalizace v 70. letech, ve smyslu potřeby přesouvat kapitál přes hranice do cizích zemí. Proces globalizace začal vytvářet nové vztahy mezi ekonomikou, občanským řádem a kulturou, což mělo samozřejmě efekt i na státní hranice (Anderson, O'Dowd 1999). Obrovský milník pro střední a východní Evropu nastal začátkem 90. let, která jsou označována za konec studené války. Berlínská zeď ztratila svůj význam, rozpadl se Sovětský svaz a hranice směrem na západ se otevřely (Diener, Hagen 2009). Otevření hranic způsobilo nejen ohromný růst příležitostí pro mezinárodní trh a migraci, ale také pro studium hranic. Na povrch se vynořily debaty o národních státech a ztrátě jejich role jako hlavních jednotek rozdělení globální ekonomiky (Anderson, O'Dowd 1999, Diener, Hagen 2009). Od roku 1989 vzniklo přibližně 13 000 km nových státních hranic ve střední a východní Evropě. Pouze 10 států Evropy mělo v roce 1989 stejné hranice, jako tomu bylo o 100 let zpátky (O'Dowd 2003).

Hranice a politická území procházejí nyní změnami jednak díky částečnému slučování států v nadnárodní celky, dále díky růstu regionalismu na úrovních nižších než je stát a také díky tendencím k federalizaci či oslabení centrální moci státu s přenesením rozhodování směrem dolů (Anderson, O'Dowd 1999). Bylo by velmi předčasné a zároveň odvážné tvrdit, že proces formování hranic je nyní u konce v jakékoli části Evropy (O'Dowd 2003).

3.2 Interdisciplinární povaha studia hranic

Pojmy hranice a pohraničí, ale i další pojmy s nimi spojené, jsou frekventované v mnoha vědních disciplínách, počínaje geografii, přes historii, sociologii, politologii, ekonomii a mnoho dalších (Havlíček 2004).

Je logické, že se vzrůstajícím počtem hranic se o jejich studium začíná zajímat více odborníků z různých vědních disciplín. Nejsou jimi pouze geografové, přestože geografie byla pravděpodobně první vědecká disciplína, která se problematikou hranic zabývala. Geografové byli v minulosti nenahraditelní v otázce vymezení či přetvoření hranic a kdykoli se hranice měnily, geografové v tomto ohledu sehráli důležitou roli (Koloso 2005).

Jak zájem o studium hranic roste, problematika hranic a pohraničí se stala problematikou interdisciplinární a rozvíjela se paralelně mezi vědními obory (Koloso 2005). Bohužel, propojení těchto disciplín dosud nebylo natolik úspěšné, aby vytvořilo jednotný společný jazyk či sjednotilo terminologii. Vědci z různých oborů mají na studium hranic různé pohledy. Například ekonomové se staví pozitivně k fenoménu tzv. světa bez hranic, zatímco geografové či sociologové bývají skeptičtější. Pro sociology je hranice důkazem bipolarity mezi skupinami na různých měřítkových úrovních, od národní úrovně směrem dolů, k osobnímu prostoru jedince (my/oni, tady/tam, vevnitř/venku). Pro geografy stále zůstává hlavním bodem zájmu teritorium (Newman 2006).

Pro všechny vědní disciplíny je ale společný fakt, že hranice určují povahu skupiny, odráží existující rozdíly, přičemž jejich vytyčení mnohdy dá vzniknout skupině „dalších“, která před vznikem nové hranice neexistovala. I přes časté diskuze a semináře, které jsou vedeny už prakticky více než 20 let, nejsme nutně blíže k tomu, aby byla vytvořena teorie hranic, která používá společnou terminologii a je relevantní pro široké spektrum vědců, kteří se tématem hranic zabývají. Zatímco velká část geografů si nedovede představit hranici jako neteritoriální konstrukt, tak psychologové spolu se sociology nevidí důvod, proč by teritorium muselo v oblasti porozumění hranicím hrát tak klíčovou roli, jelikož hranice vnímají daleko abstraktněji. Existuje

tedy i spektrum různých definic, které se liší podle jednotlivých vědních disciplín (Newman 2006).

3.3 Definice a typologie hranic a pohraničí

Jak plyne z předchozí kapitoly, význam pojmu hranice není vždy pro jednoho člověka stejný jako pro druhého. Přispívá k tomu i fakt, že význam pojmů spojených s hranicemi se neliší pouze mezi jednotlivými vědními obory, ale že tyto pojmy existují ve všech jazycích a jejich význam se mění jak v čase, tak i v zemích, kde jsou používány. Například Němci mají pro hranice výraz pouze jeden, kdežto Angličané či Španělé dokonce tři (Anderson, O'Dowd 1999). Tato diplomová práce je zaměřena geograficky, a tak si v následující části uvedeme některé definice, které se týkají hranic především na poli geografickém.

Hagget (1975) vnímá a definuje hranici jako obvod teritoria, kdy za teritorium považuje oblast, nad kterou jsou vykonávána vlastnická práva. Hagget (1975) rovněž definoval příhraniční oblasti, když uvedl, že každá hranice vytváří kolem sebe zónu tlaku. Johnston (1994) definuje ve svém slovníku hranici jako dělicí čáru mezi jednou prostorovou jednotkou či skupinou a druhou. Další definici hranice uvádějí například Anderson a O'Dowd (1999), kteří tvrdí, že hranice sice tvoří to, co je uvnitř, ale zároveň je i tvořena tím, co je uvnitř.

S definicemi hranice se setkáváme i v české literatuře. Dokoupil (2004) uvádí jako nejčastější pojetí hranice v geografii státní hranici vymezující státní území a odkazuje na autory Baar, Rumpel, Šindler (1996, s. 32), kteří definují státní hranici jako *„konvenčně stanovenou linii na mapách a v terénu, která odděluje území jednoho suverénního státu od území jiného suverénního státu, nebo od oblasti nepodléhající suverénní moci žádného státu“*.

Potřeba vytvářet klasifikace a typologie hranic vyvstávala na povrch již ve 30. letech minulého století, jako součást tradičních přístupů. Newman (2006) upozorňuje, že přestože se nám dnes tyto typologie jeví jako zastaralé a jsou kritizovány především za svou deskriptivní, deterministickou a neanalytickou povahu,

neměli bychom je automaticky opomíjet. Ve svém článku dokonce tvrdí, že některé z těchto terminologií lze aplikovat v dnešní době stejně tak, jako tomu bylo před lety. V literatuře existuje nespočet klasifikací a vymezení. Mezi nejznámější autory patří dle Newman (2006) například Hartshorne, Boggs či Pounds.

Baar, Rumpel, Šindler (1996) shrnuli typologii hranic, přičemž se zaměřují hlavně na politicko-geografickou literaturu. Jako hlavní typy hranic uvádějí hranice přírodní a umělé. Umělé hranice dále dělí na etnické, historické a astronomické. Dalším typem hranic jsou hranice geometrické, historicko-geografické či politické, které jsou označovány za nejčastější předmět geografických studií. Pro přeshraniční spolupráci je podstatná hranice politická, proto se jí bude následující část stručně věnovat.

Dle Chromého (1999) lze rozlišit 3 oblasti politické hranice. První oblastí je hraniční linie neboli lineární oddělení dvou státních územních celků. Další oblastí je příhraniční okrajové území, což je v podstatě oblast územně blízká hraniční linii. Poslední oblastí je hraniční zóna. Hraniční zóna zasahuje do politického území nejhluběji a je všeobecně charakterizována jako území, které vykazuje rozdílná kritéria (ekonomická, společenská, politická) než zbylé ohraničené území v rámci vymezeného celku.

Dalším z možných dělení hranice je jejich rozdělení z hlediska propustnosti dle Maiera (1990). Ten je dělí na hranice uzavřené, částečně otevřené a otevřené. Na základě tohoto dělení jsou rozlišeny i 4 typy příhraničního regionu: otevřený, zavřený, systém mostu a systém kontaktního území (Dokoupil 2004).

Především v posledních letech se výzkum hranic realizuje převážně ve vztahu k území, které k nim přiléhá – pohraničí. Podobně jako u hranic, ani pohraniční oblasti nejsou snadno definovatelné a otázka jejich vymezení je nesmírně složitá. Problematika, týkající se vymezení, je způsobena mnoha faktory, počínaje opět interdisciplinární povahou, až po fakt, že každá pohraniční oblast je specifická a je tudíž nutné k problematice přistupovat individuálně (Havlíček 2004). V české geografii byla velká pozornost věnována popisu změn hranic našeho území i procesů jejich tvoření. Chromý (1999) identifikoval pro české pohraničí tyto 3 znaky: Prvním je periferní poloha ve vztahu k centru, druhým jsou specifické přírodní a klimatické

podmínky a posledním znakem je sociokulturní diskontinuita způsobená druhou světovou válkou, kdy proběhl odsun českých Němců z pohraničí a následně bylo území uměle dosídlováno.

3.4 Vývoj studia hranic

V dnešní době je velmi obtížné vyhnout se debatám o hranicích nebo ignorovat obory, ve kterých hranice figurují. Studium hranic se rozrůstalo společně s hranicemi. Rychlost, kterou se hraniční studie rozrůstají, je pozoruhodná a velmi významná (Wilson, Donnan 2012).

Pokud se podíváme na konec 19. století a začátek 20. století, geografické bádání znamenalo převážně sběr empirických dat, mapování ekonomických a sociálních struktur v hraničních regionech, demarkaci hranic v poválečné Evropě, ale také určování hranic v koloniích (Afrika). Tento přístup je označován jako historicko-geografický (Kolosov 2005). Dle Jeřábka (1999) je za prvního významného geografa, který tyto otázky dále rozpracoval, považován F. Ratzel. Ten, ovlivněn antropologií, chápe hranici jako vnější nepropustnou vrstvu, v níž se nalézá stát neboli srdce organismu (Ingram a kol. 1990).

Dalším přístupem v této době byl přístup typologický, kdy vzniklo množství typologií a klasifikací státních hranic a teorie vysvětlující jejich vývoj. Hranice byla chápána jako tvrdá linie a vznikaly geopolitické strategie, které rozdělovaly svět podle oblastí hlavního mocenského vlivu (Kolosov 2005). Světové války a vlny dekolonizací, které následovaly, vedly k prvním pokusům studovat hranice systematicky (Diener, Hagen 2009).

Od 50. let nastupuje funkční přístup, který se již věnuje přeshraničním tokům lidí, zboží či informací. V této době vznikají modely mezinárodních interakcí na různých měřítkových úrovních. Do popředí se dostává multidimenzionální chápání hranic. Za hlavní aplikaci tohoto přístupu je považována oblast přeshraniční spolupráce a sledování sociálních procesů v hraničních oblastech. Počátkem 70. let nastupuje politický přístup, který se zaměřuje na roli hranic v mezinárodních

konfliktech. Zaměřuje se na řešení konfliktů podél hranic a na možné způsoby udržení a vytváření mírové situace. Tyto přístupy, označované jako tradiční, se snažily vysvětlit fenomén státních hranic především politickými faktory. Státy byly považovány za předem dané, přírodní regiony, chovající se jako integrální entity. Postupem času začaly být tyto tradiční přístupy nedostačující, jelikož se na povrch dostávaly další a další otázky, které již nebyly schopny zodpovědět. Reakcí na tento nedostatek byl příchod trendu postmoderních přístupů do problematiky hranic. Tradiční přístupy nebyly schopné zodpovědět například otázky spojené s náhlým vznikem konfliktů v oblastech. Nebyly schopné vysvětlit ani fakt, že ta samá změna má hluboce rozdílný dopad v jedné oblasti, než v oblasti jiné. Postmoderní přístupy, založené na velkém počtu konceptů, které byly navrženy politickými geografy, filosofy či sociology, se začínají v oblasti studia hranic objevovat od 80. let 20. století (Kolosov 2005).

Hraniční studie tehdy velmi ovlivnila jednak strukturační teorie A. Giddense s důrazem na svobodu akce uvnitř struktur, dále pak teorie světového systému I. Wallersteina. Její propojení s teorií teritoriální identity je považováno za nejvýznamnější úspěch devadesátých let (Diener, Hagen 2009). Princip spočívá ve studiu daných hranic ve světě, nicméně na různých řádovostních úrovních, směrem od globální až po lokální. Úspěchem tohoto přístupu je hlubší porozumění lokální úrovni. Bylo prokázáno, že lokální komunity nejsou zcela podřízené centrálním autoritám, ale mají samy o sobě vliv na formování identity a na vnímání hranic sousedních států. Hraniční identita neboli oboustranné zájmy a kultura je často vytvářena v místních komunitách (Kolosov 2005). Výrazně zde roste role prostorového měřítka a uvědomění si, že lidé žijí ve světě různých řádovostních úrovní, kde různé hranice ovlivňují jejich život v jeden a ten samý okamžik (Newman 2006). Dalším z postmoderních přístupů je přístup geopolitický, který se zabývá globalizací a integrací, respektive jejich dopadem na politické hranice. Snaží se řešit problém spojený s redistribucí funkcí mezi různými typy hranic a různými měřítkovými úrovněmi, které vznikají pod vlivem integrace a globalizace. Neméně důležitým cílem tohoto přístupu je studium hranic v otázce bezpečnosti. Hranice jsou studovány i jako sociální reprezentace, kdy je pozornost věnována tomu, jak jsou prezentovány skrze média a jejich roli jako symbolu. Ve studiu hranic se dále objevuje například PPP

přístup (Policy, Practice, Perception), což je pokus o sjednocení nejnovějších přístupů s přístupy tradičními (především funkční přístup). Postmoderních přístupů existuje mnoho, nicméně je důležité podotknout, že ačkoli se dají rozdělit do jednotlivých kategorií, v praxi se jedná většinou o jejich kombinaci (Kolosov 2005).

3.5 Současné diskuze ohledně hranic

Aktuálních diskuzí, týkajících se hranic, je mnoho. Téma hranic a pohraničí výrazně nabírá na popularitě především ze dvou důvodů. Tím prvním je fakt, že od rozpadu Sovětského svazu a některých dalších zemí, se počet hranic zvýšil a tím vyvolal podnět k diskuzi. Druhým důvodem je vliv globalizace a integrace, kdy se razantně mění význam hranic a nově vzniklé situace si žádají pečlivé analýzy (Kolosov 2005). V současné době jsou v Evropě hranice předmětem zájmu především v souvislosti s EU, konkrétně Schengenským prostorem, který posouvá politické hranice do nového prostoru. Na jednu stranu usnadňuje pohyb skrz státní hranice, které se nalézají uvnitř, na druhou stranu je překonání jeho vnější hranice daleko obtížnější (Kolářová 2013).

Hranice jsou diskutovány jako bariéry, jako místa kontaktů a interakcí, jako místa vzniku konfliktů, dále pak v souvislosti s identitou a potřebou lidí někam patřit, ale i v souvislosti s postupným otevíráním hranic, kdy se řeší problémy migrace, organizovaného zločinu či terorismu. Velmi populární jsou i nekončící debaty na téma „světa bez hranic“ (Diener, Hagen 2009).

Zastánci tzv. silné globalizace (Newman 2006) razí myšlenku světa bez hranic a tvrdí, že hranice, ale i celý státní systém nakonec ztratí svůj význam, pokud se tomu již nestalo. Jsou to právě ekonomové, novináři a IT specialisté, kteří se hlásí k tomuto přístupu. Na druhé straně jsou zde ale geografové, antropologové a politologové, kteří se hlásí spíše k přístupu slabší formy globalizace, která není tak radikální a připouští, že některé hranice zůstanou bariérou, zatímco další se budou postupně transformovat do podoby hranic jako sítí interakcí a mostů (Diener, Hagen 2009). Newman (2006) argumentuje, že i ti největší „fanoušci“ globalizace by měli přijmout fakt, že základní uspořádání společnosti vyžaduje určité kategorie a srovnání a že díky existenci hranic

je toto umožněno. Dále upozorňuje, že pokud byla hranice zavedena, či postavena, jejím cílem bylo právě vytvoření bariéry. Hranice jsou tak tradičně vnímány jako institucionální mechanismus, který má za úkol chránit to, co je uvnitř a to tak, že vyloučí to, co pochází zvenku.

Pokud hovoříme o postupném otevírání hranic, je vhodné zmínit událost z 11. 9. 2001, která velmi ovlivnila debaty, týkající se tohoto tématu. Tato událost především zmírnila přehnaný optimismus v otázce uvolňování hranic a jako důsledek byla pozornost znovu upřena na to, jak by hranice měly být více a efektivněji kontrolovány. Uvědomění si možnosti teroristického útoku zanechalo v celé společnosti jistě velikou opatrnost do budoucna, což je zřejmé například na hranicích Mexika a Kanady s USA, kdy je překročení hranic či získání trvalého pobytu daleko složitější, než tomu bývalo před rokem 2001 (Newman 2006, Diener, Hagen 2009).

Dalším pohledem je pohled na hranice jako na body možných konfliktů, což je jedním z nejčastěji se objevujících témat v diskuzích, především v oblasti politické geografie. Pokud se podíváme do historie, není divu, že je toto téma tak frekventované. Dvacáté století zažilo dvě světové války, které byly vedeny hlavně proto, aby se rozhodlo, jak má být prostor rozdělen a uspořádán (Morehouse 2004). Zároveň jsou hranice diskutovány jako místa kontaktu a interakcí, kdy jsou chápány spíše jako mosty, než jako bariéry (Newman 2006). Kontakt a interakce se staly v posledních letech klíčovým tématem s ohledem na funkci hranic a jsou brány jako klíčové ve vztahu mezi státy (Morehouse 2004). Newman (2006) dále také zdůrazňuje, že ve světové společnosti, kde se mnoho hranic stále více otevírá, by místo, kterým hranice prochází, mělo být spatřováno jako místo potenciální interakce. Tato místa by měla být chápána jako body kontaktu mezi sousedskými teritorii nebo sociálními entitami. Nicméně, dále argumentuje tím, že funkce hranice jako mostu nebude její výchozí funkcí, přičemž poukazuje právě na význam slova hranice.

Hranice se tak podle mnohých stávají flexibilnější a propustnější. Lidé, kteří v hraničním prostoru na obou stranách hranice dosud žili ve snaze držet se od sebe dál, nyní postupně uskutečňují kroky k tomu, aby vytvořili společný prostor k žití (O'Dowd, Corrigan 1995). V neposlední řadě jsou debaty týkající se hranic věnovány

identitě. Hranice nejsou ničím jiným, než produktem lidí, jejichž přirozenou potřebou je pořádek, uspořádání a ochrana jejich života. Hranice zároveň reflektují touhu lidstva pro sjednocení „stejných“ a vyloučení „jiných“. Jinými slovy se dá říci, že hranice jsou výsledkem přirozené potřeby lidí vytyčit hranice mezi pojmy „my“ a „oni“ (O'Dowd 2003).

Hranice a k nim přiléhající území tvoří bohatou oblast pro výzkum ohledně měnící se povahy sociální organizace společnosti. Přestože různé přísliby a predikce na téma „svět bez hranic“ se v posledních letech staly populárními, tak státní hranice dále zůstávají jedním z nejvíce viditelných úkazů mezinárodního systému. Potřeba vytvářet hranice vychází z lidské povahy, protože lidé mají tendence vytvářet pořádek a vymezit rozdíl mezi sociálními, politickými, kulturními, ekonomickými či environmentálními subjekty, procesy a institucemi (Diener, Hagen 2009).

Role hranic a pohraničí se během 20. století ve světě měnila a jejich studium ušlo v posledních letech velmi dlouhou cestu. Posunulo se od studia tvrdé teritoriální linie rozdělující dva státy ke studiu hraničních procesů, díky kterým jsou teritoria a lidé slučováni či oddělováni v rámci hierarchické sítě skupin (Newman 2006). Zvýšené mezinárodní toky zboží, kapitálu, služeb či informací mají za následek rostoucí potřebu pro překračování hranic a vzniku potřebných institucí veřejné správy (Anderson, O'Dowd 1999). Na území Evropy jsou hranice jednak tzv. jizvami mezi sousedními státy, ale zároveň se jedná i o tzv. švy, které tyto sousedy spojují a umožňují tak vzájemné srůstání Evropy (Dokoupil, Jeřábek 2004).

4 Přeshraniční spolupráce v Evropě a regionální politika EU

Více než 50 let byla Evropa politicky rozdělena do dvou bloků. Rozdělovala ji železná opona a je zřejmé, že takto vytvořená bariéra měla negativní dopady právě na hraniční regiony, kde neexistovaly prakticky žádné interakce s opačnou stranou hranice (Jurczek 2002). Tato kapitola se bude zabývat přeshraniční spoluprací v teoretické rovině, vývojem přeshraniční spolupráce v Evropě a v neposlední řadě budou popsány nástroje a programy regionální politiky v rámci přeshraniční spolupráce.

4.1 Teoretická východiska přeshraniční spolupráce

Přestože o přeshraniční spolupráci jako takové můžeme v Evropě mluvit už od konce druhé světové války, teprve v roce 1980 se skupina evropských zemí rozhodla oficiálně podporovat přeshraniční spolupráci. Jako první krok k vytvoření přeshraničních struktur založených na veřejném právu byla na podnět Rady Evropy sjednána mezinárodní úmluva, známá jako Madridská konvence. Tuto úmluvu v roce 1980 podepsalo 20 států. V jejím rámci je možné uzavírat mezistátní bilaterální i multilaterální dohody (Perkman 2003). Dodnes je tato úmluva jediným obecně platným dokumentem a postupem času byla ratifikována 30 členskými státy Rady Evropy.

Perkman (2003) ve svém článku definuje přeshraniční spolupráci jako institucionalizovanou spolupráci mezi sousedícími jednotkami, které jsou na nižší řádovostní úrovni než stát a leží na opačných stranách hranice. Na základě této definice dále odvozuje 4 kritéria, dle kterých může být přeshraniční spolupráce definována podrobněji. Za prvé, hlavními protagonisty jsou vždy veřejné autority a přeshraniční spolupráce musí být lokalizována v oblasti veřejného působení. Za druhé, přeshraniční spolupráce odkazuje především na spolupráci mezi místními a regionálními aktéry v různých zemích, přičemž tito aktéři nejsou obvykle právními subjekty podle mezinárodního práva. Přeshraniční spolupráce je tak založena na neformálních dohodách mezi zúčastněnými stranami. Za třetí, přeshraniční spolupráce

se převážně zabývá praktickým řešením problémů v různých oblastech každodenního života. Za čtvrté, přeshraniční spolupráce zahrnuje jistou stabilizaci přeshraničních kontaktů (budování institucí) v průběhu času. Dále přeshraniční spolupráci definoval například Schmit-Egner (1998), a to jako přeshraniční iniciativu mezi sousedícími regiony pro zachování, řízení a rozvoj společného prostoru bez jakýchkoli zásahů centrálních autorit.

Devadesátá léta zaznamenala obrovský nárůst přeshraničních regionů. O'Dowd (2003) uvádí, že zatímco před rokem 1991 existovalo v Evropě 65 přeshraničních regionů, v roce 1996 jejich počet vzrostl na 116. Čím více přeshraničních struktur vznikalo, tím více vyvstávala na povrch potřeba přeshraniční spolupráci systematicky řídit a rozvíjet. Vzniklá struktura zajišťuje efektivní řízení spolupráce (poskytuje provozní servis, koordinuje spolupráci) a dle Branda, Poštolka (2009) se struktury liší dle svého zaměření, dle kompetencí či dle kapacity. Ve svém článku uvádějí typologii, vytvořenou Asociací evropských hraničních regionů (AEBR), která definovala 3 základní typy struktur:

- euroregiony a podobné struktury
- pracovní společenství a další subjekty
- struktury specifické pro Interreg a další programy EU

První typ (euroregiony) se stal hlavním pojmem, definujícím přeshraniční spolupráci v Evropě (Lepik 2009) a dále bude rozveden v kapitole 5. Druhý typ už znamená volnější formu spolupráce, založenou na základě právně nezávazné dohody. Nemá právní subjektivitu a nejčastější název, který nese, je pracovní společenství. Poslední typ struktur byl vytvořen v souvislosti s implementací programů přeshraniční spolupráce a jeho hlavním cílem je řízení programů přeshraniční spolupráce (Branda, Poštolka 2009).

4.2 Vývoj přeshraniční spolupráce v Evropě

První známky přeshraniční spolupráce mezi regiony můžeme pozorovat již v 50. letech minulého století, kdy bylo potřeba řešit poválečnou situaci v Evropě. Byla zakládána sdružení, která se vztahovala k oblastem společného zájmu. Cílem těchto přeshraničních sdružení bylo snižovat nevýhody, které jsou spojeny s polohou příhraničních oblastí. V roce 1958 vznikla první institucionální forma přeshraniční spolupráce, zvaná Euroregio, ležící na hranici mezi Německem a Nizozemskem. Právě od tohoto názvu je odvozen pojem euroregion (O'Dowd 2003).

V 70. a 80. letech stoupal zájem o regionální politiku a zároveň i o přeshraniční spolupráci. V roce 1971 byla založena AEER s cílem zvýhodnit všechny hraniční a přeshraniční regiony s tím, že jim bude pomáhat vytvářet vhodné podmínky pro tvoření sítí, výměnu informací či know-how (Sousa 2012). V roce 1980 pak byla uzavřena Madridská konvence (kapitola 4.1). I přes tyto skutečnosti se výraznější rozvoj přeshraniční spolupráce dostavuje až v 90. letech. Svou roli na tom sehrálo hned několik faktorů. Sousa (2012) uvádí sjednocení Německa a vznik demokracie v bývalých komunistických zemích. Začátkem 90. let si také EU začala plně uvědomovat význam přeshraniční spolupráce a začala ji finančně podporovat. Poštolka, Branda (2009) kromě politických změn ve střední a východní Evropě uvádějí i další faktory náhlého růstu zájmu o přeshraniční spolupráci. Například lze uvést prohlubující se integraci uvnitř samotné Evropské unie, kde se přeshraniční spolupráce stala významnou v oblasti regionální politiky EU, s cílem snižovat přeshraniční rozdíly mezi regiony. Dále to bylo postupné rozšiřování samotné Evropské unie, kdy se přeshraniční spolupráce stala jakýmsi nástrojem v procesu přípravy nových zemí na vstup do EU. Nakonec přeshraniční spolupráce sehrála velmi důležitou roli i v procesu rozvoje sousedních vztahů mezi zeměmi bez statusu kandidátských zemí.

Od doby, kdy byla založena struktura Euroregio, vznikla v rámci EU více jak stovka přeshraničních uskupení, přičemž některá zahrnovala i partnerství mezi státy EU na straně jedné a státy, které členy nejsou, na straně druhé. Mapa územní spolupráce v EU se tedy s příchodem 90. let začíná měnit a koncem 90. let již

prakticky neexistovala hranice v západní Evropě, která by nebyla součástí nějakého přeshraničního programu (Sousa 2012).

4.3 Přeshraniční spolupráce v rámci regionální politiky EU

Politika hospodářské a sociální soudržnosti, neboli regionální politika (RP) se formuje od 70. let, kdy se stala potřebnou kvůli vstupu států s méně rozvinutou ekonomikou do Evropského společenství. Cílem této politiky je aplikovat principy soudržnosti a solidarity, což v praxi znamená, že bohaté státy/regiony přispívají na rozvoj chudých států/regionů za účelem celkového rozvoje a kvality života v celé Evropské unii (MMR ed. 2015b).

Regionální politika EU musí být realizována v souladu s 5 základními principy:

- koncentrace
- partnerství
- programování
- doplňkovosti
- principy monitorování a evaluace

Hlavním nástrojem pro její financování jsou strukturální fondy a kohezní fond. V rámci EU existují celkem 4 strukturální fondy:

- Evropský sociální fond (ESF)
- Evropský zemědělský a podpůrný záruční fond (EAGGF)
- Evropský fond regionálního rozvoje (ERDF)
- Finanční nástroj pro řízení rybolovu (FIFG)

Pro studium přeshraniční spolupráce je klíčový Evropský fond regionálního rozvoje, který je jejím hlavním finančním zdrojem. ERDF zasahuje do spousty oblastí a disponuje nejvyšším finančním obnosem ze všech jmenovaných strukturálních fondů (MMR ed. 2015c). Tento fond se stal základním finančním nástrojem pro snižování disparit uvnitř ES prostřednictvím regionální politiky. Jeho obecným cílem

je podpora ekonomické a sociální soudržnosti v EU, čehož se dle Rumpel (2004) snaží dosáhnout pomocí těchto rozvojových aktivit:

- investice do dopravní infrastruktury
- rozvoj infrastruktury v znevýhodněných oblastech (geograficky i strukturálně)
- rozvoj turistiky, ochrana kulturního dědictví a tvorba pracovních míst
- podpora ochrany a zlepšování ŽP a udržitelného rozvoje
- pilotní projekty pro testování nových způsobů řešení regionálního rozvoje a výměnu zkušeností v této oblasti

Od roku 1990 tedy EU výrazně podporuje přeshraniční spolupráci. V roce 1993 vstoupila v platnost Maastrichtská smlouva a byly zavedeny nové nástroje na podporu přeshraniční spolupráce. Nejdůležitějším z nových nástrojů byla Iniciativa Společenství Interreg, která byla založena v roce 1989 na principu, že státní hranice by neměly být překážkou rovnoměrného rozvoje a integrace evropského území (Branda 2012). Iniciativa měla celkem 3 generace a následně, pro období 2007-2013 byla začleněna jako samostatný cíl v rámci RP EU (tabulka 1).

Tabulka 1 Vývoj iniciativy Interreg v letech 1989-2013

Iniciativa Společenství	Programové období
Interreg I	1989-1993
Interreg II	1994-1999
Interreg III	2000-2006
Evropská územní spolupráce	2007-2013

Zdroj: MMR ed. (2015c), upraveno

Iniciativa Interreg se týkala pouze příhraničních regionů zemí v EU a ostatní země z ní finanční prostředky čerpat nemohly. Vzhledem k tomu, že se EU

potřebovala připravit na své rozšíření, vytvořila Evropská komise i další programy, které byly zaměřeny na podporu přeshraniční spolupráce. V roce 1989 tak vznikl program Phare, který měl původně sloužit pouze pro Polsko a Maďarsko, nicméně postupně z něj začaly čerpat i ostatní země střední a východní Evropy, Albánie, Bosna a Hercegovina, Makedonie a Chorvatsko. Jeho cílem bylo pomoci těmto zemím transformovat hospodářství a reformovat instituce. V roce 1997 se tento program změnil na pomoc v přípravě kandidátských zemí na vstup do EU. Program Phare je rozdělen do 4 základních kategorií, přičemž jedna z nich je Phare CBC. Ta se zabývá přeshraniční spoluprací a klade si za cíl vytvořit zrcadlový obraz k tehdejšímu programu Interreg II. Program Phare pokračoval v kandidátských zemích až do roku 2003 (v zemích, které měly přistoupit v roce 2004). Tyto země po svém vstupu do EU přešly pod Interreg III (2004-2006). Státy Bulharsko a Rumunsko byly součástí programu až do roku 2006. Po jejich vstupu do EU přešly pod cíl Evropská územní spolupráce. Z finančních prostředků byly podporovány jak velké investiční projekty, tak i Společný fond malých projektů, který je předchůdcem Fondu malých projektů (MMR ed. 2015c, Rumpel 2004, Branda 2012).

V roce 1996 byl také zaveden program Tacis CBC, který sloužil k podpoře přeshraniční spolupráce na západních hranicích Ruské federace, Ukrajiny, Běloruska a Moldávie. Dalším programem je program Cards, který je určen na podporu zemí bývalé Jugoslávie a jehož hlavním cílem byla obnova a demokratická stabilizace regionu. Od roku 2001 podporoval tento program i přeshraniční spolupráci (Branda 2012).

Regionální politika EU je v období 2007-2013 zaměřena na tyto tři cíle:

- Cíl: Konvergence
- Cíl: Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost
- Cíl: Evropská územní spolupráce (EÚS)

Třetí cíl je zaměřen na podporu meziregionální, nadnárodní a přeshraniční spolupráce. Ta se týká regionů na úrovni NUTS III (kraje), podél všech vnitřních (i některých vnějších) pozemních hranic, dále pak všech regionů NUTS III podél námořních hranic (MMR ed. 2015c). V programovacím období 2007-2013 bylo na cíl

Evropská územní spolupráce vyčleněno pro Českou republiku 0,39 miliard EUR z ERDF, které jsou rozděleny do následujících operačních (OP) a síťových programů:

- OP Přeshraniční spolupráce Česko - Bavorsko
- OP Přeshraniční spolupráce Česko - Polsko
- OP Přeshraniční spolupráce Česko - Rakousko
- OP Přeshraniční spolupráce Česko - Sasko
- OP Přeshraniční spolupráce Česko - Slovensko
- OP Mezuregionální spolupráce
- OP Nadnárodní spolupráce
- Síťový operační program ESPON 2013
- Síťový operační program INTERACT II

Operační programy Přeshraniční spolupráce Česko - Polsko a Přeshraniční spolupráce Česko - Sasko jsou pro tuto práci klíčové, vzhledem k vybranému modelovému území Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa. Jejich územní vymezení zobrazují obrázky 1 a 2. Z těchto programů je financován i FMP, jehož analýze je věnována praktická část diplomové práce. V případě OP Přeshraniční spolupráce Česko - Sasko jsou jeho součástí na české straně kraje Karlovarský, Ústecký a Liberecký. Na saské straně jsou to zemské okresy Bautzen, Görlitz, Sächsische Schweiz, Erzgebirgskreis, Leipzig, Meißen, Mittelsachsen, Nordsachsen, Vogtlandkreis, Zwickau. V OP Přeshraniční spolupráce Česko - Polsko jsou na české straně jeho součástí kraje Liberecký, Královéhradecký, Pardubický, Olomoucký a Moravskoslezský. Na polské straně jsou to 2 vojvodství: Dolnoslezské a Opolské.

Obrázek 1 OP Přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Sasko v období 2007-2013

Zdroj: MMR ed. (2015a)

Obrázek 2 OP Přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika v období 2007-2013

Zdroj: MMR ed. (2015a)

5 Euroregiony

Euroregiony jsou organizované formy pro přeshraniční spolupráci. Mají potenciál k tomu, aby vytvořily jedinečnou příležitost vybudovat mosty mezi státy, ve kterých hranice doposud tvořila bariéru, a to jak v rámci EU, tak i na úrovních regionů (Yoder 2003). Jejich hlavním účelem je zlepšit rozvoj a zvýšit společnou aktivitu napříč státní hranicí (Jurczek 2002).

Euroregiony jsou běžné nástroje především pro úzkou koordinaci přeshraniční spolupráce (Turnock 2002). Jako rozhodující znak, který odlišuje předmět výzkumu (euroregion) od přeshraniční spolupráce uvádí Schramek (2010) existenci institucionální struktury, v jejímž rámci je přeshraniční spolupráce koordinována. Euroregiony jsou tak dobrovolné svazky veřejných a soukromých subjektů, které mají společný cíl, a to zefektivnit přeshraniční spolupráci.

Euroregiony vynaložily velikou snahu, aby vytvořily institucionální a kulturní mosty napříč hranicí (Yoder 2003) a často jsou vymezeny i rozsahem socio-ekonomických interakcí, a ne pouze administrativními jednotkami (Branda, Poštolka 2009). Nezakládají nový stupeň samosprávy, jejich funkce je převážně v roli koordinačních orgánů, které zprostředkovávají kontakty. Jedná se o dobrovolné sdružení, které staví dohromady komunální a regionální orgány dvou nebo více zemí za účelem efektivnější spolupráce, získávání vzájemné důvěry a samozřejmě úspěšného rozvoje v sociální, ekonomické a kulturní sféře. Přestože pokusy o spolupráci jsou převážně ekonomického rázu, na lokální úrovni se často setkáváme i s ostatními typy spolupráce, jako je například snižování jazykových či kulturních bariér nebo snaha zaměřit se na problematiku místního rázu. Každá část euroregionu jedná v rámci svého vlastního právního rámce. Koncept euroregionu je založen na předpokladu, že ekonomický rozvoj bude v hraničních oblastech daleko větší, pokud do něj budou zainteresovány všechny strany hranice společně (Yoder 2003).

5.1 Pojetí euroregionu

Branda (2014) upozorňuje na dvojí pojetí pojmu euroregion (tabulka 2). Euroregion můžeme chápat jak z geografického hlediska, tak i z hlediska institucionálního. Z geografického hlediska je euroregion vnímán jako území, kde se odehrává přeshraniční spolupráce, z institucionálního hlediska je chápán jako organizace, která vznikla za účelem rozvoje přeshraniční spolupráce. V prvním případě je dále možné euroregion chápat buď jako území jedné národní části nebo jako celé přeshraniční území. V druhém případě, tedy z hlediska institucionálního, je euroregion chápán jako instituce či organizace buď pouze v rámci jednoho státu, nebo opět jako instituce přeshraniční. V souvislosti s tímto různým pojetím pojmu euroregion (národní vs. přeshraniční) je také spojeno mnoho komplikací s názvem euroregionu. V kapitole 2.2 je proto vysvětleno, v jakém případě bude používán název Euroregion Nisa a v jakém případě potom název Euroregion Neisse-Nisa-Nysa.

Tabulka 2 Významová matice pojmu euroregion

Úhel pohledu	Geografický	Institucionální
Národní	území, kde působí národní část euroregionu (z něhož pocházejí členové národní části euroregionu)	samotný právní subjekt sdružující členy národní části euroregionu – většinou sdružení mající právní subjektivitu
Přeshraniční	přeshraniční území, ve kterém se odehrává přeshraniční spolupráce (skládající se ze všech národních částí)	přeshraniční organizace/instituce, sdružující národní sdružení – se společnými orgány (často bez právní subjektivity)

Zdroj: Branda (2014)

5.2 Euroregiony v Česku

V Česku vznikaly euroregiony hned od počátku 90. let. První euroregiony vznikaly podél česko-německé hranice a vůbec prvním založeným euroregionem na našem území byl Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. V letech 1996-1998 odstartovala další vlna

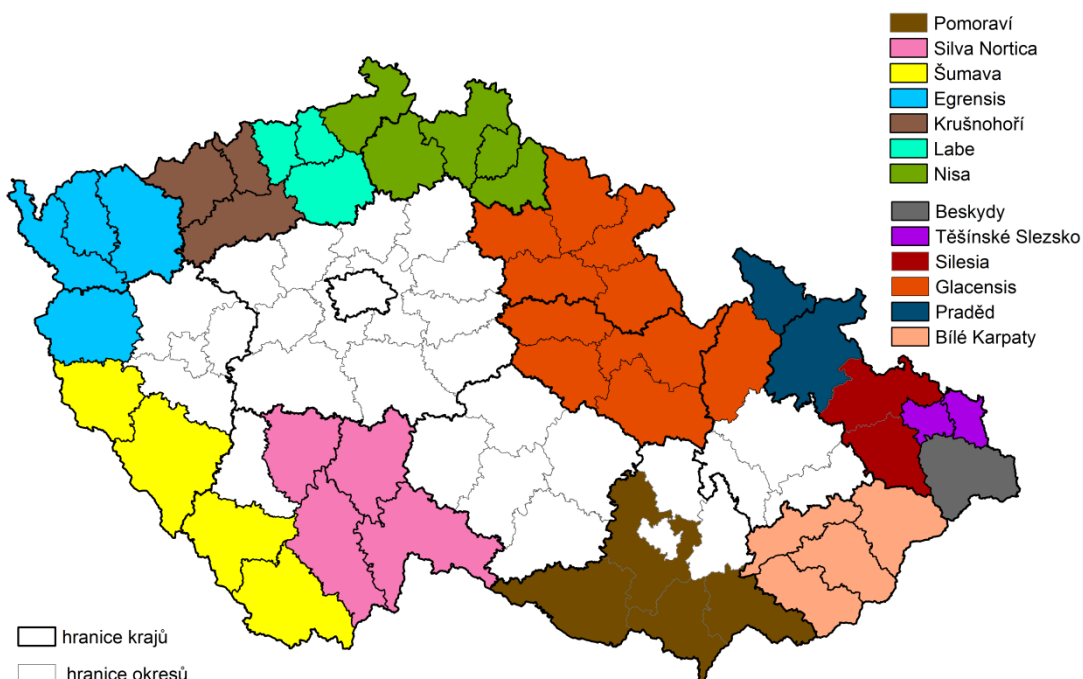
a euroregiony vznikaly na česko-polské hranici. Poslední etapa byla v letech 1999-2002, kdy vznikaly euroregiony na česko-rakouské a česko-slovenské hranici. Přehled všech euroregionů na území Česka je uveden v tabulce 3. Na obrázku 3 je znázorněna mapa euroregionů v Česku.

Tabulka 3 Euroregiony v Česku dle data vzniku a partnerského státu

Nisa	21. 12. 1991	Polsko, Německo
Labe	24. 6. 1992	Německo
Krušnohoří	18. 12. 1992	Německo
Egrensis	3. 2. 1993	Německo
Šumava	20. 9. 1993	Německo, Rakousko
Glacensis	5. 12. 1996	Polsko
Praděd	2. 7. 1997	Polsko
Těšínské Slezsko	22. 4. 1998	Polsko
Silesia	20. 9. 1998	Polsko
Pomoraví	23. 6. 1999	Rakousko, Slovensko
Beskydy	9. 6. 2000	Slovensko, Polsko
Bílé Karpaty	30. 7. 2000	Slovensko
Silva Nortica	28. 5. 2002	Rakousko

Zdroj: Branda, Poštolka (2009)

Obrázek 3 Euroregiony v Česku 2015

Zdroj: vlastní zpracování

Celkem na našem území existuje 13 euroregionů, které lemují celou státní hranici. Kromě Euroregionu Bílé Karpaty nemá žádný jako celek právní subjektivitu a jsou vybudovány dle modelu „dvojčat“ (Branda, Poštoňka 2009). Ty euroregiony, které uvažují o vytvoření přeshraničního právního subjektu, většinou plánují využití právního nástroje ESÚS¹, ale v současné době je většina euroregionů stále ve fázi vyčkávaní (Euroregion Niesse-Nisa-Nysa ed. 2015).

Euroregiony mají vlastní finanční zdroje. Většina financí pochází od regionálních a místních aktérů a členů euroregionu (Yoder 2003). Euroregiony tedy nejsou financovány z rozpočtu EU, ale jsou závislé na příspěvcích svých členů,

¹ESÚS (Evropské seskupení pro územní spolupráci) je nový evropský právní nástroj, který umožňuje regionálním a místním orgánům z různých členských států zakládat kooperační uskupení s právní subjektivitou (Branda 2012).

kterými mohou být obce, města, ale i firmy či instituce. Na druhou stranu, euroregiony často realizují různé projekty, které jsou dotovány z fondů EU. Jinými slovy, Evropská unie neposkytuje euroregionům institucionální podporu, ale podporuje konkrétní projekty, které se euroregion rozhodne realizovat. V Česku existuje žadatelů o peníze z různých fondů EU nespočet. Jeřábek, Lipský, Pohajdová (2010) ve svém článku upozorňují na možný problém, se kterým by se euroregiony mohly do budoucna potýkat. Problém vidí v tom, že se v dnešní době vše posuzuje měřítkem výše dotací. Na tento problém upozornila i AEER, která varuje, že pokud budou dotace, které euroregiony z EU čerpají v budoucnosti radikálně omezeny, mohou se euroregiony dostat do problémů ohledně financování svých rozpočtů a zároveň také budou mít problém s nalezením jejich smyslu existence (Jeřábek, Lipský, Pohajdová 2010). Euroregiony, zasahující na naše území jsou velmi různorodé, a to jak ve své velikosti, hustotě osídlení, sousedních partnerech, tak především ve své činnosti, která se velmi liší jak intenzitou, tak i formou. Branda, Poštolka (2009) se shodují, že pro většinu euroregionů na našem území je hlavní náplní práce Fond malých projektů, kterému bude věnována pozornost v analytické části této diplomové práce.

5.3 Euroregion Neisse-Nisa-Nysa

Území Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa je tvořeno z částí území 3 států: Spolkové republiky Německo, České republiky a Polské republiky. Před rokem 1989 byly kontakty napříč hranicemi velmi slabé a překračování samotné hranice bylo obtížné. Díky politickým změnám, které po roce 1989 následovaly, zde ale mohla vyplout na povrch vůle těchto států ke společné spolupráci a dveře k přeshraničním kontaktům se začaly pomalu otevírat (Zámečník 2015). V roce 1991 proběhla v Žitavě konference, jejímž výstupem bylo memorandum, nastiňující budoucí vývoj spolupráce. Ještě téhož roku byl navržen model institucionální struktury, který byl pro vznik ERN také velmi podstatným krokem. Zakládající zasedání proběhlo opět v Žitavě k datu 21. 12. 1991 a toto datum je považováno za jeho vznik. Až do roku 2004 bylo hlavní sídlo ERN v

Žitavě, v roce 2004 se však přestěhovalo do města Liberec (Euroregion Nisa ed. 2015).

5.3.1 Základní vymezení zkoumaného území

Rozloha zkoumaného území činí 13 018 km², z čehož největší podíl zaujímá polská část (41,6 %), dále je to saská část (34,1 %) a nejmenší podíl náleží české části (24,3 %). Co do počtu obyvatel, nejvíce jich žije v saské části (36,8 %), v polské části je to 35,9 % a v české části je to 27,3 % z celkového počtu 1 607 021 obyvatel (Euroregion Neisse-Nisa-Nysa ed. 2014).

Euroregion Neisse-Nisa-Nysa je vymezen následovně:

- na české straně je tvořen okresy Liberec, Jablonec nad Nisou, Česká Lípa, Semily a Děčín.
- na straně saské ho tvoří Landkreis Görlitz a Landkreis Bautzen
- na straně polské jsou to powiaty Bolesławiecki, Jaworski Jeleniogórski, Kamiennogórski, Lubański, Lwówecki, Zgorzelecki a Złotoryjski.

ERN je geograficky vymezen v obrázku 4, v obrázku 5 jsou zobrazeny členské a nečlenské obce. Dále, mimo obcí, jsou členy na české straně Liberecký kraj, Krajská hospodářská komora Liberec a Sdružení Český ráj. Za saskou je členem Marketinggesellschaft Oberlausitz-Niederschlesien mb.

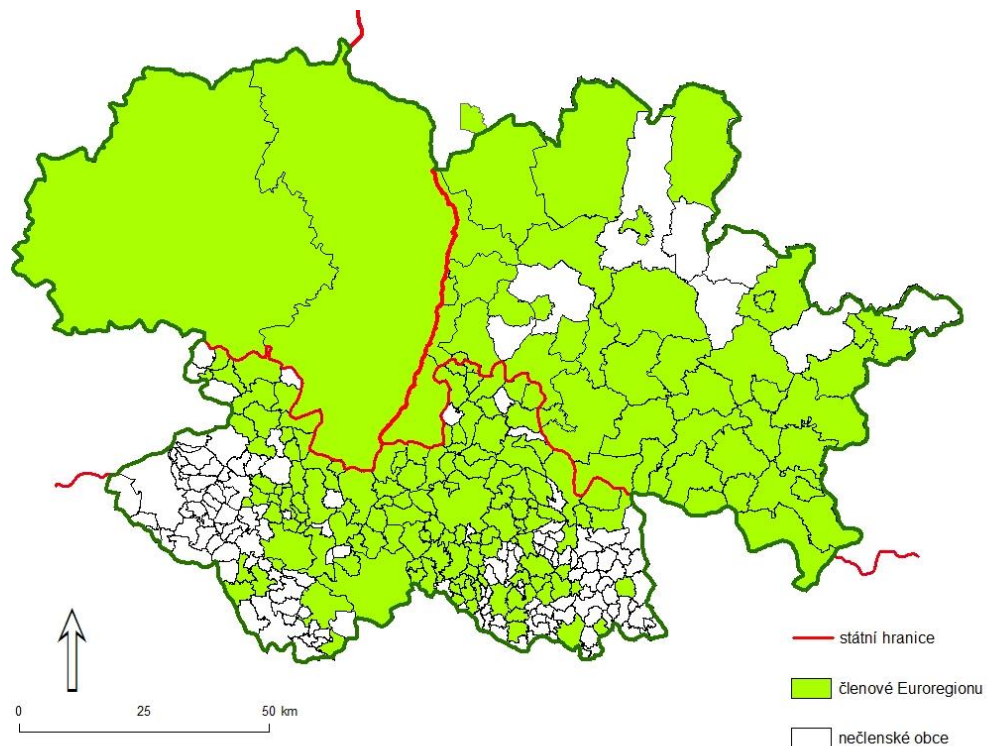
Krajina české a polské části ERN má horský ráz s pohořími Krkonoše a Jizerské hory. V české části jsou to dále i Lužické hory a Ještědský hřbet, v polské části Kavčavské hory a Janovické rudavy. Sever polské části je tvořen nížinami v údolí řeky Kwisy, Kaczawy a Bobru. Tato oblast je bohatá na nerostné suroviny, jako jsou hnědé uhlí, dolomit, křemen. V jižní části české strany se nalézá přírodní oblast Český ráj, kde se nachází velké množství pískovců. Německá část Euroregionu je charakteristická pásmem Žitavských hor a Hornolužickou pahorkatinou. Je důležité upozornit i na problém životního prostředí v dané oblasti, jelikož zmiňované přírodní bohatství bylo velmi poškozeno těžbou hnědého uhlí a zkoumaná oblast se dodnes s touto ekologickou zátěží vyrovnává (Euroregion Neisse-Nisa-Nysa ed. 2014).

Obrázek 4 Geografické vymezení Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa 2015

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 5 Členové Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa 2015

Zdroj: vlastní zpracování

5.3.2 Právní postavení Euroregionu

V případě Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa se jedná o dobrovolné zájmové sdružení saských, českých a polských měst, okresů, krajů a dalších subjektů. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, stejně jako většina ostatních euroregionů v Česku, nemá vlastní právní subjektivitu a všechny jeho orgány pracují dle právních norem svého vlastního státu.

Sdružení se skládá ze tří částí

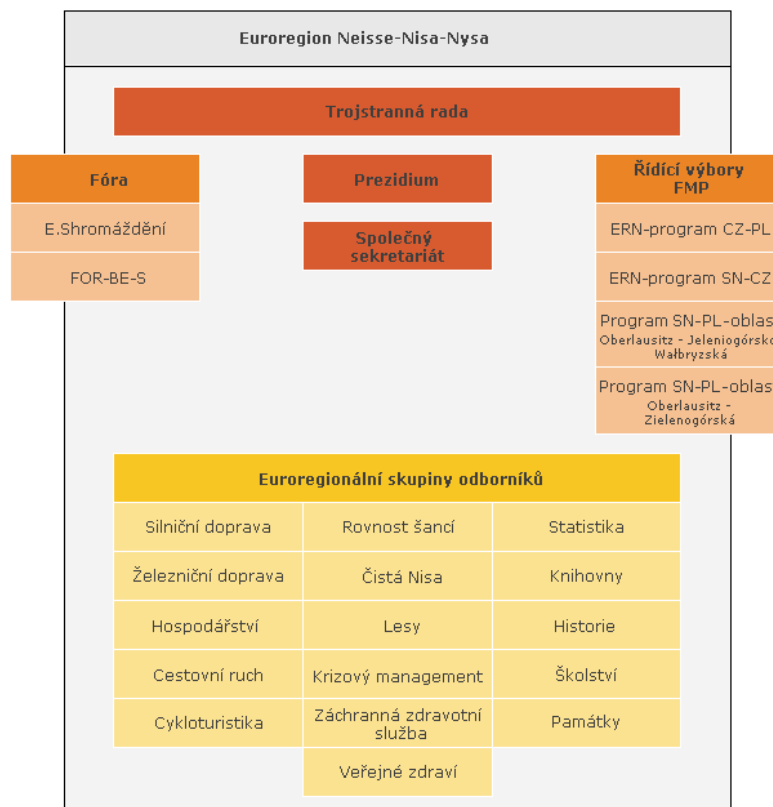
- saská strana - Euroregion Neisse, e.V.
- polská strana - Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Nysa
- česká strana - Euroregion Nisa - zájmové sdružení právnických osob

Každá z těchto částí má statut právního subjektu, který má svá vlastní pravidla, rozpočet i strukturu. Kvůli tomu, že každá z částí Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa má vlastní právní subjektivitu, bylo nutné vytvořit Rámcovou dohodu, která určuje pravidla pro vzájemnou spolupráci těchto stran (Euroregion Neisse-Nisa-Nysa ed. 2015).

5.3.3 Organizační struktura

ERN má svou organizační strukturu, která byla navržena hned v okamžiku jeho vzniku a v průběhu let několikrát aktualizována. Současná podoba je znázorněna na obrázku 6. V tabulce 4 jsou uvedeny jednotlivé složky organizační struktury se stručným popisem jejich funkce.

Obrázek 6 Organizační struktura Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa

Zdroj: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa ed. (2015)

Tabulka 4 Funkce jednotlivých složek ERN

Trojstranná rada	Nejvyšší orgán, rozhoduje o činnosti sdružení, způsobu a vedení společných finančních fondů
Prezidium	Rozhodovací a zastupující orgán mezi zasedáními Rady, tvořeno předsedy/prezidenty členů sdružení
Společný sekretariát	Administrativní a koordinační orgán, tvořen konsiliem 3 sekretářů, zastupujících zúčastněné členy se sídlem v Liberci
Řídící výbory	Orgány rozhodující o žádostech na dotace z FMP
EUREX	Euroregionální skupiny expertů, přispívají na odborné bázi k rozvoji Euroregionu. V současnosti se skupiny expertů zabývají těmito oblastmi: Lesy, Silniční doprava, Železniční doprava, Krizový management, Veřejné zdraví, Cestovní ruch, Cykloturistika, Knihovny, Statistika, Historie, Památky a Školství.
Fórum bezpečnosti	Cílem je koordinace a výměna informací za účelem udržení a zvýšení bezpečnosti a pořádku

Zdroj: Euroregion Nisa ed. (2015), upraveno

5.3.4 Financování Euroregionu

Jak bylo naznačeno v předchozí kapitole, v případě Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa je i otázka financování odlišná pro každou jeho část.

V české části jsou velmi důležitým finančním zdrojem členské příspěvky, kdy každý člen přispívá ročně určitou částkou. V případě obcí je tento příspěvek odvozen od počtu obyvatel. V případě ostatních členů je stanoven dohodou. Každý člen ERN má pouze jeden hlas, bez ohledu na částku, kterou přispívá. Dalším zdrojem financí pro českou stranu ERN plyne z projektů a činností dotovaných EU a v neposlední řadě má česká část zisk i z vedlejší činnosti, především poradenské činnosti. Na saské straně ERN je otázka financování jednodušší, a to z toho důvodu, že saská strana má pouze 3 členy. Další zdroje jsou stejně jako na české straně z projektů a činností dotovaných EU. V polské části je pak financování obdobné jako v části české, kdy každá obec přispívá určitou finanční částkou, která se odvíjí od počtu obyvatel. Powiaty, jakožto členové, přispívají také, a důležitým finančním zdrojem jsou

i činnosti dotované EU. Zisková poradenská činnost zůstává specifickým pouze v české části (Sliwa 2015, Vastlová 2015, Zámečník 2015).

5.3.5 Cíle

Euroregion Neisse-Nisa-Nysa byl založen za účelem rozvoje pohraničních oblastí, které se v něm nalézají. Jednotlivé cíle, jak je uvádí na internetových stránkách ERN, jsou shrnuty do následujících bodů:

- vytvoření společného, rozmanitého prostoru pro přeshraniční spolupráci
- zlepšení výměny informací, přeshraniční komunikace, zpracování a stanovení priorit rozvoje euroregionálního prostoru
- vytvoření „Společného, integrovaného prázdninového a turistického regionu (TRN) a "Společného plánovacího prostoru ERN"
- podpora zájmů obcí, měst, okresů a aktivity jednotlivců, pokud odpovídají cílům rozvoje ERN
- uzavírání mezivládních dohod, které směřují k závazné přeshraniční spolupráci

6 Analýza Fondu malých projektů v území Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa na základě uskutečněných projektů v období 2007 - 2013

Tato kapitola je zaměřena na analýzu Fondu malých projektů v území ERN. Nejprve bude věnována pozornost FMP v obecné rovině, poté proběhne analýza získaných dat za jednotlivé projekty z FMP. Všechna data, která budou uváděna v této kapitole, jsou vztažena k programovacímu období 2007-2013. Analýza se bude týkat následujících ukazatelů:

- počet projektů
- objem financí
- aktéři působící ve FMP
- oblasti spolupráce

6.1 Fond malých projektů

Fond malých projektů je určen k tomu, aby napomáhal přímé přeshraniční spolupráci. Snaží se o udržování a prohlubování přeshraničních kontaktů, dále o zintenzivnění komunikace mezi obyvateli, spolky a úřady ve společném dotačním území. V neposlední řadě se také snaží o posílení identifikace obyvatel s jejich životním prostorem, který nemusí nutně končit tam, kde začíná státní hranice.

Fond se snaží podporovat především projekty typu „people to people“, se zaměřením na oblast rozvoje mezilidských přeshraničních vztahů, společenských a kulturních aktivit či na drobné investiční aktivity, které jsou nezbytné pro realizaci jmenovaných oblastí. Jako příklad lze uvést výměny mládeže, sportovní turnaje či přeshraniční setkávání. Dále je umožněno žádat o dotace na malé investiční projekty, které jsou zaměřené na rozvoj infrastruktury (především turistické). U všech projektů by měl být nejdůležitější jejich přeshraniční dopad. FMP je úzce spjat s euroregiony, které zastávají roli správce FMP a jsou zodpovědné za využívané finanční prostředky (Euroregion Neisse-Nisa-Nysa ed. 2015).

FMP je financován prostřednictvím fondů EU. Konkrétně z Operačních programů Přeshraniční spolupráce. V případě FMP se v podstatě jedná o velký projekt, o který euroregion zažádá a následně z něj umožňuje čerpat dotace ostatním žadatelům. Ve zkoumaném území je situace složitější, protože operační programy fungují vždy pouze pro dvě země (viz kapitola 4.3). Z tohoto důvodu je ERN správcem celkem 3 FMP. Pro každou hranici existuje samostatný FMP, který je financován z různých OP.

Euroregion Neisse-Nisa-Nysa byl pro období 2007-2013 správcem následujících fondů:

- Fond malých projektů v programu Česko - Polsko
- Fond malých projektů v programu Sasko - Česko
- společný Fond malých projektů v programu Sasko - Polsko

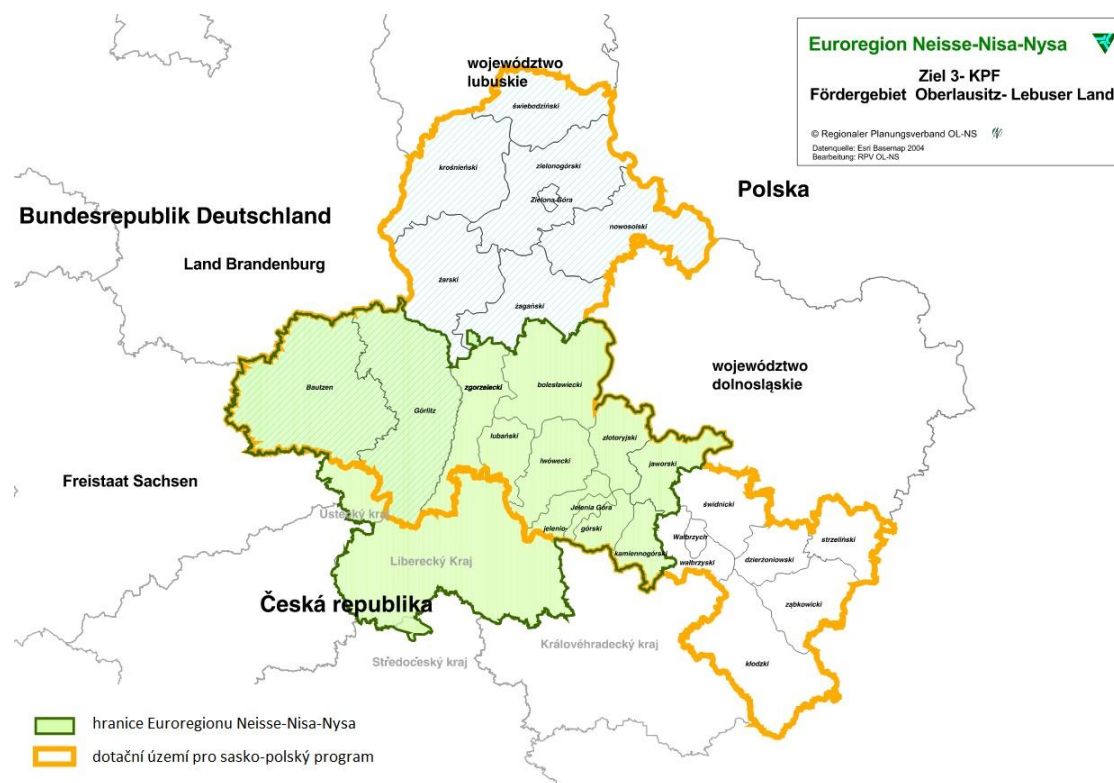
Všechny tyto fondy jsou ale zaměřeny na podporu projektů s prokazatelným přeshraničním dopadem. Žadatelem o projekt může být kdokoli. Každý žadatel si musí najít svého partnera pro uskutečnění projektu na opačné straně hranice a projekt musí být realizován v území ERN (Vastlová 2015).

O schvalování jednotlivých projektů rozhodují Řídící výbory (ŘV), které pravidelně zasedají několikrát do roka. Každý FMP má svůj vlastní ŘV. Každý ŘV má celkem 10 členů, kteří jsou z každé země zastoupeni stejným počtem osob. Dále se tohoto jednání účastní Řídící orgán (ŘO) a Národní orgán (NO). Jejich účast však již není povinná. Dalšími účastníky jsou pak orgány kontrolní, jejichž účast na jednání také není nutná. Hlasovací právo však mají pouze členové ŘV, kteří rozhodují o tom, zda projekt bude schválen či nikoliv. Ostatní složky mají pouze hlas poradní. V případě, že je projekt schválen, je žadateli smluvně přislíbena dotace, která činí maximálně 85 % z celkové částky projektu. V případě polské části je ještě možné 10 % dotovat ze státního rozpočtu a žadatel tak platí pouze 5 % z celkové částky projektu. Dotace jsou žadatelům vypláceny až zpětně, a pouze pokud splnil všechny náležité podmínky. Pokud jsou podmínky porušeny, dotace je buď zrušena, nebo krácena (Hájková 2015, Sliwa 2015, Vastlová 2015). V případě česko-polského programu je ŘO MMR ČR a NO je Ministerstvo regionálního rozvoje Polské republiky. V případě programu sasko-českého je ŘO

Staatsministerium für Wirtschaft, Arbeit und Verkehr (SMWA) a NO je MMR ČR. V případě sasko-polského programu je ŘO SMWA a NO je Ministerstvo regionálního rozvoje Polské republiky (MMR ed. 2015, Vastlová 2015).

Sasko-polský program se od ostatních liší v dotačním území, které je rozšířeno za hranice Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa a spadá sem i oblast Zielonogórski v Lubušském vojvodství (obrázek 7). Saská část ERN má proto širší možnosti ve vyhledávání partnera (Euroregion Neisse-Nisa-Nysa ed. 2015). Ačkoli je ERN správcem celého tohoto programu, diplomová práce bude omezena pouze na území ERN a nebude se tak v analytické části zabývat územím, které již nespadá pod ERN.

Obrázek 7 Dotační území pro FMP: sasko-polský program 2007-2013

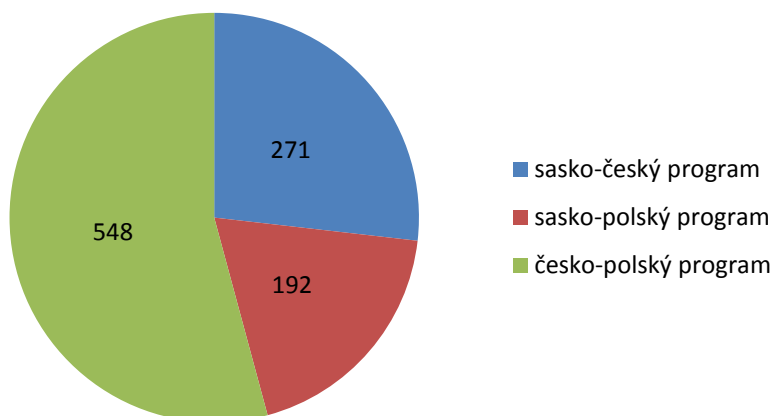
Zdroj: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa ed. 2015, upraveno

6.2 Analýza počtu projektů z FMP v území Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa

Jako první ukazatel byl zvolen počet projektů. Nejprve bude znázorněna obecná komparace celkového počtu projektů v jednotlivých programech a následně budou počty projektů promítnuty do území a diskutovány v rámci každého programu zvlášť.

Počet projektů z FMP v období 2007-2013 ukazuje obrázek 8. Za období 2007-2013 bylo uskutečněno celkem 1011 projektů. Nejvíce projektů bylo uskutečněno na česko-polské hranici (548) a nejméně na hranici sasko-polské (192).

Obrázek 8 Počet realizovaných projektů z FMP: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa v programovacím období 2007-2013

Zdroj: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa ed. 2015, upraveno

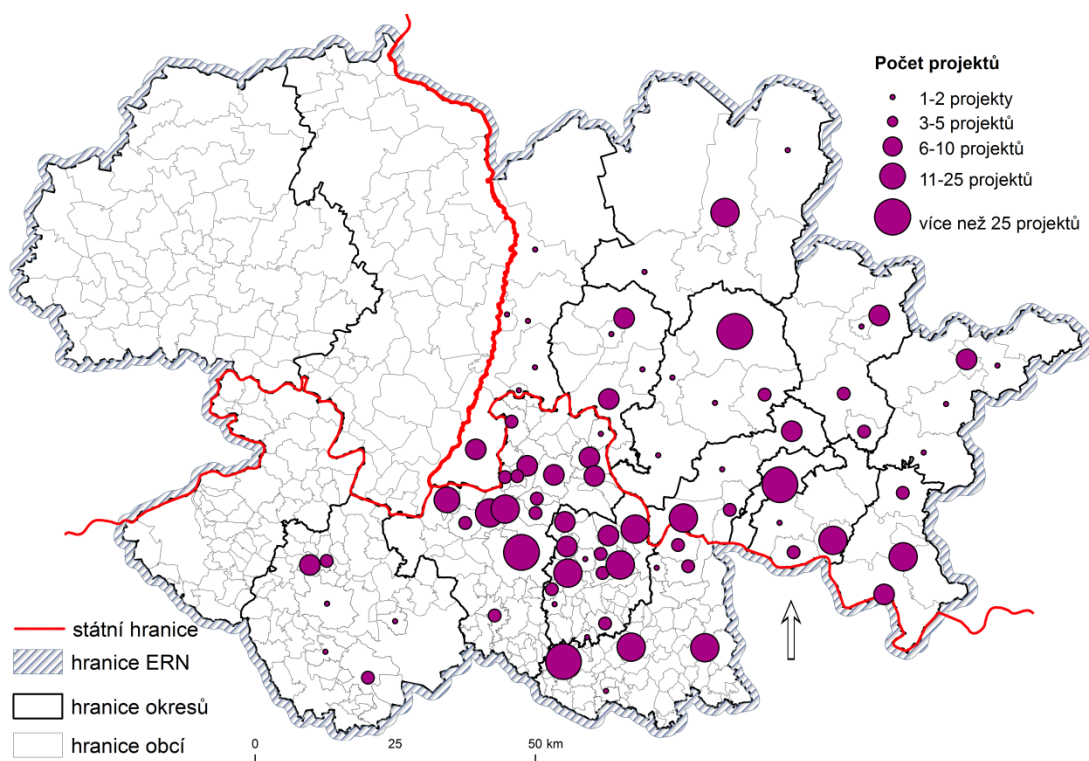
Nyní budou realizované projekty promítnuty přímo do území ERN. Zde je nutno podotknout, že každý realizovaný projekt je zanesen do území, ve kterém sídlí žadatel. Toto území se nemusí nutně shodovat s místem realizace projektu, avšak tato data nebyla k dispozici. V grafických výstupech je použita metoda kartodiagramu. Zde by bylo možné navrhnout řešení v podobě přepočtu těchto projektů například na počet obyvatel, ale po takovéto relativizaci by nebyla možná komparace kvůli odlišné velikosti obcí na české, saské a polské straně. Dokonce

i samotná komparace uvnitř každého státu by neměla potřebnou výpovědní hodnotu o participaci jednotlivých obcí ve FMP. Kapitoly 6.2 a 6.3 se tak omezí pouze na výsledky, ze kterých čtenář pozná, která sídla jsou v centru dění FMP. Nejprve se podrobněji podíváme na program česko-polský, poté bude následovat program sasko-český a nakonec program sasko-polský.

6.2.1 Česko-polský program

Na straně české je nejvíce realizovaných projektů ve městech Liberec, Turnov, Hrádek nad Nisou a Jablonec nad Nisou. Za polskou část ERN jsou nejaktivnější obce Jelenia Góra a Lwówek Śląski, které přesahují počet 25 projektů. Územní diferenciaci počtu projektů zachycuje obrázek 9. V tabulce 5 jsou potom uvedeny všechny aktivní obce za českou stranu ERN, rozděleny do skupin podle obrázku 9. V tabulce 6 jsou uvedeny všechny aktivní obce za polskou část ERN, také rozděleny do skupin dle obrázku 9. V české části je do FMP z územního hlediska zapojeno 42 obcí, na straně polské potom 34 obcí. Zde je však nutno podotknout, že polské obce jsou rozlohou i počtem obyvatel daleko větší. Celkovým počtem projektů ale převyšuje polská část tu českou. Dále je nutno uvést, že celkové počty projektů v tomto programu ještě nejsou definitivní, protože období 2007-2013 stále nebylo pro tento program uzavřeno. Z řízených rozhovorů s vedoucími FMP (Hájková 2015, Sliwa 2015) na obou stranách však vyplynulo, že polská část ERN je úspěšnější co do počtu projektů především díky tomu, že má k dispozici vyšší finanční obnos, se kterým může disponovat (viz kapitola 6.3).

Obrázek 9 Územní diference počtu uskutečněných projektů z FMP: česko-polský program v období 2007-2013

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 5 Aktivní obce české strany ERN rozdělené dle počtu projektů v období 2007-2013: česko-polský program

Počet projektů	Název obce
1-2	Bílý Kostel nad Nisou, Dětrichov, Jindřichovice pod Smrkem, Koberovy, Lučany nad Nisou, Nový Bor, Oldřichov v Hájích, Rychnov u Jablonce nad Nisou, Smržovka, Bedřichov, Česká Lípa, Doksy, Heřmanice, Jestřebí, Jiřetín pod Bukovou, Paseky nad Jizerou, Skalice u České Lípy, Višňová
3-5	Albrechtice v Jizerských horách, Frýdlant, Janov nad Nisou, Mnišek, Nové Město pod Smrkem, Rádlo, Rovensko pod Troskami, Český Dub, Lázně Libverda, Mimoň, Železný Brod, Nová Ves, Rokytnice nad Jizerou, Harrachov
6-10	Kořenov, Chrastava, Raspenava, Semily, Tanvald, Jilemnice
11-25	Jablonec nad Nisou, Hrádek nad Nisou
>25	Turnov, Liberec

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 6 Aktivní obce polské strany ERN rozdělené dle počtu projektů v období 2007-2013: česko-polský program

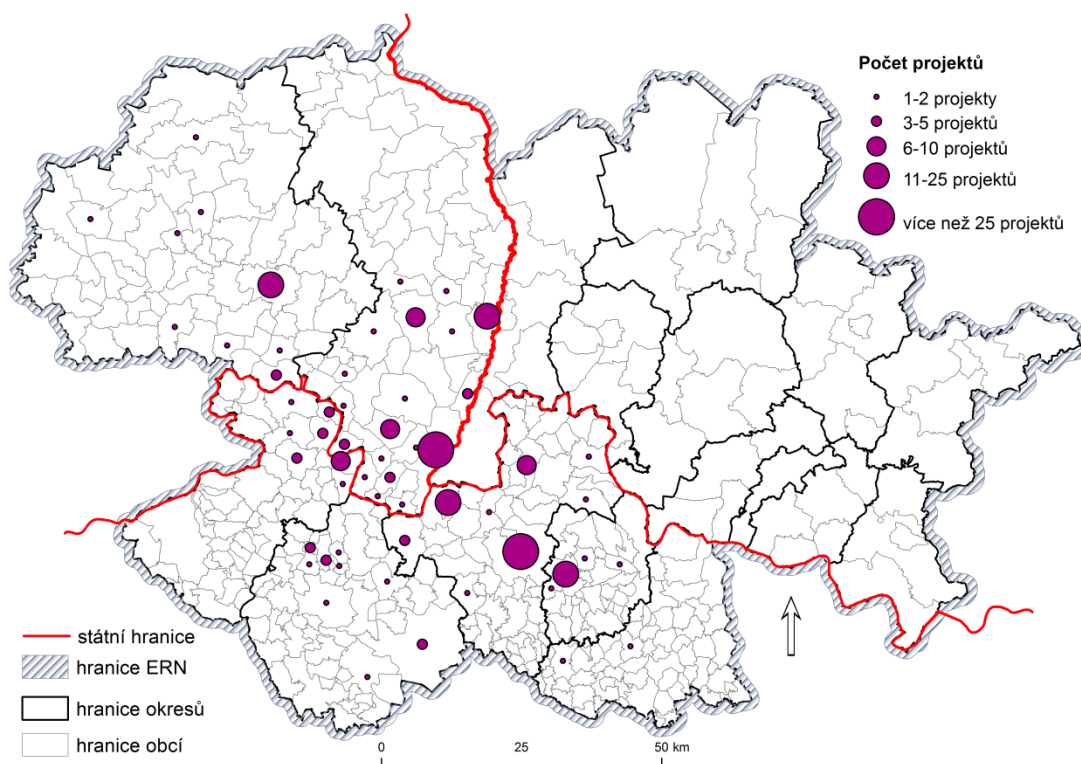
Počet projektů	Název obce
1-2	Gromadka, Mirsk, Olszanica, Stara Kamienica, Sulikow, Zawidów, Bolków, Gryfów Śląski, Lubomierz, Mściwojów, Nowogrodziec, Paszowice, Pieńsk, Podgórzyn, Zgorzelec
3-5	Karpacz, Świerzawa, Wleń, Marciszów, Piechowice, Wojcieszów
6-10	Bogatynia, Jawor, Leśna, Lubań, Złotoryja, Jeźów Sudecki, Lubawka
11-25	Szklarska Poręba, Kamienna Góra, Kowary, Bolesławiec
>25	Lwówek Śląski, Jelenia Góra

Zdroj: vlastní zpracování

6.2.2 Sasko-český program

V sasko-českém programu je na české straně opět nejaktivnější město Liberec. Vysoký počet projektů je zaznamenán i ve městech Hrádek nad Nisou, Jablonec nad Nisou a Varnsdorf. V saské části ERN je nejaktivnějším městem bezesporu Zittau, dále pak následují města Görlitz a Bautzen. Na obrázku 10 je zachycena územní diference počtu projektů a tabulky 7 a 8 uvádějí jednotlivé obce, dle rozdělení použitého v obrázku 10. V české části je do tohoto programu zapojeno 30 obcí, na straně saské je to 28 obcí. Porovnáme-li celkový počet projektů na saské a české straně ERN, tak česká část převyšuje tu saskou, přestože na saské straně byl přidělen větší finanční obnos k čerpání (kapitola 6.3).

Obrázek 10 Územní diference počtu uskutečněných projektů z FMP: sasko-český program v období 2007-2013

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 7 Aktivní obce české strany ERN rozdělené dle počtu projektů v období 2007-2013: sasko-český program

Počet projektů	Název obce
1-2	Doksy, Hejnice, Chrastava, Lučany nad Nisou, Nové Město pod Smrkem, Radvanec, Ralsko, Semily, Sloup v Čechách, Staré Křečeny, Brniště, Česká Lípa, Dolní Podluží, Osečná, Rádlo, Ralsko, Skalice u České Lípy, Šluknov, Tanvald, Turnov
3-5	Jablonné v Podještědí, Jiříkov, Krásná Lípa, Nový Bor, Rumburk
6-10	Frýdlant, Varnsdorf
11-25	Jablonec nad Nisou, Hrádek nad Nisou
>25	Liberec

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 8 Aktivní obce saské strany ERN rozdělené dle počtu projektů v období 2007-2013: sasko-český program

Počet projektů	Název obce
1-2	Bischofswerda, Dürrenhensdorf, Herrnhut, Hoyerswerda, Jonsdorf, Königshain, Markersdorf, Mittelherwigsdorf, Nebelschütz, Neukirch/Lausitz, Ralbitz-Rosenthal, Schirgiswalde-Kirschau, Vierkirchen, Ebersbach-Neugersdorf, Großschönau, Hainewalde, Löbau, Neukirch, Oybin
3-5	Ostritz, Seifhennersdorf, Sohland an der Spree, Bertsdorf-Hörnitz
6-10	Oderwitz, Reichenbach
11-25	Bautzen, Görlitz
>25	Zittau

Zdroj: vlastní zpracování

6.2.3 Sasko-polský program

V sasko-polském programu je nejvyšší aktivita v saské části ERN zaznamenána ve městě Zittau, dále jsou to pak města Görlitz a Bautzen. Za polskou část je nejaktivnějším městem Zgorzelec. V saské části je aktivních 26 obcí, v polské části 15 obcí. V poslední kategorii se na saské straně ERN nenachází ani jedna obec, na polské straně se v této kategorii nachází pouze město Zgorzelec. Pokud srovnáme celkový počet projektů na saské a polské straně, zjistíme, že polská strana je aktivnější. Na obrázku 11 je zobrazena územní diference počtu projektů. Tabulky 9 a 10 potom uvádějí aktivní obce za saskou a polskou stranu programu a vycházejí z kategorizace počtu projektů dle obrázku 11. V tomto programu je tedy vidět výrazně slabší aktivita, alespoň co se počtu projektů týká. Zda bylo využito poskytnutých finančních prostředků, se dočteme v kapitole 6.3.3.

Tabulka 9 Aktivní obce saské strany ERN rozdělené dle počtu projektů v období 2007-2013: sasko-polský program

Počet projektů	Název obce
1-2	Bischofswerda, Göda, Großdubrau, Hohendubrau, Hochkirch, Horka, Kodersdorf, Löbau, Neißeaue, Ralbitz-Rosenthal, Schleife, Vierkirchen, Weissenberg, Weißkeißel, Bernsdorf, Boxberg, Gablenz, Krauschwitz
3-5	Kreba-Neudorf, Schwepnitz, Reichenbach, Bad Muskau
6-10	Weißwasser
11-25	Bautzen, Görlitz, Zittau
>25	-

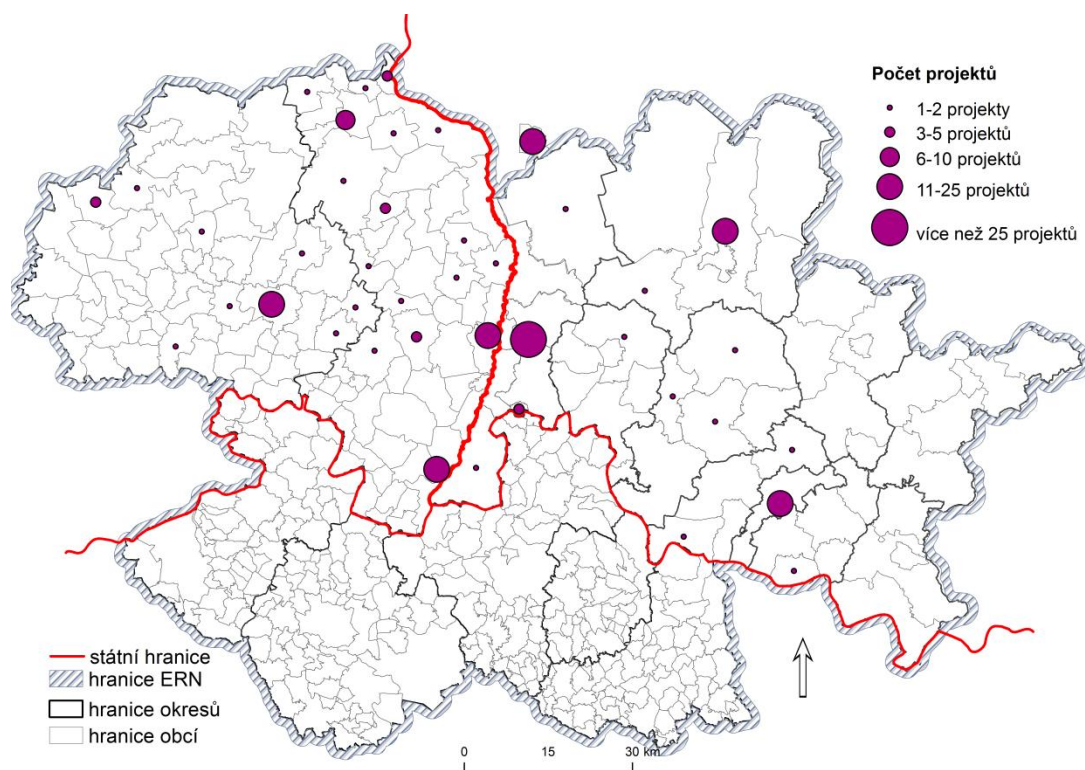
Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 10 Aktivní obce polské strany ERN rozdělené dle počtu projektů v období 2007-2013: sasko-polský program

Počet projektů	Název obce
1-2	Bogatynia, Jeżów Sudecki, Karpacz, Lubań, Lubomierz, Lwówek Śląski, Nowogrodzic, Szklarska Poręba, Węgliniec, Gryfów Śląski
3-5	Zawidów
6-10	-
11-25	Jelenia Góra, Bolesławiec, Gozdnicza
>25	Zgorzelec

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 11 Územní diference počtu uskutečněných projektů z FMP: sasko-polský program v období 2007-2013

Zdroj: vlastní zpracování

6.3 Analýza finančních prostředků získaných z Evropské unie v území Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa

V této kapitole budou řešeny pouze prostředky, které byly poskytnuty přímo z FMP. Nejedná se tedy o konečnou částku, vynaloženou na projekt, ale pouze o dotaci, která může činit maximálně 85 % z celkové částky projektu.

6.3.1 Česko-polský program

V tabulce 11 je uvedeno, jaký objem financí byl pro tento program vyčleněn. Polská strana měla v období 2007-2013 větší finanční možnosti pro čerpání dotací

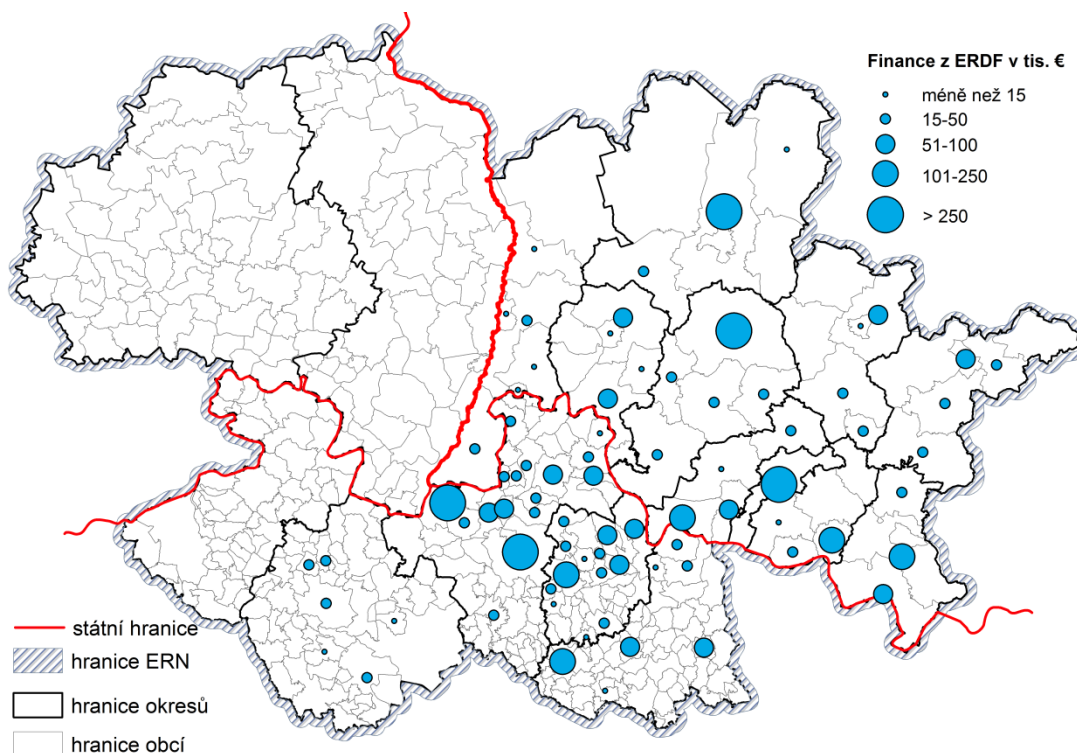
z FMP, než strana česká. V tabulce také vidíme, že obě strany dokázaly vyčerpat všechny prostředky, které jim byly poskytnuty. Obrázek 12 potom ukazuje územní diferenciaci finančních prostředků jak na české, tak i na polské straně. V tabulkách 12 a 13 jsou obdobně, jako v předchozí kapitole rozřazeny obce dle kategorií, vycházejících z obrázku 12.

Tabulka 11 Objem financí poskytnutý k čerpání dotací a objem financí skutečně využitý v programu česko-polském za období 2007-2013

	CZ	PL
K dispozici	2 541 500 €	3 451 000 €
Využité	2 541 500 €	3 451 000 €

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 12 Územní diferenciacie objemu využitých financí z FMP: česko-polský program v období 2007-2013

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 12 Aktivní obce české části čerpající prostředky z FMP v období 2007-2013: česko-polský program

Objem financí (v tis. €)	Název obce
Méně než 15	Rychnov u Jablonce nad Nisou, Paseky nad Jizerou, Jestřebí, Jindřichovice pod Smrkem, Lučany nad Nisou, Koberovy, Rovensko pod Troskami, Mimoň
15-50	Česká Lípa, Jiřetín pod Bukovou, Rádlo, Harrachov, Mníšek, Dětrichov, Oldřichov v Hájích, Smržovka, Doksy, Nový Bor, Bílý Kostel nad Nisou, Český Dub, Višňová, Heřmanice, Rokytnice nad Jizerou, Železný Brod, Skalice u České Lípy, Bedřichov, Frýdlant, Janov nad Nisou, Nové Město pod Smrkem
5-100	Albrechtice v Jizerských horách, Lázně Libverda, Raspenava, Kořenov, Semily, Nová Ves u Chrastavy, Jilemnice, Chrastava, Tanvald
101-250	Jablonec nad Nisou, Turnov
>250	Hrádek nad Nisou, Liberec

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 13 Aktivní obce polské části čerpající prostředky z FMP v období 2007-2013: česko-polský program

Objem financí (v tis. €)	Název obce
Méně než 15	Gromadka, Stara Kamienica, Olszanica, Sulikow, Podgórzyn, Zawidów, Pieńsk
15-50	Mirsk, Nowogrodziec, Paszowice, Gryfów Śląski, Lubomierz, Świerzawa, Bolków, Marciszów, Zgorzelec, Mściwojów, Wojcieszów, Karpacz, Bogatynia, Jezów Sudecki, Wleń
51-100	Leśna, Lubawka, Lubań, Piechowice, Złotoryja, Jawor
101-250	Szklarska Poręba, Kowary, Kamienna Góra
>250	Bolesławiec, Lwówek Śląski, Jelenia Góra

Zdroj: vlastní zpracování

Za českou stranu získaly nejvíce financí města Liberec a Hrádek nad Nisou. Turnov, který realizoval více projektů než Hrádek nad Nisou, se v analýze finančního objemu ukázal jako slabší, neboť spadá až do druhé kategorie. Také zde můžeme pozorovat, že nejvíce obcí spadá do kategorie 15-50 tis. EUR, a to jak pro českou, tak pro polskou část ERN. V polské části jsou pak velmi úspěšnými v čerpání dotací obce Bolesławiec, Lwówek Śląski a Jelenia Góra. Vzhledem k tomu, že polské části byl k dispozici vyšší objem financí, které bylo možno čerpat, vyčerpala tím pádem peněz z ERDF více.

6.3.2 Sasko-český program

V tabulce 14 vidíme, že česká strana měla k dispozici o něco méně finančních prostředků, než strana saská. V té samé tabulce také vidíme, kolik bylo využito poskytnutých financí z ERDF v tomto programu.

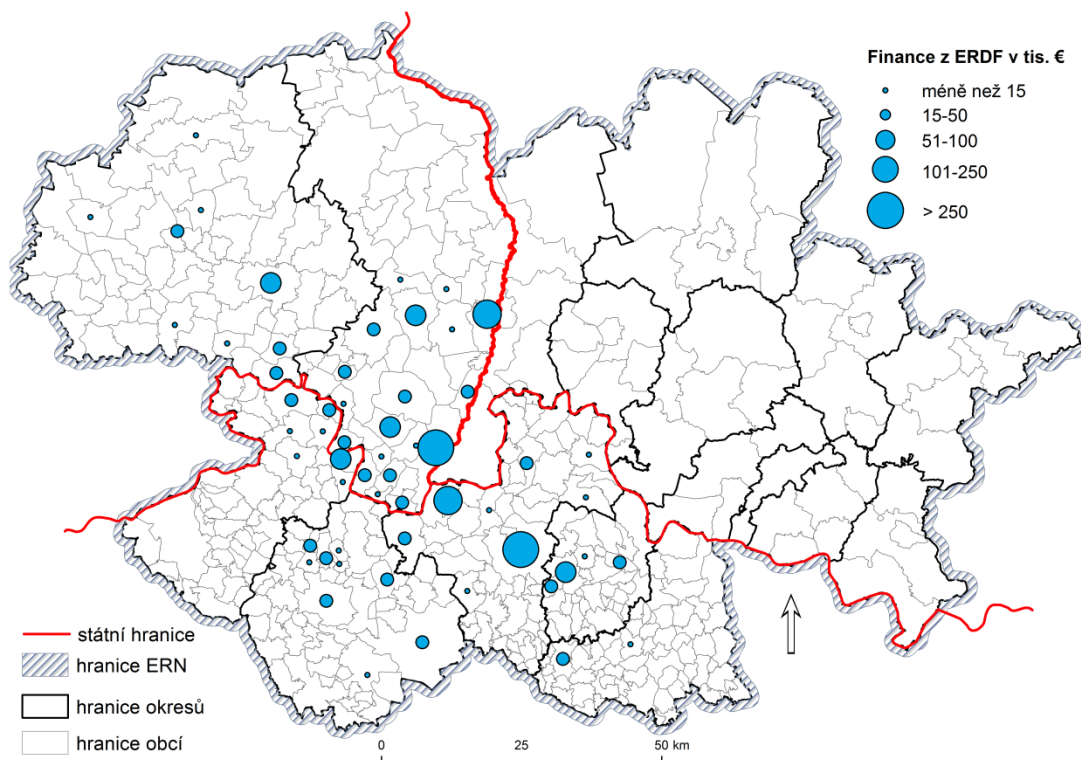
Na obrázku 13 je zachycena územní diference objemu financí. Na saské straně získalo nejvíce financí město Zittau, které získalo více než 250 tis. EUR. V české části si drží první místo opět Liberec, který získal více než 250 tis. EUR. Nejvíce obcí spadá do kategorie méně než 15 tis. EUR, a to platí pro obě dvě strany programu. Rozdíl oproti česko-polskému programu hledejme v tom, že maximální výše dotace je pro sasko-český program 15 tis. EUR, kdežto pro program česko-polský je to částka 30 tis. EUR (Euroregion Nisa ed. 2015).

Tabulka 14 Objem financí poskytnutý k čerpání dotací a objem financí skutečně využitý v programu sasko-českém za období 2007-2013

	SN	CZ
K dispozici	1 406 554 €	1 347 931 €
Využité	1 322 913 €	1 283 950 €

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 13 Územní diference objemu využitých financí z FMP: sasko-český program v období 2007-2013

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 15 Aktivní obce saské části čerpající prostředky z FMP v období 2007-2013: sasko-český program

Objem financí (v tis. €)	Název obce
Méně než 15	Vierkirchen, Markersdorf, Neukirch/Lausitz, Hainewalde, Jonsdorf, Neukirch, Königshain, Ralbitz-Rosenthal, Ebersbach-Neugersdorf, Hoyerswerda, Bischofswerda, Mittelherwigsdorf, Dürrhennersdorf
15-50	Herrnhut, Nebelschütz, Löbau, Oybin, Großschönau, Ostritz, Seifhennersdorf, Sohland an der Spree, Bertsdorf-Hörnitz, Schirgiswalde-Kirschau
51-100	Oderwitz, Reichenbach, Bautzen
101-250	Görlitz
>250	Zittau

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 16 Aktivní obce české části čerpající prostředky z FMP v období 2007-2013: sasko-český program

Objem financí (v tis. €)	Název obce
Méně než 15	Nové Město pod Smrkem, Hejnice, Lučany nad Nisou, Chrastava, Doksy, Radvanec, Skalice u České Lípy, Krásná Lípa, Staré Křečeny, Osečná, Semily, Dolní Podluží, Rumburk, Sloup v Čechách
15-50	Šluknov, Brniště, Ralsko, Česká Lípa, Jablonné v Podještědí, Tanvald, Turnov, Rádlo, Okrouhlá, Jiříkov, Frýdlant, Nový Bor
51-100	Varnsdorf, Jablonec nad Nisou
101-250	Hrádek nad Nisou
>250	Liberec

Zdroj: vlastní zpracování

6.3.3 Sasko-polský program

V tomto programu se podařilo získat pouze data za polskou část ERN, kdy pro období 2007-2013 bylo vyčleněno celkem 3 628 565 EUR. Z této částky bylo reálně využito pouze 1 181 221 EUR (tabulka 17). Objem financí, použitých na projekty z FMP tak nebyl vyčerpán ani z poloviny.

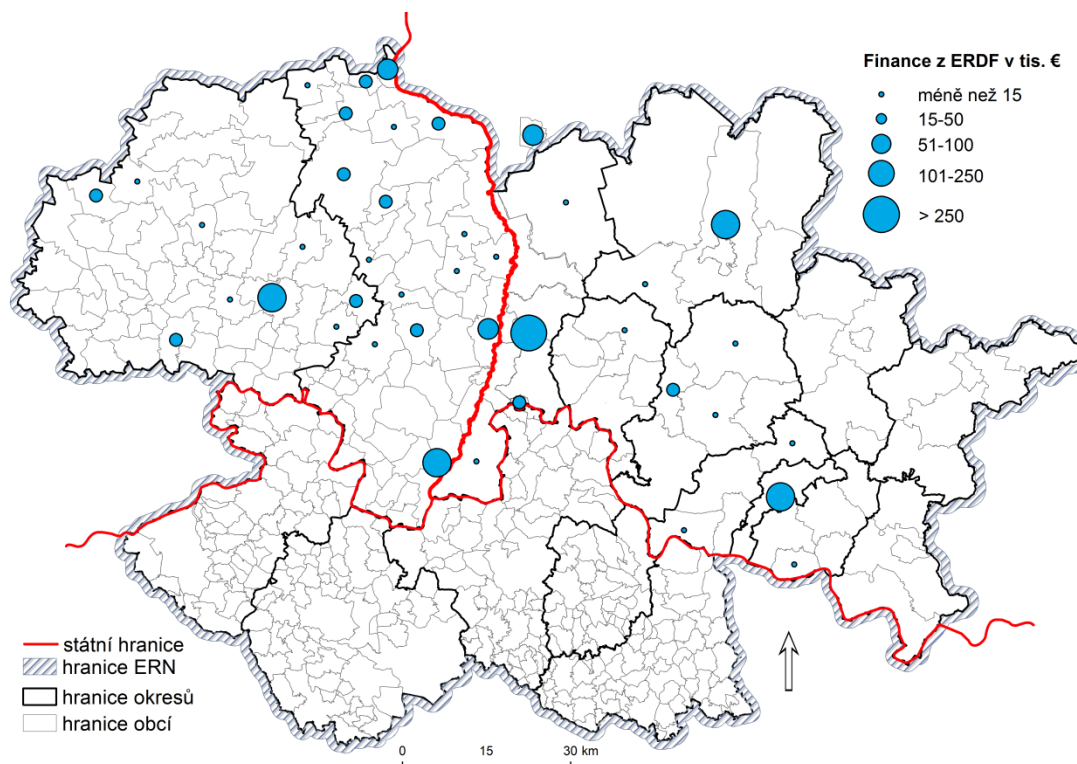
V obrázku 14 je zobrazena územní diferenciací objemu financí. Tabulky 18 a 19 zobrazují jednotlivé obce, rozdělené do kategorií dle obrázku 14. V saské části ERN jsou nejúspěšnějšími městy Zittau a Bautzen, které spadají do kategorie 101-250 tis. EUR. Kategorie nad 250 tis. EUR zůstává v případě saské strany prázdná. V polské části do této kategorie spadá město Zgorzelec.

Tabulka 17 Objem financí poskytnutý k čerpání dotací a objem financí skutečně využitý v programu sasko-polském za období 2007-2013

	SN	PL
K dispozici	-	3 628 565 €
Využité	-	1 181 221 €

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 14 Územní diference objemu využitých financí z FMP: sasko-polský program v období 2007-2013

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 18 Aktivní obce saské části čerpající prostředky z FMP v období 2007-2013: sasko-polský program

Objem financí (v tis. €)	Název obce
Méně než 15	Vierkirchen, Daubitz, Hohendubrau, Schleife, Großdubrau, Kodersdorf, Löbau, Bernsdorf, Hochkirch, Neißeaue, Ralbitz- Rosenthal, Göda, Guttau, Weißkeißel, Horka, Herrnhut
15-50	Bischofswerda, Krauschwitz, Weissenberg, Gablenz, Boxberg, Kreba-Neudorf, Reichenbach, Weißwasser, Schwepnitz
51-100	Bad Muskau, Görlitz
101-250	Bautzen, Zittau
>250	-

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 19 Aktivní obce polské části čerpající prostředky z FMP v období 2007-2013: sasko-polský program

Objem financí (v tis. €)	Název obce
Méně než 15	Jeżów Sudecki, Nowogrodziec, Lubań, Karpacz, Lwówek Śląski, Węgliniec, Łagów, Bogatynia, Szklarska Poręba, Lubomierz
15-50	Gryfów Śląski, Zawidów
51-100	Gozdnica
101-250	Jelenia Góra, Bolesławiec
>250	Zgorzelec

Zdroj: vlastní zpracování

6.4 Analýza aktérů, zapojených do FMP v území Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa

Po hodnocení počtu schválených projektů a objemu financí se tato kapitola bude věnovat samotným žadatelům. Cílem této části bylo zjistit a znázornit, jací jsou hlavní aktéři, kteří se ve FMP angažují. Na základě literatury (Binek, J., Galvasová I. a kol. 2009, Kolářová 2013) a rozhovorů s vedoucími jednotlivých programů FMP byly stanoveny následující kategorie, do kterých byli žadatelé rozděleni.

- obce
- okresy/kraje
- ERN
- vysoké školy
- příspěvkové organizace
- občanská a zájmová sdružení
- svazky obcí
- ostatní (soukromé školy, církevní instituce, s.r.o., a.s a jiné)

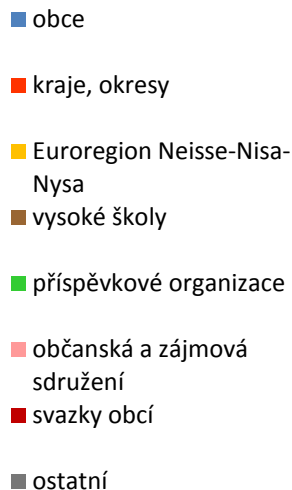
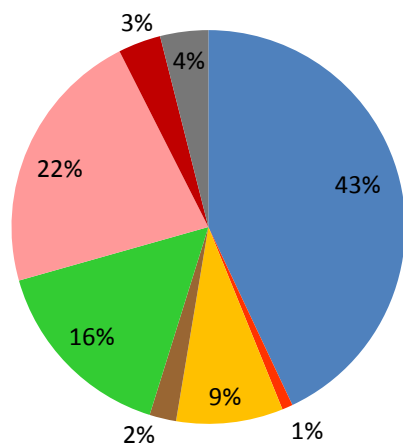
Nyní se na aktéry podíváme tak, jak jsou zastoupeni v jednotlivých programech FMP.

6.4.1 Česko-polský program

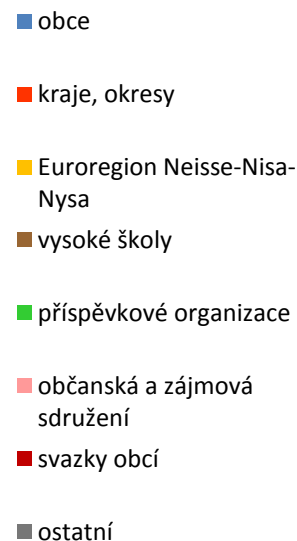
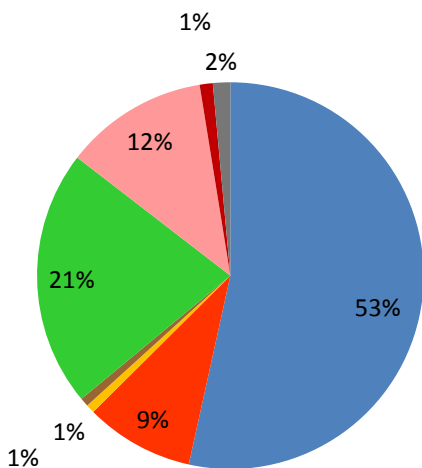
Z obrázku 15 je patrné, že jak na polské straně, tak na straně české dominují v roli žadatele obce. Liberecký kraj se v česko-polském programu angažuje jen velmi málo, v roli žadatele se objevil pouze u 2 projektů. Na polské straně se angažují powiaty poněkud více, tvoří 9 % všech aktérů. Dále jsou žadateli na české straně hlavně příspěvkové organizace (15 %) a občanská a zájmová sdružení (17 %). Na polské straně tvoří dále aktéry především příspěvkové organizace a občanská a zájmová sdružení, nicméně v rozdílném poměru. V polské části tvoří příspěvkové organizace 20 % všech žadatelů, kdežto občanská a zájmová sdružení pouze 10 %. Jako aktéři česko-polského programu vystupují i vysoké školy, konkrétně to jsou Technická Univerzita v Liberci a Karkonoska Państwowa Szkoła Wyższa w Jeleniej Górze. Vzhledem k nízkému počtu vysokých škol se však na celkovém počtu podílejí minimálně. Samotný ERN se v roli žadatele objevuje jako významný aktér pouze na straně české, kde zaujímá 9 % všech aktérů. V polské části je jeho aktivita výrazně slabší (1 %).

Obrázek 15 Rozdělení aktérů FMP: česko-polský program v období 2007-2013

čeští aktéři

polští aktéři

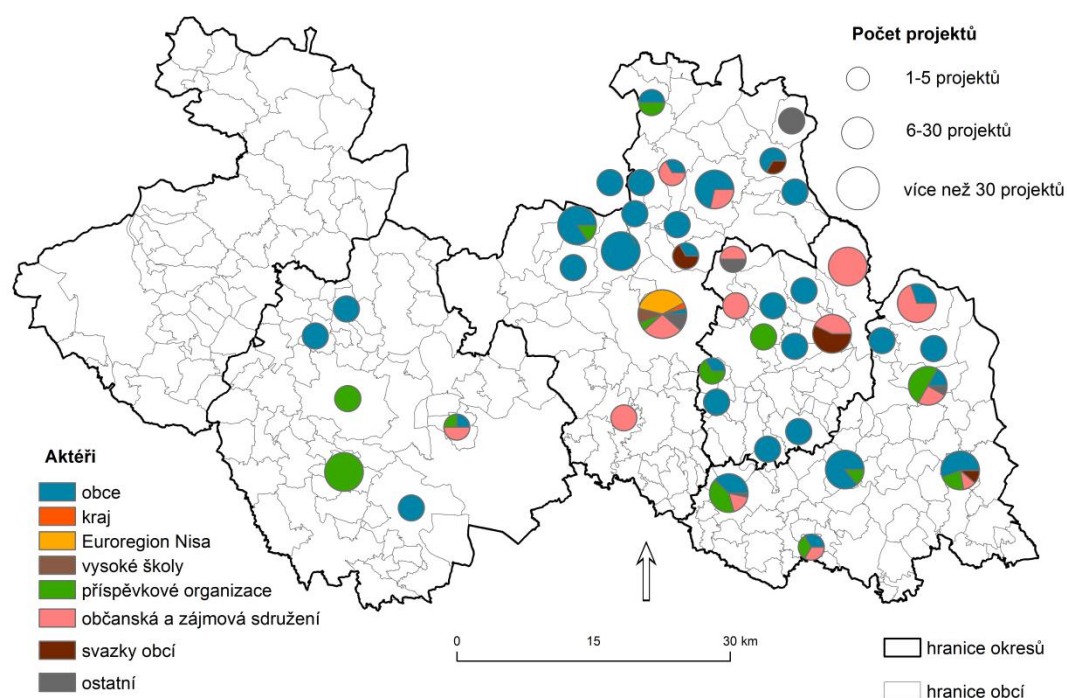

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázky 16 a 17 ukazují územní diferenciaci aktérů. Nejrozmanitější jsou v tomto ohledu města Liberec a Jelenia Góra. Ve městě Liberec se nejvíce v roli žadatele objevuje právě Euroregion Nisa. Dále jsou zde ve velmi významné pozici občanská a zájmová sdružení a nesmíme opomenout ani Technickou Univerzitu v Liberci, která se zasloužila o 5 uskutečněných projektů. Ve městě Jelenia Góra tvoří největší část žadatelů příspěvkové organizace. Nejaktivnější takovouto organizací je Jeleniogórskie Centrum Kultury, které se z příspěvkových organizací

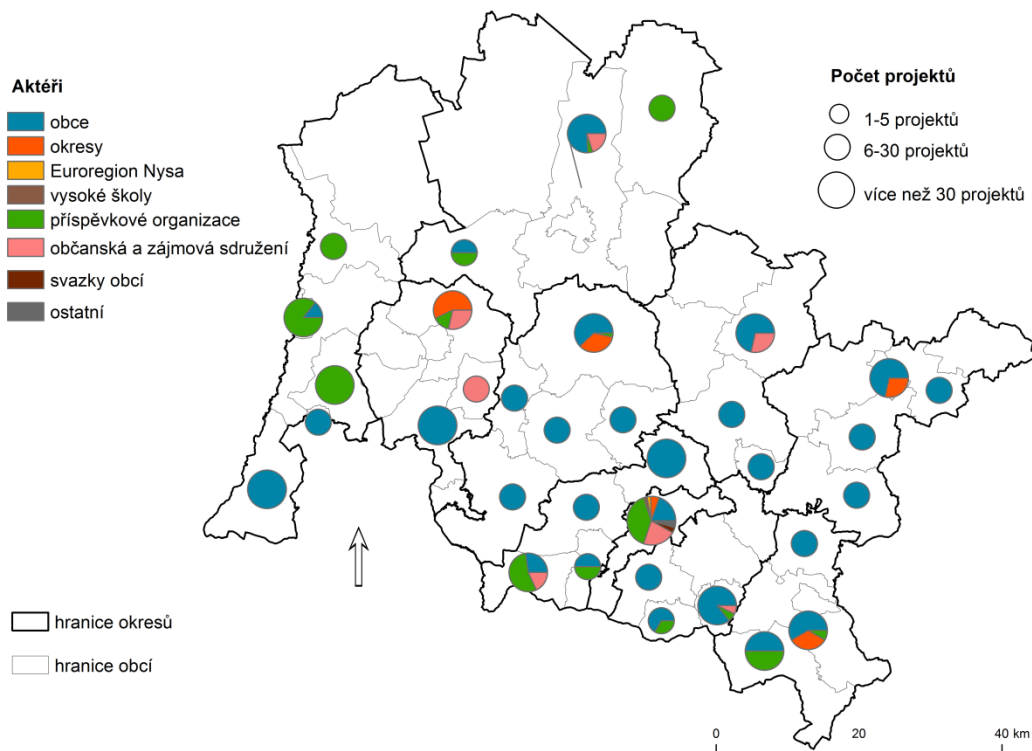
podílí na FMP nejvíce. V případě menších sídel, na polské straně, se nejvíce objevují v roli žadatele obce. Toto platí i pro českou část, ale zde se kromě obcí často objevují i příspěvkové organizace. Je důležité uvést, že mezi příspěvkové organizace patří i mateřské, základní a střední školy, které v polské části nejsou samostatným právním subjektem, a tudíž se v roli žadatele formálně objevuje obec.

Obrázek 16 Územní diferenciacie českých aktérů v česko-polském programu FMP pro období 2007-2013 na území české části ERN

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 17 Územní diferenciacie polských aktérů v česko-polském programu FMP pro období 2007-2013 na území polské části ERN

Zdroj: vlastní zpracování

6.4.2 Sasko-český program

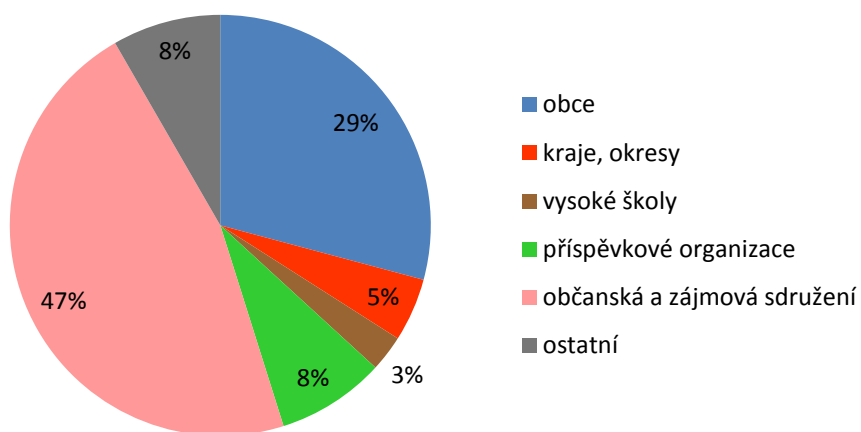
Nyní se zaměříme na sasko-český program. Z obrázku 18 je patrné, že v české části je škála aktérů pestřejší. V první řadě se zde objevuje v roli žadatele samotný ERN, který tvoří 6 % všech aktérů. ERN se v roli žadatele na straně saské nevyskytuje a dále se v roli aktéra neobjevují svazky obcí, jako je tomu v české části.

V saské části nedominují v roli žadatele obce, ale občanská a zájmová sdružení, která tvoří téměř 50 % všech žadatelů. Obcím, v roli žadatelů, připadá necelých 30 % a příspěvkové organizace tvoří pouze 8 % všech aktérů. V české části dominují obce (30 %), potom jsou to příspěvkové organizace, kde se jedná především o mateřské a základní školy (25 %) a až poté následují občanská

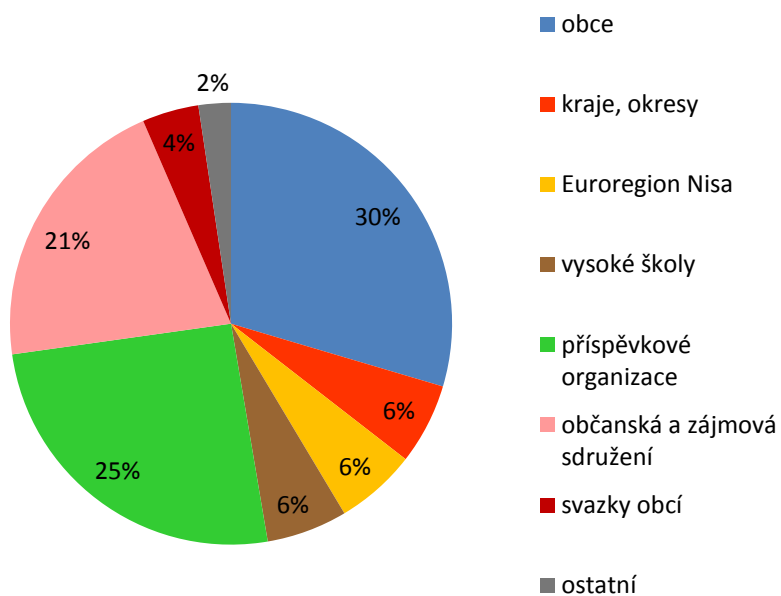
a zájmová sdružení (21 %). Liberecký kraj se v programu sasko-českém zapojuje více, než v předchozím, česko-polském programu (6 %).

Obrázek 18 Rozdělení aktérů FMP: sasko-český program v období 2007-2013

saští aktéři

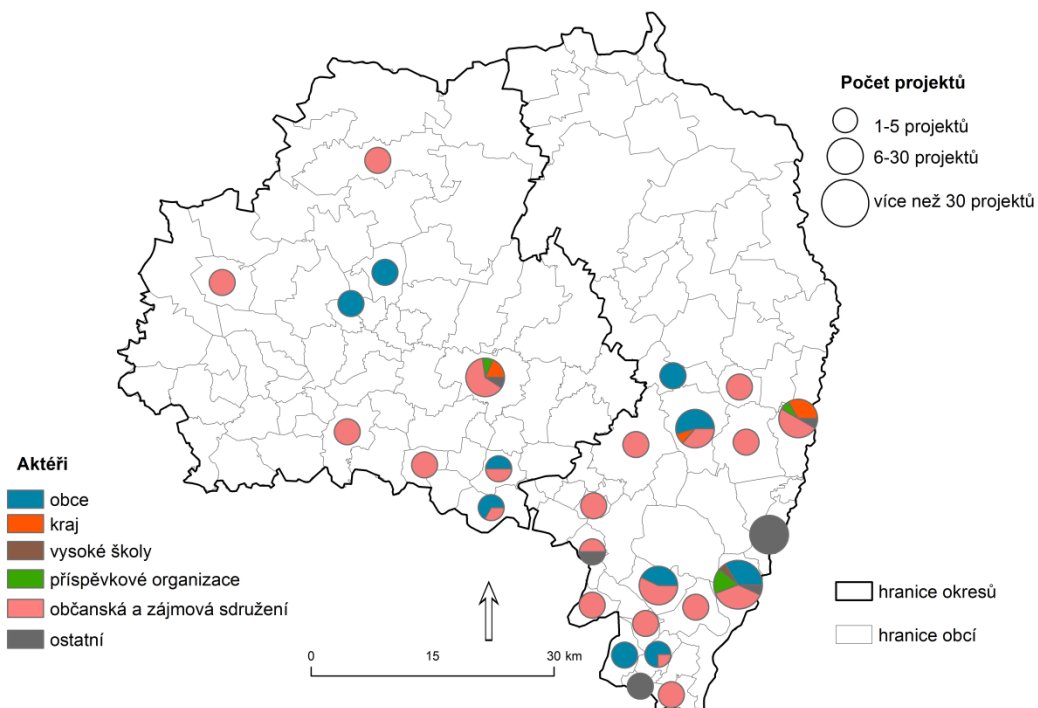
čeští aktéři

Zdroj: vlastní zpracování

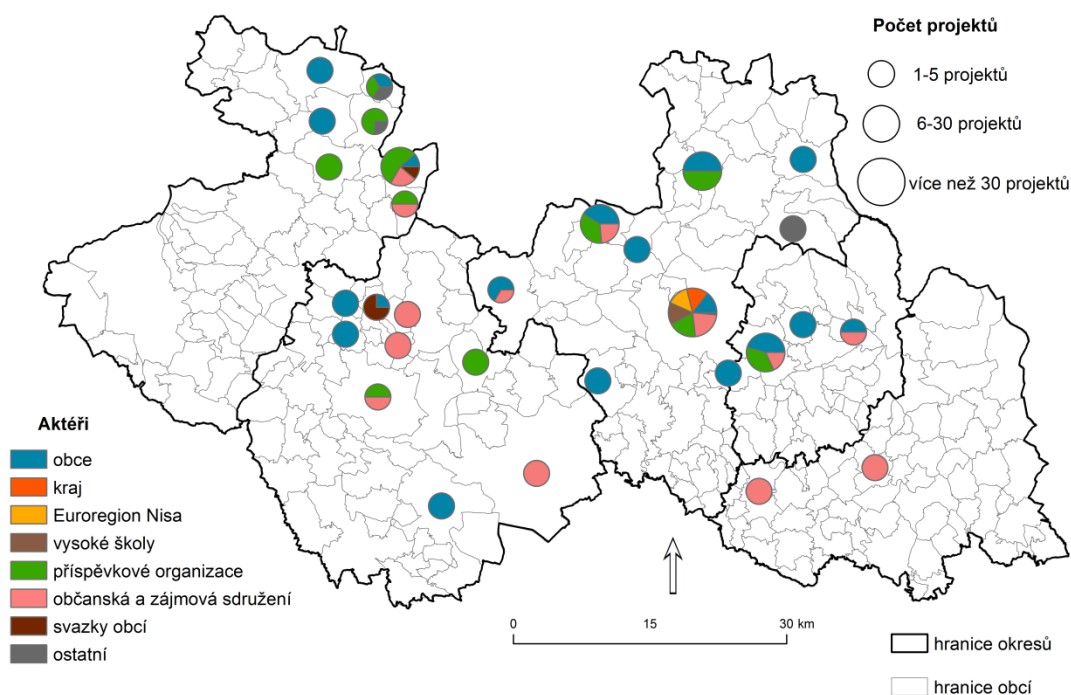
V obrázcích 19 a 20 můžeme pozorovat územní diferenciaci aktérů za saskou a českou část. Nejvíce druhů aktérů se v saské části nachází ve městě Zittau, které rozhodně není městem největším, ani nejzalidněnějším. Na druhou stranu, město Zittau leží v bezprostřední blízkosti hranic a zároveň se v něm nachází i sídlo saské části ERN, což budou pravděpodobně důvody jeho vysoké aktivity (Vastlová 2015). Nalezneme zde v roli žadatelů jak obce, tak i příspěvkové organizace, občanská a zájmová sdružení a vysoké školy. V případě vysokých škol se jedná o Hochschule Zittau. Z české strany je pak nejpestřejší škála aktérů opět ve městě Liberec, dále pak ve městech Hrádek nad Nisou a Varnsdorf, která se také nacházejí v bezprostřední blízkosti hranice. Pokud se blíže podíváme na menší sídla, dá se z obrázků 19 a 20 vyvodit, že na saské straně jsou aktéři zejména obce a občanská a zájmová sdružení. V případě části české se jedná jak o obce a občanská a zájmová sdružení, tak i o příspěvkové organizace. Z příspěvkových organizací tvoří většinu základní a mateřské školy, které jsou v rámci tohoto programu na české straně velmi aktivními aktéry, což se potvrdilo i při řízených rozhovorech (Vastlová 2015).

Obrázek 19 Územní diferenciacie saských aktérů v sasko-českém programu FMP pro období 2007-2013 na území saské části

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 20 Územní diferenciacie českých aktérů v sasko-českém programu FMP pro období 2007-2013 na území české části

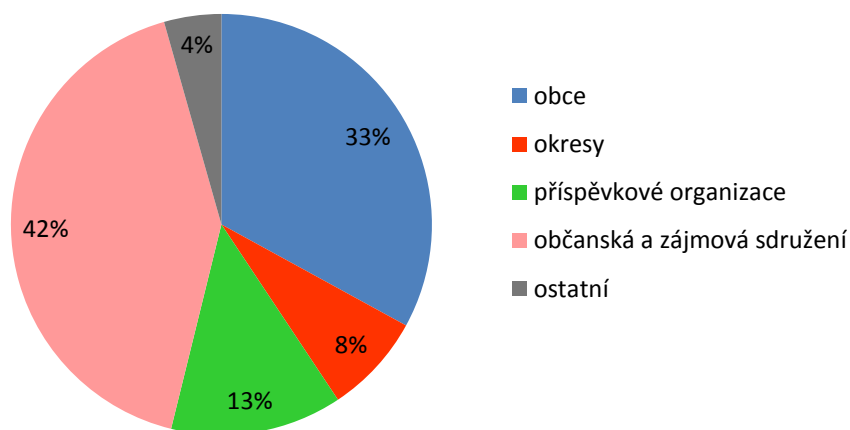
Zdroj: vlastní zpracování

6.4.3 Sasko-polský program

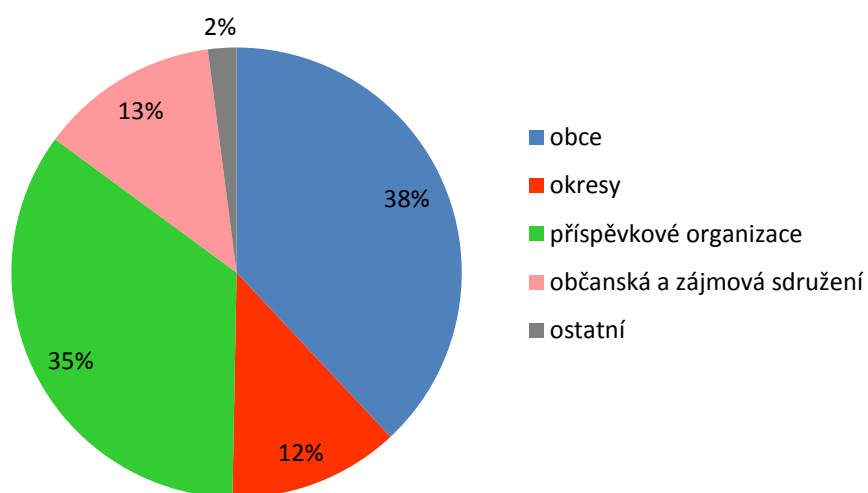
Jako poslední na řadu přichází program sasko-polský. V obrázku 21 jsou uvedeni aktéři za saskou i polskou část. Oproti předchozím programům zde není diverzita aktérů tak velká. V saské části jsou nejčastějšími aktéry občanská a zájmová sdružení (42 %) a obce (33 %). Příspěvkové organizace zde zabírají pouhých 13 % na rozdíl od části polské, kde tvoří 33 % všech aktérů. V případě polské části se jedná především o domy kultury. Stále zde ale v roli žadatele dominují obce, které tvoří 36 % a občanská a zájmová sdružení tvoří 12 % polských aktérů, stejně jako okresy.

Obrázek 21 Rozdělení aktérů FMP: sasko-polský program v období 2007-2013

saští aktéři

polští aktéři

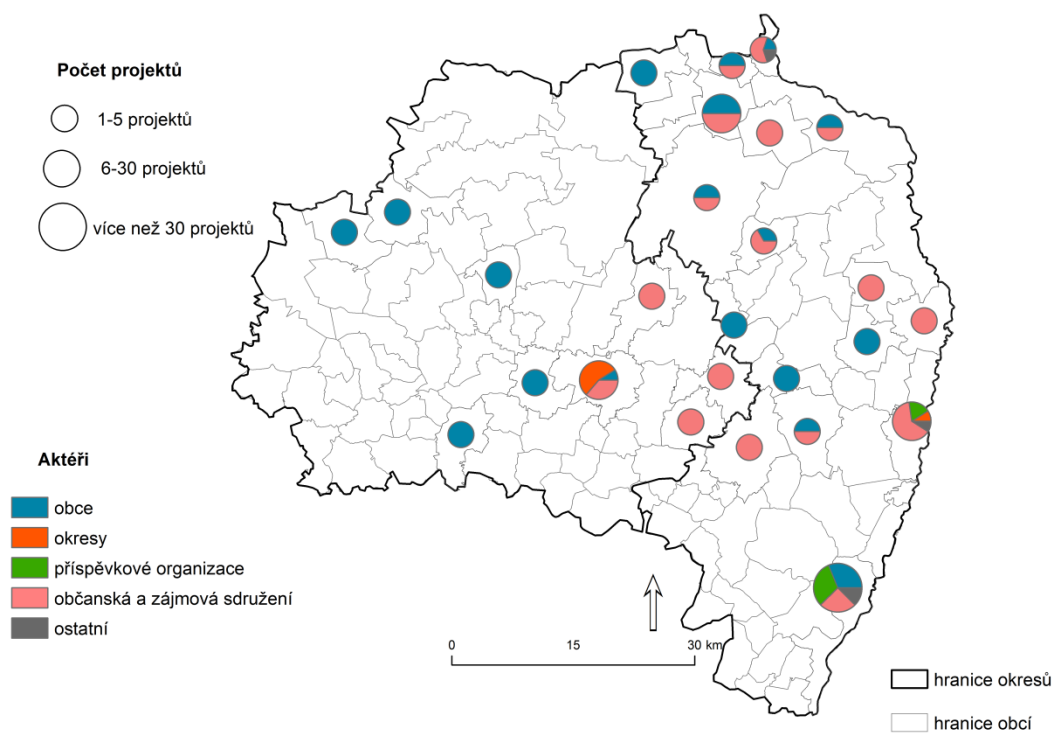

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázky 22 a 23 zachycují územní diferenciaci aktérů. V saské části jsou opět městy s nejrozmanitější škálou aktérů Zittau, Görlitz a Bautzen. V menších sídlech, na saské straně, působí především občanská a zájmová sdružení a obce.

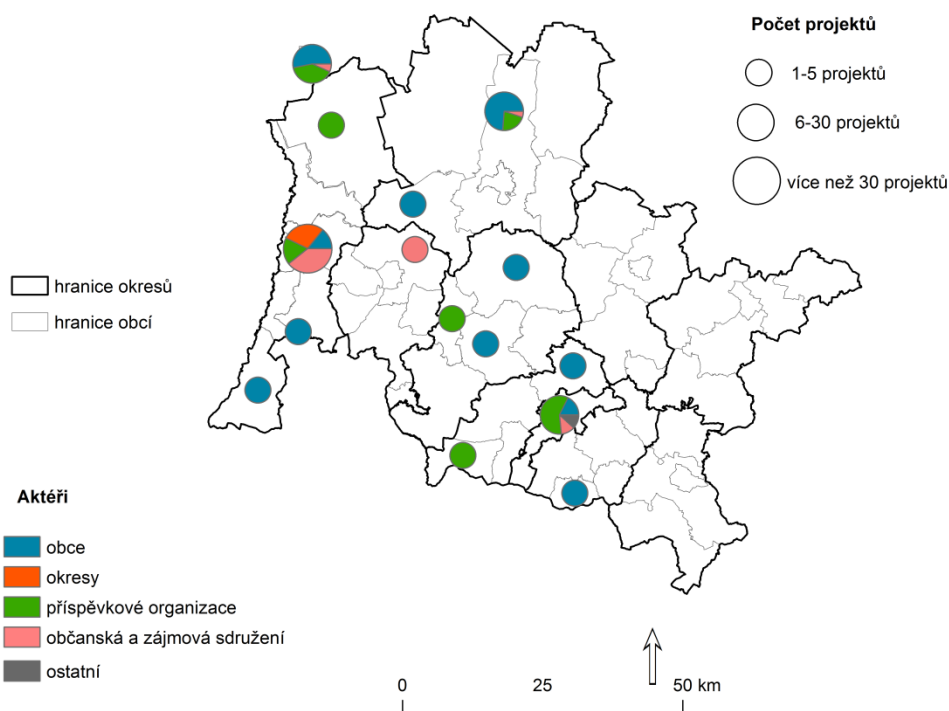
V polské části jsou to také obce a občanská a zájmová sdružení, ale navíc ještě příspěvkové organizace.

Obrázek 22 Územní diference saských aktérů v sasko-polském programu FMP pro období 2007-2013 na území saské části

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 23 Územní diferenciacie polských aktérů v sasko-polském programu FMP pro období 2007-2013 na území polské části

Zdroj: vlastní zpracování

6.5 Analýza oblastí spolupráce v území Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa

Tato kapitola bude zkoumat oblasti spolupráce ve FMP, které budou nejprve rozděleny dle jednotlivých programů FMP a následně lokalizovány do území. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa si ohledně oblastí spolupráce vede záznamy a dělí je do těchto kategorií:

- výměnné pobyty
- kultura
- cestovní ruch
- sport
- životní prostředí

Co se oblastí spolupráce týká, ERN si vede statistiky na úrovni jednotlivých projektů pouze v české části, proto zde budou řešeny pouze programy česko-polský

a sasko-český. Bylo by možné pokusit se na základě dostupných dat oblast spolupráce odvodit, avšak po rozhovorech na všech stranách ERN to nebylo autorce doporučeno.

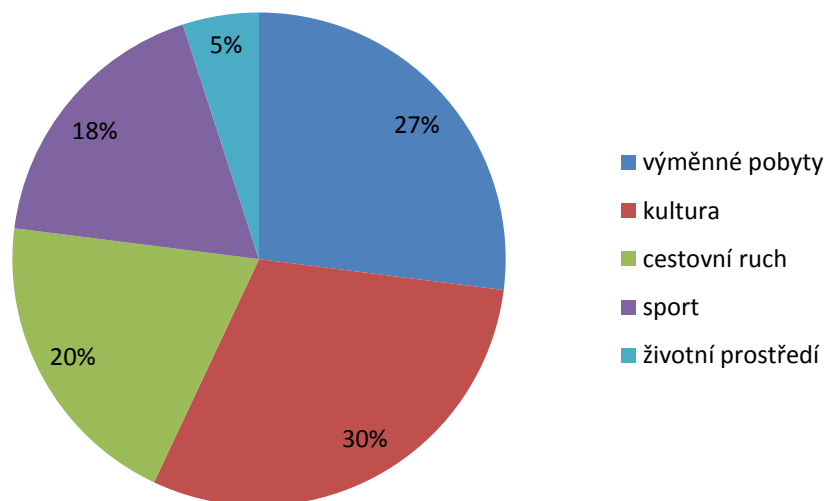
Otázka oblasti spolupráce je velmi komplikovaná. Na to, aby mohl být projekt zařazen do určité kategorie, je nutné detailní seznámení se s projektem, což je pro autorku vzhledem k rozsahu této práce nemožné. Často se stává, že i pracovníci, kteří se v této problematice dokonale orientují, mají problém se zařazením projektu do určité kategorie, protože tyto kategorie se často navzájem prolínají. Nicméně, česká strana ERN vytvořila své vlastní kategorie na úrovni jednotlivých projektů. Je ovšem nutné mít na paměti, že se do jisté míry stále jedná o velice subjektivní rozřazení (Hájková 2015). Na základě těchto kategorií je tedy možné oblasti spolupráce lokalizovat do území alespoň za českou stranu ERN a to v programech česko-polském a sasko-českém. Pro územní diferenciaci oblastí spolupráce byly pracovníky české části ERN zvoleny tyto kategorie:

- cestovní ruch
- regionální rozvoj
- kultura
- sport
- vzdělávání

6.5.1 Česko-polský program

V česko-polském programu tvoří největší část oblast kultury a výměnných pobytů. Kultura zde zaujímá 30 %, výměnné pobyty 27 %. Téměř totožně jsou zastoupeny oblasti sportu a cestovního ruchu. Oblast životního prostředí je zde zastoupena nejméně, zabírá pouhých 5 % (obrázek 24). Na obrázku 25 potom vidíme, jak jsou oblasti spolupráce lokalizovány do území, avšak pouze za stranu českou.

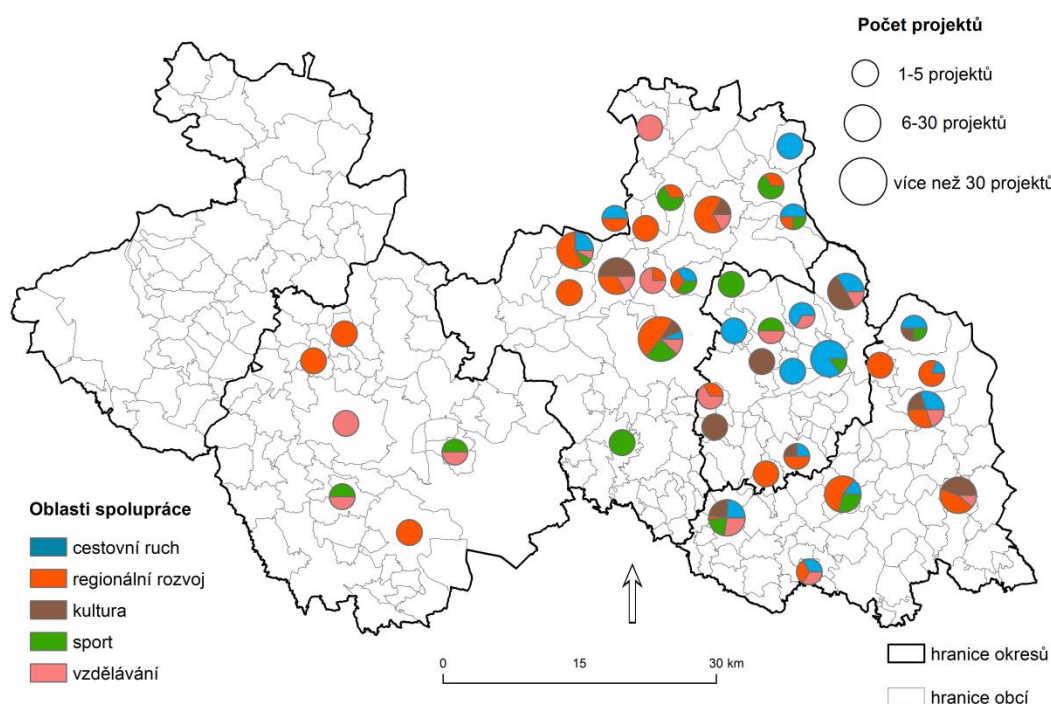
Obrázek 24 Oblasti spolupráce ve FMP: česko-polský program v období 2007-2013

Zdroj: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa ed. 2015, upraveno

Pro územní diferenciaci oblastí spolupráce jsou kategorie odlišné (obrázek 25). Ve městě Liberec je nejvíce zastoupena kategorie regionální rozvoj, která tvoří téměř polovinu všech projektů. Je to dáno tím, že zde působí jako aktér česká část ERN, která se zaměřuje především na tuto oblast spolupráce. Poměrně hojně je zde zastoupena i oblast sportu. I zde platí, že ve větších sídlech figuruje více kategorií, než v sídlech menších. Ve městech Liberec a Turnov jsou dokonce zastoupeny všechny zmíněné kategorie.

Obrázek 25 Územní diferenciacie oblastí spolupráce za českou stranu ve FMP: česko-polský program v období 2007-2013 na území české části ERN

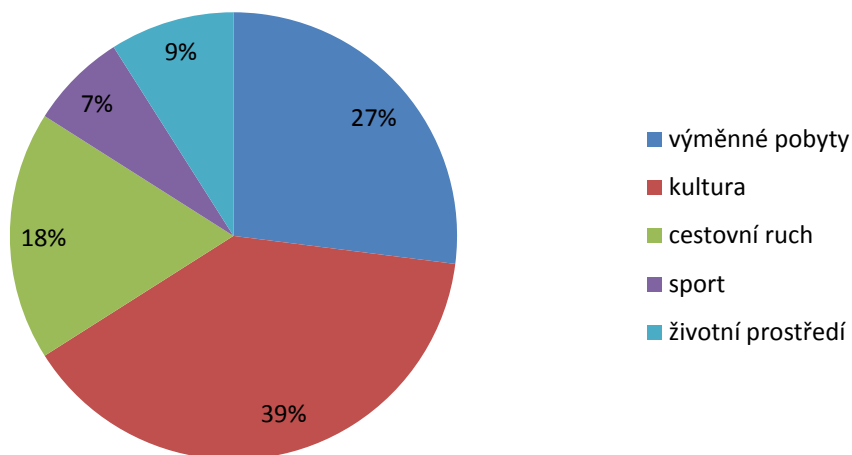

Zdroj: vlastní zpracování

6.5.2 Sasko-český program

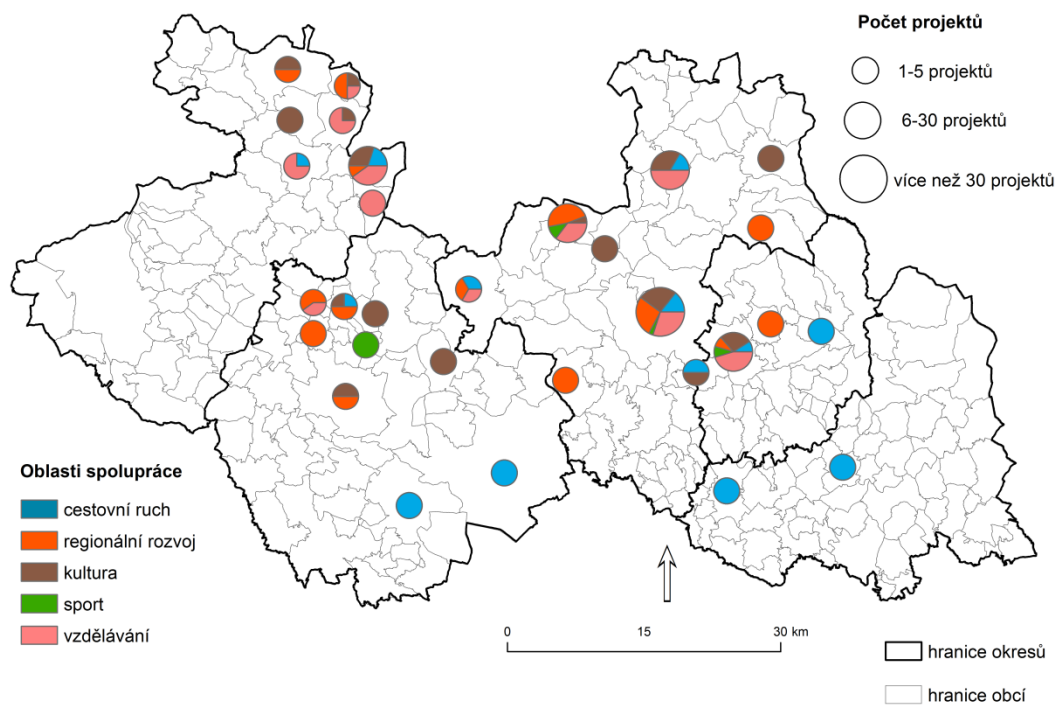
V sasko-českém programu je kultura také oblastí, která je nejvíce zastoupena. Zde dokonce ještě více, než je tomu v programu česko-polském. Výměnné pobyty zauímají stejné procento jako v předchozím programu. Cestovní ruch tvoří v sasko-českém programu 18 % a sport tvoří 7 %. Životnímu prostředí náleží 9 %, což je více, než v programu česko-polském (obrázek 26). Na obrázku 27 potom vidíme územní diferenciaci oblastí spolupráce v české části ERN. Všechny kategorie jsou zastoupeny pouze ve městech Liberec a Jablonec nad Nisou. V okrese Semily jsou projekty zaměřeny výhradně na cestovní ruch. Ve městech Liberec tvoří opět velkou část oblast regionálního rozvoje, která je zde zastoupena především díky aktivitě české části ERN ve FMP. Město Hrádek nad Nisou a Varnsdorf ale také vykazují veliký podíl oblasti regionálního rozvoje. Nejméně zastoupené kategorie v celém území jsou sport a cestovní ruch.

Obrázek 26 Oblasti spolupráce ve FMP: sasko-český program v období 2007-2013

Zdroj: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa ed. 2015, upraveno

Obrázek 27 Územní diferenciacie oblastí spolupráce za českou stranu ve FMP: sasko-český program v období 2007-2013 na území české části ERN

Zdroj: vlastní zpracování

6.6 Výsledky

Potvrdilo se, že nejvíce projektů bylo realizováno v rámci FMP: česko-polský program. I množství využitých finančních prostředků bylo nejvyšší v tomto programu. Z řízených rozhovorů vyplynulo, že spolupráce se saskou stranou ERN je komplikovanější z několika důvodů. Prvním důvodem se jeví být větší jazyková bariéra. Dále z rozhovorů na všech stranách ERN vyplynulo, že v případě saské strany je velmi komplikovaná otázka administrace. Jak u sasko-českého, tak i u sasko-polského programu bylo programovací období 2007-2013 rozděleno do 2 etap, což mělo za následek veliké časové zpoždění. Dalším důvodem bylo stanovení maximální výše dotace z ERDF, která byla v česko-polském programu vyšší (Hájková 2015, Sliwa 2015, Vastlová 2015). Z analýz i rozhovorů s představiteli FMP se jasně ukázalo, že problém ohledně čerpání finančních prostředků existuje v programu sasko-polském.

Další předpoklad, říkající, že Euroregion Neisse-Nisa-Nysa je důležitým aktérem ve FMP, se potvrdil pouze částečně. ERN je důležitým aktérem pouze na české straně. V polské části se ERN participuje minimálně a v saské části ani není povoleno, aby mohl být v roli žadatele.

Na základě analýzy aktérů z FMP lze konstatovat, že jsou to právě obce, které se nejčastěji vyskytují v roli žadatele. Výjimka platí pouze u saské části, kde v roli žadatele dominují občanská a zájmová sdružení. Obecně lze tedy konstatovat, že nejčastějším aktérem ve FMP jsou obce.

Z mapových výstupů v kapitolách 6.2 a 6.3 nelze jednoznačně usoudit, že ve větších obcích (měřeno počtem obyvatel) se koncentruje více financí a je zde realizováno více projektů. Aby se tento předpoklad potvrdil, byly ještě provedeny korelační analýzy mezi výší dotace a počtem projektů s počtem obyvatel (tabulky 20, 21, 22). Na základě výsledků korelačních analýz v jednotlivých programech bylo zjištěno, že počet projektů a objem čerpaných financí jsou pozitivně závislé na počtu obyvatel. Tato závislost platí pro všechny strany ERN.

Tabulka 20 Výsledky korelační analýzy mezi počtem projektů a výší dotace s počtem obyvatel ve FMP: česko-polský program za období 2007-2013

		Počet obyvatel
Česká část ERN	Počet projektů	0,399*
	Dotace	0,396*
Polská část ERN	Počet projektů	0,410*
	Dotace	0,386*

* korelace je signifikantní na hladině 0,05

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 21 Výsledky korelační analýzy mezi počtem projektů a výší dotace s počtem obyvatel ve FMP: sasko-český program za období 2007-2013

		Počet obyvatel
Saská část ERN	Počet projektů	0,220*
	Dotace	0,234*
Česká část ERN	Počet projektů	0,425*
	Dotace	0,424*

* korelace je signifikantní na hladině 0,05

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 22 Výsledky korelační analýzy mezi počtem projektů a výší dotace s počtem obyvatel ve FMP: sasko-polský program za období 2007-2013

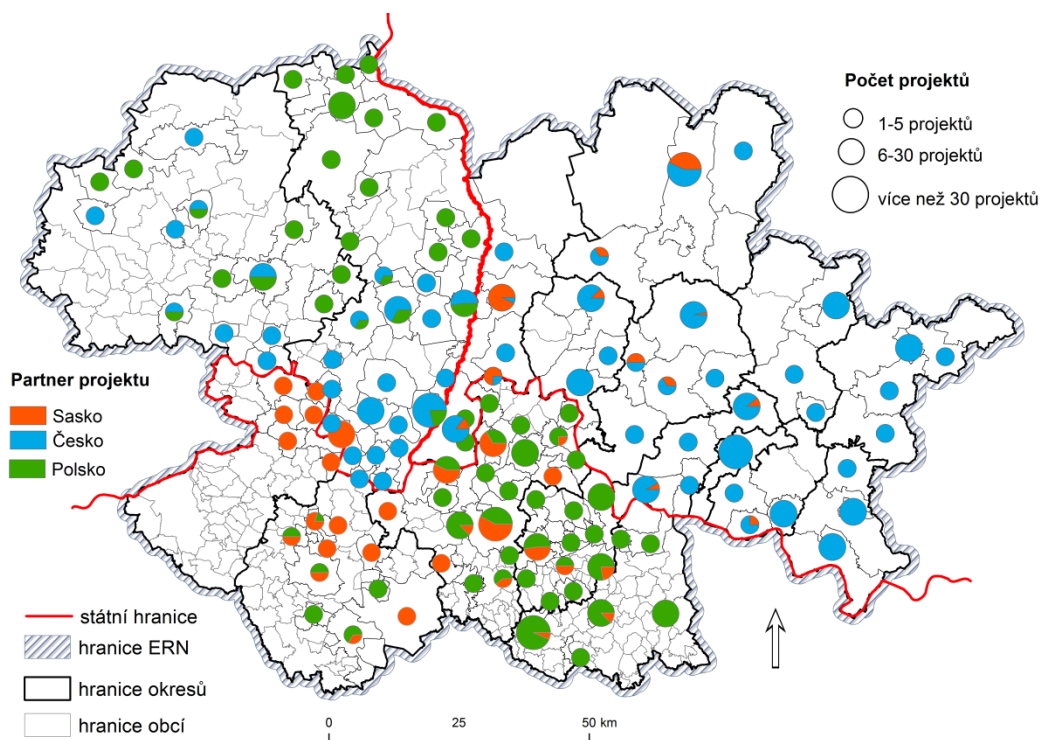
		Počet obyvatel
Saská část ERN	Počet projektů	0,535*
	Dotace	0,435*
Polská část ERN	Počet projektů	0,425*
	Dotace	0,324*

* korelace je signifikantní na hladině 0,05

Zdroj: vlastní zpracování

Dosavadní analýza se věnovala pokaždé 2 stranám, jelikož projekty z FMP jsou realizovány pouze na bilaterální bázi. Poslední mapový výstup této analýzy (obrázek 28) se na situaci dívá odlišně a zobrazuje všechny obce v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa, ze kterých pocházejí jednotliví žadatelé o projekty. Projekty jsou zde rozdělené do kategorií dle počtu a zároveň je pomocí kartodiagramu zobrazen i partner projektu. Například tedy v české části ERN vidíme, které obce jsou ve FMP zapojeny a zároveň můžeme i pozorovat, zda volí partnera ze saské či polské části.

Obrázek 28 Projekty z FMP realizované v území ERN pro období 2007-2013

Zdroj: vlastní zpracování

Poznámka: V případě spolupráce s oběma partnery vykazuje výšeč signatury podíly partnerství v rámci dané obce. Konkrétní počty projektů lze nalézt v obrázcích 9, 10, 11.

7 Zhodnocení role Euroregionu Nisa v rámci přeshraniční spolupráce

Přestože se předpokládá, že hlavní náplní ohledně činnosti euroregionů v Česku je jejich role jakožto správce FMP (Branda, Poštolka 2009), tak by se euroregiony neměly omezovat jen na tuto činnost (Záměčník 2015). Veškerá činnost euroregionů má přeshraniční charakter a měly by tak být vhodnými platformami pro rozvíjení přeshraniční spolupráce. Tato kapitola se na základě syntézy poznatků, získaných z řízených rozhovorů a literatury, snaží zhodnotit, zda a proč je ERN fungující platformou pro rozvoj přeshraniční spolupráce v území.

7.1 Faktory, ovlivňující činnost Euroregionu Nisa

V první řadě je důležité připomenout, že otázka činnosti euroregionů a jejich aktivity je velmi ovlivněna omezenými finančními zdroji (Záměčník 2015). Přestože se v případě euroregionů jedná o zájmová sdružení a jejich cílem není výtěžná činnost, stále potřebují finanční prostředky k tomu, aby mohly fungovat jako instituce pro rozvoj přeshraniční spolupráce. Branda (2014) shrnuje následující možnosti příjmů euroregionů:

- členské příspěvky
- příspěvky od krajů/velkých měst
- příjmy z hospodářské činnosti
- platby za administrování FMP v rámci programů přeshraniční spolupráce
- financování některých aktivit z vlastních projektů předkládaných do projektů přeshraniční spolupráce
- prostředky z dalších evropských projektů
- prostředky poskytnuté jednorázově různými subjekty na konkrétní akce

Otázka financování euroregionů se v Česku velmi liší. Z komparativní analýzy (Branda 2009) jasně vyplynulo, že Euroregion Nisa si v otázce financování stojí ze všech euroregionů na našem území nejlépe. Na rozdíl od některých euroregionů, které se spoléhají pouze na příjmy z členských příspěvků, se Euroregion Nisa věnuje i vlastní ekonomické činnosti (Zámečník 2015). Jedná se o placené služby v podobě poradenské činnosti, zpracování projektových žádostí, studií proveditelnosti apod. Dalším důležitým faktorem, který ovlivňuje aktivitu euroregionů, jsou jeho vztahy s ostatními aktéry, kteří mají s přeshraniční spoluprací co dočinění. Zde figurují především MMR na úrovni národní a Liberecký kraj, na úrovni regionální (Kolářová 2013, Zámečník 2015).

Do činnosti euroregionů zasahuje i několik ministerstev na národní úrovni, přičemž ale největší vliv na fungování euroregionů má právě MMR, které je odpovědné za zajištění řádné implementace podpůrných programů i tvorbu rozvojových koncepcí. Pohled MMR na euroregiony se v průběhu času měnil. Zapojení euroregionů do programů přeshraniční spolupráce bylo prosazováno hlavně ze strany EU. Ze strany MMR panovala zpočátku k euroregionům nedůvěra. Vzhledem k tomu, že se osvědčila role euroregionů v roli správce FMP, vybudovaly si ve vztahu k MMR větší důvěru, a nyní, alespoň euroregiony, vzájemné vztahy hodnotí kladně (Branda 2014). V rámci MMR byla také zřízena příspěvková organizace CRR, zastávající roli kontrolního orgánu, kterému se v oblastech čerpání dotací z OP Přeshraniční spolupráce žadatelé zodpovídají (Kolářová 2013). Kontrola probíhá v následujících oblastech (MMR ed. 2015a):

- kontrola, zda vykazované výdaje jsou skutečné
- kontrola, zda spolufinancované produkty a služby byly dodány v souladu se smlouvou o poskytnutí dotace z ERDF
- kontrola, zda realizace projektu a výdaje na projekt jsou v souladu s národní legislativou a legislativou EU
- kontrola, zda je vyloučeno dvojí financování z jiných programů EU nebo národních programů
- kontrola, zda žádost o platbu předložená příjemcem dotace je v pořádku

Dalším aktérem jsou kraje, v případě Euroregionu Nisa je to kraj Liberecký. Z časového hlediska je nutné podotknout, že Euroregion Nisa vznikl o 10 let dříve než Liberecký kraj. Euroregion Nisa tak v době, kdy vznikly kraje, měl již dlouholeté zkušenosti s přeshraniční spoluprací, kdežto nově vzniklé kraje teprve začínaly hledat své pole působnosti (Zámečník 2015). Jako nejdůležitější aspekt, který ovlivňuje vztahy euroregionů a krajů, vidí Branda (2014) vztahy mezi místními a regionálními politiky. Havlíček (2015) poukazuje na v současné době velmi diskutovaný problém týkající se vztahů krajů a euroregionů. Kraje mají dostatečné finanční prostředky na to, aby se angažovaly v přeshraniční spoluprací, nicméně nemají kvalifikované pracovníky, kteří by se v problematice orientovali. Na druhé straně jsou zde euroregiony, které většinou disponují kvalifikovanými pracovními silami, ale naopak nemají dostatek finančních prostředků k podpoře přeshraniční spolupráce. Problémem tedy zůstává vztah euroregionů a krajů, který by měl být pro rozvoj přeshraniční spolupráce založen na vzájemné spolupraci, ale ne vždy tomu tak je. V mnoha případech jsou tak euroregiony vnímány krajem jako konkurenti. Předseda Euroregionu Nisa je zároveň hejtmanem LK. Liberecký kraj s Euroregionem Nisa aktivně spolupracuje a je zapojen do jeho činností. Zároveň má své zástupce i v pracovních a řídicích strukturách Euroregionu Nisa. Liberecký kraj také každoročně, jakožto člen ERN, přispívá částkou 400 tis. Kč. Dá se říci, že vztah Euroregionu Nisa a Libereckého kraje je založen na vzájemné spolupraci, a že LK na Euroregion Nisa nepohlíží jako na konkurenta, ale je schopen využívat jeho mnohaleté zkušenosti v otázce přeshraniční spolupráce (Zámečník 2015).

7.2 Činnost Euroregionu Nisa v roli správce FMP

Vzhledem k tomu, že ERN plní funkci správce FMP, tak v rámci tohoto fondu poskytuje bezplatnou poradenskou činnost. Z řízených rozhovorů na všech stranách vyplynulo, že se Euroregion Nisa snaží vyjít všem žadatelům vstříc. Úkolem Euroregionu Nisa je zároveň dohlížet na to, aby projektové žádosti, které jsou podané, měly reálný přeshraniční dopad. Již v první fázi, kdy žadatel přichází s návrhem na projekt, se ERN zapojuje a plní funkci poradenskou. Žadateli je naznačeno, zda jeho projekt přijatelně splňuje podmínky a zda má smysl žádost

podat. V této fázi se odbourávají žádosti, které se neshodují se zaměřením, do kterého by měl projekt spadat, popřípadě se Euroregion snaží žadatele motivovat ke změně žádosti (Vastlová 2015). V momentě, kdy je podána žádost, se o schválení projektů rozhoduje na zasedáních ŘV. Tato etapa je rozdělena do dvou fází. V první fázi se všechny projekty vyhodnotí dle různých kritérií, která musí splňovat. Zde je největší důraz kladen právě na přeshraniční aspekt (z celkového počtu bodů tvoří 40 % pouze přeshraniční povaha projektu). Pokud projekt z celkového počtu bodů nezíská alespoň 60 %, je žádost zamítnuta. Projekty, které toto kritérium splní, se dostávají do fáze druhé, kde se již jednotlivé projekty diskutují každý zvlášť. V případě schválení projektu a jeho realizaci nastává fáze kontroly, kdy samotní pracovníci ERN zastávají tuto funkci a zkoumají, zda byly při realizaci projektu dodrženy všechny náležitosti. Neděje se tomu sice u každého jednotlivého projektu (vzhledem k náročnosti této fáze a poměru počtu zaměstnanců by to nebylo možné), ale přibližně polovina realizovaných projektů je takto kontrolována (Hájková 2015).

Euroregion Nisa se rozhodl pro období 2014-2020 aktivně propagovat možnosti čerpání dotací z FMP, a to i tím způsobem, že bude vysílat své zaměstnance do terénu, především mezi starosty obcí, a informovat je o možnostech přeshraniční spolupráce (Hájková 2015). Ne všechny členské obce totiž služby ERN využívají. V tomto případě se Euroregion bude snažit o to, aby byl obcemi vnímán jako struktura, kterou mohou využívat pro vyhledávání vhodných přeshraničních kontaktů, informací a pro asistenci s přípravou projektových žádostí. Na druhou stranu, Euroregion Nisa nevidí nečinnost některých obcí ve FMP jako negativní, jelikož členské příspěvky, které ročně získává, využívá na vlastní realizaci projektů, které mají dopad na celé území (Zámečník 2015).

7.3 Projektová činnost Euroregionu Nisa

Euroregion Nisa je euroregionem, který má v Česku nejrozvinutější síť pracovních skupin (viz kapitola 5.3.3), které jsou složeny z regionálních odborníků. Činnost Euroregionu Nisa je realizována skrze jeho sekretariát, kde působí celkem 11 zaměstnanců. Tato kapitola se zaměří na projektovou činnost Euroregionu Nisa.

Euroregion Nisa je nejen správcem, ale i důležitým aktérem ve Fondu malých projektů. Kapitola 6.4 měla za cíl analyzovat FMP z hlediska aktérů do něj zapojených. Nyní se však podíváme přímo na Euroregion Nisa jako aktéra ve FMP. V období 2007-2013 realizoval Euroregion Nisa celkem 29 malých projektů, z čehož 19 na česko-polské hranici a 9 na česko-saské hranici. Zaměření projektů je orientováno především na regionální rozvoj a euroregionální činnosti. Podíváme-li se na popis těchto projektů, zjistíme, že se jedná především o projekty zaměřené na statistické informace, konference a vzdělávání pracovníků ERN (Euroregion Nisa ed. 2014). V podstatě se jedná o projekty, k jejichž realizaci by žádný jiný aktér (s výjimkou Libereckého kraje) neměl dostatečné motivy, nicméně pro další rozvoj území jsou stejně tak důležité, jako projekty ostatní. Této role se tedy aktivně chopil Euroregion Nisa, který vytváří povědomí o zájmovém území nejen v rámci své vlastní struktury, ale i u veřejnosti (Zámečník 2015).

Nicméně, FMP tvoří jen zlomek možností pro čerpání dotací z EU v oblasti přeshraniční spolupráce. Alespoň co se týká finančního hlediska, je o FMP hovořeno jako o „kapce v moři“ (Branda 2014). Euroregion Nisa, jakožto instituce, se ale zaměřuje i na velké projekty a na jejich realizaci čerpá finanční prostředky z Operačních programů Přeshraniční spolupráce. V programovacím období 2007-2013 realizoval Euroregion Nisa celkem 5 velkých projektů, které jsou uvedeny v tabulce 23.

Tabulka 23 Velké projekty přeshraniční spolupráce v období 2007-2013 realizované Euroregionem Nisa

Název projektu	Země partnera	Výše příspěvku z EU (v mil. Kč)	Celkové náklady projektu (v mil. Kč)
Internetové vizitky obcí česko-polského příhraničí	PL	4,1	4,8
Poznej svého souseda	PL	6,8	8,0
Strategie rozvoje Euroregionu Nisa	PL	5,6	6,6

Systém odvracení ohrožení a poskytování pomoci v Euroregionu Nisa	SN	33,5	39,4
Zintenzivnění přeshraniční spolupráce v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa	SN	4,4	5,2
Celkem		54,4	64

Zdroj: Euroregion Nisa ed. (2014), upraveno

Z tabulky 23 vyplývá, že Euroregion Nisa realizoval 5 velkých projektů v celkové hodnotě 64 mil. Kč. Z této částky bylo 54,4 mil. Kč dotováno z Operačních programů Přeshraniční spolupráce a 9,6 mil. Kč financoval samotný Euroregion Nisa. Nejvíce finančních prostředků bylo použito na projekt Systém odvracení ohrožení a poskytování pomoci v Euroregionu Nisa, jehož cílem bylo zlepšování spolupráce pro zajištění bezpečnosti ve společném pohraničí. Z finančních prostředků bylo pořízeno kvalitní technické vybavení hasičských jednotek, a to jak pro českou část, tak i pro část saskou. Projekt se neomezoval pouze na hmotné statky, ale soustředil se i na odbornou kvalifikaci hasičského personálu v podobě hasičských cvičení a školení. Dalším projektem na česko-saské straně hranice bylo zintenzivnění přeshraniční spolupráce, kdy byly pořádány workshopy, konference a partnerská setkání na celém území ERN. Na polsko-české straně hranice to pak byly tyto projekty: Poznej svého souseda, Internetové vizitky obcí česko-polského příhraničí a posledním projektem, kterým se tato práce bude zabývat v následující kapitole, bylo vytvoření Strategie Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa pro období 2014-2020 (Euroregion Nisa ed. 2014).

7.4 Strategie Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa

V roce 2011 Euroregion Neisse-Nisa-Nysa oslavil své 20. výročí, které bylo impulsem nejen pro hodnocení dosavadní spolupráce, ale i pro stanovení nových cílů v budoucím programovacím období 2014-2020. Kromě socioekonomické analýzy celého přeshraničního území jsou zde identifikovány hlavní rozvojové oblasti a následně je navržena i strategie k dosažení stanovených cílů. Součástí této

strategie je i akční plán, který již obsahuje detailnější rozpracování jednotlivých projektů. Zde mohou být definovány konkrétní projekty, do nichž může být zapojen v roli nositele buď samotný Euroregion Nisa nebo obce, kraje či jiné instituce působící v daném území.

Hned v úvodu je upozorněno na fakt, že se nejedná ani tak o strategii rozvoje přeshraničního území, ale spíše o strategii rozvoje samotné přeshraniční spolupráce, přičemž je pozornost soustředěna tam, kde má spolupráce největší přínosy. Hned v počátku byly tedy stanoveny následující cíle:

- jasné stanovení priorit spolupráce v rámci Euroregionu (stanovení oblastí, ve kterých má být přeshraniční spolupráce dále rozvíjena)
- snaha co nejvíce ovlivnit nastavení pravidel pro přeshraniční spolupráci a konkrétní programy přeshraniční spolupráce ve prospěch dotčeného území
- identifikovat pilotní projekty a připravit je již na počátku programovacího období i v případě, že některé z nich nebude možné podpořit z budoucích programů přeshraniční spolupráce

V tabulce 24 je uveden přehled jednotlivých prioritních oblastí, přičemž v každé z nich jsou jmenovány i tematické oblasti a jednotlivá opatření. Hlavním nástrojem implementace této strategie je akční plán, ve kterém jsou již uvedeny pilotní projekty. Akční plán je zveřejněn v elektronické podobě na oficiálních stránkách Euroregionu.

Tabulka 24 Prioritní oblasti rozvoje přeshraniční spolupráce v rámci strategie Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa pro období 2014-2020

1. Dopravní dostupnost	
Silniční doprava	<ul style="list-style-type: none"> • Společné plánování rozvoje silniční sítě a koordinace investic, spolupráce v oblasti bezpečnosti silničního provozu • Investice do nových a zlepšení stavu stávajících přeshraničních silničních spojení
Železniční doprava	<ul style="list-style-type: none"> • Investice do nových a modernizace stávajících přeshraničních železničních spojení • Vznik a rozvoj společných dopravních a turistických nabídek a jejich účinná propagace • Zjednodušení podmínek a schválení vozidel pro přeshraniční provoz

2. Hospodářství a cestovní ruch	
Hospodářství	<ul style="list-style-type: none"> • Přeshraniční podpora inovací • Podpora hospodářské spolupráce a prezentace společného hospodářského prostoru
Cestovní ruch	<ul style="list-style-type: none"> • Koordinace rozvoje cestovního ruchu v ERN • Investice do infrastruktury a služeb cestovního ruchu • Vytváření a propagace přeshraničních nabídek a produktů cestovního ruchu
Energetika	<ul style="list-style-type: none"> • Přeshraniční transfer zkušeností v oblasti energetiky a jejich rozšíření v regionu
3. Životní prostředí	
Čistá Nisa	<ul style="list-style-type: none"> • Spolupráce v oblasti ochrany přírody, především v čištění vod • Rekreační využití Lužické Nisy a dalších vodních toků
Lesy	<ul style="list-style-type: none"> • Spolupráce v ekologickém vzdělávání a lesní pedagogice • Vzdělávání a zvyšování kvalifikace odborných pracovníků v oblasti lesnictví a ochrany přírody • Spolupráce při přírodních katastrofách a jejich prevence
4. Bezpečnost	
Krizový management	<ul style="list-style-type: none"> • Vytvoření účinného systému krizového řízení • Legislativní úprava přeshraničního krizového řízení
Zdravotnické záchranné služby	<ul style="list-style-type: none"> • Spolupráce zdravotnických záchranných služeb • Legislativní úprava spolupráce zdravotnických záchranných služeb přes hranice
Veřejné zdraví	<ul style="list-style-type: none"> • Výměna informací v oblasti veřejného zdraví
Veřejná bezpečnost a spravedlnost	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj spolupráce v oblasti bezpečnosti a spravedlnosti
5. Kultura a vzdělávání	
Školství	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj jazykového vzdělávání • Společné vzdělávací aktivity a jejich propagace
Knihovny	<ul style="list-style-type: none"> • Spolupráce knihoven a zpřístupnění kulturního dědictví obyvatelům Euroregionu
Památky	<ul style="list-style-type: none"> • Spolupráce v památkové péči • Zvýšení povědomí o památkách u široké veřejnosti
Historie	<ul style="list-style-type: none"> • Spolupráce v poznávání společné historie • Zprostředkování poznávání společné historie široké veřejnosti
Podpora různorodé spolupráce občanské společnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Spolupráce people-to-people
6. Podpora přeshraniční spolupráce	
Vytváření podmínek pro rozvoj spolupráce	<ul style="list-style-type: none"> • Vytváření/posilování přeshraničních vazeb • Podpora projektů
Statistika	<ul style="list-style-type: none"> • Spolupráce statistických služeb

Zdroj: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa ed. (2014), upraveno

Strategie Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa samozřejmě neslouží pouze pro projekty realizované ERN jako institucí, ale týká se všech aktérů, působících v jeho území. Jedná se tedy o cenný dokument, který poskytuje potenciálním aktérům základnu pro budoucí směřování rozvoje přeshraniční spolupráce v území.

7.5 Doporučení pro zlepšení přeshraniční spolupráce v Euroregionu Nisa

V první řadě je potřeba si uvědomit, jaké jsou motivy aktérů přeshraniční spolupráce. Branda (2014) vysledoval 2 hlavní motivy, proč se aktéři přeshraniční spolupráce zapojují. Prvním motivem je finanční hledisko, jinými slovy, možnost čerpání dotací z fondů EU. V tomto případě je přeshraniční spolupráce chápána jako prostředek k získání finančních prostředků, což může mít negativní dopad na projekty samotné, jelikož jejich cílem je pouze získat již zmíněné finanční prostředky. Naproti tomu stojí druhý motiv, jímž je spolupráce samotná. V tomto případě mají aktéři zájem rozvíjet různé oblasti spolupráce a společně překonávat problémy, které se týkají pohraničí. Je důležité si uvědomit, že tento druhý motiv je daleko smysluplnější a prospěšnější pro rozvoj přeshraničního území, protože zde spolupráce vychází z reálné potřeby spolupracovat (Zámečník 2015).

Jako další možnost zlepšení přeshraniční spolupráce uvádí Branda (2014) vznik struktury, která by sjednotila všechny euroregiony v Česku, které spolu prakticky nekomunikují. Nedostatek komunikace mezi euroregiony navzájem oslabuje jejich roli, především ve vztahu k centrálním vládám. Euroregion Nisa sice založil Asociaci euroregionů v České republice (AEČR), která by měla fungovat jako platforma pro vzájemnou komunikaci, nicméně jejími členy nejsou všechny euroregiony a Michl (2009) ji označil za spící platformu. Potenciál AEČR není tudíž plně využíván. Branda (2014) doporučuje, aby se členy AEČR staly všechny euroregiony a posílily tak svou roli ve vztahu k centrálním vládám.

Vzhledem k tomu, že v ERN jsou realizovány projekty pouze dvoustranné, měl by se pokusit prosadit fungování projektů třístranných, do kterých budou oficiálně zapojeny všechny strany ERN. K otázce třístranných projektů se však Euroregion Nisa staví kladně a od počátku roku 2015 již probíhají na toto téma

jednání. ERN usiloval o třístranné projekty již pro období 2007-2013, ale až pro období 2014-2020 se tuto myšlenku podařilo prosadit. V případě trojstranných dohod se ale jedná o velmi složitou záležitost (především nastavení kontrolních mechanismů), a tak je tato otázka stále ve fázi příprav (Hájková 2015, Zámečník 2015). Třístranné projekty se ale nebudou týkat FMP. Vzhledem k velikosti projektů by náročná administrace měla negativní vliv na žadatele, které by od podání žádosti pravděpodobně odradila (Zámečník 2015).

7.6 Shrnutí role ERN jakožto platformy pro přeshraniční spolupráci

Poslední část této kapitoly se bude věnovat syntéze poznatků o ERN jakožto instituci, která je platformou pro rozvoj přeshraniční spolupráce v daném území. Pokud se podíváme na ERN v roli správce FMP, celý sekretariát, pod vedením pana Zámečníka se snaží o vstřícný přístup ke všem žadatelům, jimž se snaží pomáhat v rámci všech svých možností (Hájková 2015). Žadatelům jsou tak poskytovány bezplatné konzultace a rady dle jejich potřeby. Dále se také zaměstnanci ERN snaží aktivně propagovat možnost čerpání dotací z FMP mezi starosty členských obcí ERN. Dalším důkazem o úspěšném spravování FMP je fakt, že téměř všechny finanční prostředky, které byly české straně poskytnuty, byly vyčerpány.

Pokud se podíváme na vlastní projektovou činnost ERN, zjistíme, že se aktivně zapojuje nejen ve FMP, ale podává své žádosti i v rámci projektů velkých. S projektovou činností souvisí otázka financování. ERN je ekonomicky soběstačným subjektem, který díky svým dlouholetým zkušenostem může provozovat poradenskou činnost pro ostatní instituce. Znamená to tedy, že není odkázán pouze na členské příspěvky, jako je to u některých euroregionů na našem území.

Pro ERN je také klíčový jeho vztah s Libereckým krajem, který není založen na vzájemné konkurenci, ale na fungující spolupráci. Předsedou ERN je hejtman Libereckého kraje a samotný Liberecký kraj je zároveň členem ERN, který ročně přispívá vysokou finanční částkou. Zaměstnanci Libereckého kraje jsou i členy řídicích a odborných skupin ERN, což obě instituce vzájemně propojuje.

Pro rozvoj přeshraniční spolupráce je velmi důležitým faktorem i lidský kapitál, který usnadňuje kooperaci mezi aktéry, pokud je spolupráce založena na spolehlivosti a poctivosti (Kolářová 2013). Z řízených rozhovorů vyplynulo, že v ERN je vysoká úroveň lidského kapitálu, která zahrnuje dovednosti, vědomosti a dlouholeté zkušenosti zaměstnanců sekretariátu, především pak jednatele ERN - Ing. Jaroslava Zámečnicka, CSc. (Hájková 2015, Sliwa 2015, Vastlová 2015).

8 Závěr

Přestože náznaky můžeme spatřovat již po 2. světové válce, výrazný zájem o přeshraniční spolupráci byl v Evropě zaznamenán až v 90. letech, kdy padla „železná opona“. Evropská unie si tak začala plně uvědomovat potenciál přeshraniční spolupráce, který se rozhodla podporovat i finančně. V té době funkce hranice jako bariéry začala pozvolna ztrácet na významu a posouvá se k nové funkci – místo kontaktů a interakcí.

Pohraniční oblasti v Česku bývají charakteristické svou periferní polohou ve vztahu k centru, specifickými přírodními a klimatickými podmínkami a sociální diskontinuitou, která byla způsobena odsunem českých Němců z tohoto území. Političtí geografové také velmi často upozorňují v souvislosti s hranicemi a pohraničím na možný vznik konfliktů. Ve 20. století byly vedeny války, aby se rozhodlo, jak má být přerozdělen prostor v Evropě. Do roku 1989 představovaly státní hranice v Česku bariéru. Kontakty mezi lidmi na protilehlé straně hranice byly téměř nulové, a proto, po otevření hranic v roce 1989, panovala zpočátku ve vzájemných vztazích nejistota a nedůvěra.

Předkládaná diplomová práce se zabývá Euroregionem Neisse-Nisa-Nysa a snaží se potvrdit, že je fungující platformou pro rozvoj přeshraniční spolupráce v území. První cíl byl zaměřen na analýzu Fondu malých projektů v období 2007-2013, přičemž ERN je zde pojat jako přeshraniční území, ve kterém se odehrává přeshraniční spolupráce. Fond malých projektů je orientován na měkké projekty, jejichž cílem je především rozvíjení přeshraničních vztahů mezi lidmi. Pomocí FMP se euroregiony snaží také předejít možným přeshraničním konfliktům. Druhý cíl byl zaměřen na roli ERN v přeshraniční spolupráci. Zde je ERN pojat jako instituce a je zkoumán pouze v rámci české části.

Na základě provedených analýz, řízených rozhovorů a literatury týkající se přeshraniční spolupráce v území, lze vyvodit tyto závěry ohledně stanovených předpokladů:

První předpoklad zněl: „*Euroregion Neisse-Nisa-Nysa je nejenom správcem FMP, ale zároveň i významným aktérem, který se podílí na projektech a nejvíce uskutečněných projektů a největší množství využitých finančních prostředků v euroregionu nalezneme v česko-polském pohraničí.*“

První část stanoveného předpokladu se potvrdila pouze pro českou stranu ERN a není možné ji přijmout v rámci celého Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa. Polská část se participuje pouze minimálně a v saské části ani není povoleno, aby ERN mohl být v roli žadatele.

Na základě analýzy FMP se dále potvrdilo, že nejvíce projektů bylo realizováno v rámci FMP: česko-polský program. I množství využitých finančních prostředků bylo nejvyšší v tomto programu. Řízené rozhovory napomohly toto zjištění doplnit o vysvětlení. V první řadě je v tomto programu nejvíce uskutečněných projektů díky menší jazykové bariéře, protože polština pochází ze stejné skupiny západoslovanských jazyků jako čeština. Dalším důvodem je poněkud složitější otázka administrace fondu na saské straně, která do určité míry může demotivovat aktéry ke spolupráci. Posledním důvodem je vyšší maximální dotace v programu česko-polském.

Druhý předpoklad zněl: „*V roli žadatele v rámci FMP se nejčastěji vyskytují obce jako významný aktér přeshraniční spolupráce. Zároveň jsou větší obce či města daleko úspěšnější jak v počtu realizovaných projektů, tak i v objemu získaných dotací z Evropské unie.*“

Na základě analýzy aktérů z FMP se potvrdilo, že jsou to právě obce, které jsou nejčastěji v roli žadatele. Výjimka platí pouze u saské části, kde v roli žadatele dominují občanská a zájmová sdružení. Obecně lze ale konstatovat, že nejčastějším aktérem ve FMP jsou obce.

Mapové výstupy v kapitolách 6.2 a 6.3 naznačují, že další předpoklad, říkající, že větší obce či města jsou úspěšnější v počtu realizovaných projektů a v objemu získaných dotací, se potvrdí. Aby mohl být i tento předpoklad potvrzen s jistotou, byly provedeny korelační analýzy mezi výší dotace a počtem projektů, s počtem obyvatel. Na základě výsledků korelačních analýz tak bylo potvrzeno, že

počet projektů a výše dotací jsou pozitivně závislé na počtu obyvatel. Tato závislost platí pro všechny strany ERN.

Třetí předpoklad zněl: „*Vzhledem ke své dlouholeté tradici tvoří Euroregion Nisa fungující platformu pro přeshraniční spolupráci ve svém území, a jakožto správce FMP dohlíží na to, aby byl řádně spravován a jednotlivé projekty měly reálný přeshraniční dopad.*“

Na základě dostupné literatury a řízených rozhovorů mohl být potvrzen i poslední předpoklad. Za 20 let své existence si Euroregion Nisa vybudoval silnou pozici v rámci přeshraniční spolupráce a stal se vhodnou platformou pro její rozvoj. Euroregion Nisa je ekonomicky soběstačným subjektem, který díky svým zkušenostem může poskytovat placené služby (především poradenské) ostatním subjektům. Náplň jeho práce tak není omezená pouze na FMP, ale realizuje i vlastní velké projekty, které si vzhledem ke své finanční situaci může dovolit. Velmi klíčový je i jeho vztah s Libereckým krajem, který je založen na vzájemné kooperaci a v oblasti přeshraniční spolupráce zde nevzniká konkurenční prostředí. Pro správné fungování Euroregionu Nisa a rozvoj přeshraniční spolupráce je velmi důležitým faktorem lidský kapitál. Z řízených rozhovorů vyplynulo, že v ERN je vysoká úroveň lidského kapitálu, která zahrnuje dovednosti, vědomosti a dlouholeté zkušenosti zaměstnanců sekretariátu.

Na základě řízených rozhovorů se zároveň potvrdilo, že Euroregion Nisa se snaží chovat zodpovědně v rámci své úlohy správce FMP. Celý sekretariát se snaží o vstřícný přístup ke všem žadatelům pomocí bezplatných konzultací a rad ohledně plánování a financování jednotlivých projektů. Jednotlivé projekty jsou detailně konzultovány v několika fázích, čím se předchází situacím, kdy by postrádaly přeshraniční dopad. Zaměstnanci sekretariátu se aktivně snaží propagovat možnosti čerpání dotací z FMP mezi starosty v podobě osobních návštěv. Dalším důkazem o úspěšném spravování FMP je fakt, že téměř všechny finanční prostředky, které byly české straně poskytnuty, byly vyčerpány.

Předkládaná diplomová práce hodnotila roli Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa v přeshraniční spolupráci. V první rovině se zabývala analýzou FMP za období 2007-2013 v celém přeshraničním území, v druhé rovině se pak zabývala pouze

jeho českou částí, která byla zkoumána jakožto platforma pro rozvoj přeshraniční spolupráce. Zde existuje potenciál dále práci rozšířit o pohled na saskou a polskou část ERN, ve smyslu jejich fungování jakožto institucí, založených k rozvoji přeshraniční spolupráce. Saská a polská část nejsou v tomto ohledu zkoumány z důvodu omezeného rozsahu práce.

Diplomová práce, ve které se ERN ukázal jako fungující platforma pro rozvoj přeshraniční spolupráce, by měla sloužit především jako zdroj informací a doporučení pro ostatní euroregiony v Česku, které se potýkají s určitými problémy. ERN může nabídnout ostatním euroregionům mnoho zkušeností, ať už v otázce financování své činnosti, spolupráce s Libereckým krajem, či schopnosti spravovat FMP. Jedná se o nejstarší euroregion na území Česka, a proto by byla škoda, aby jeho zkušenosti nebyly využity euroregiony, které vznikly až později, a tudíž nemají s přeshraniční spoluprací takto dlouhou zkušenost.

V tomto duchu se dále nabízí i provedení podobných analýz na ostatních evropských hranicích (především v případě vyspělých euroregionů na německo-nizozemské hranici), které by sloužily jako souhrn poznatků pro inspiraci ostatním euroregionům. Další možností budoucího výzkumu je i analýza vztahů a vzájemné komunikace mezi jednotlivými stranami euroregionů. Po uplynutí programovacího období 2014-2020 by bylo vhodné srovnání s obdobím 2007-2013 a zhodnocení, zda došlo v průběhu času k nějakým proměnám. Srovnání by mělo proběhnout jak v rámci analýzy FMP, tak i ohledně role Euroregionu Nisa v přeshraniční spolupráci. V neposlední řadě by předkládaná diplomová práce mohla být hodnotná i pro samotný Euroregion Neisse-Nisa-Nysa (v institucionálním pojetí), především pak ty části, které se věnují územní diferenciaci jednotlivých projektů z FMP.

9 Literatura a zdroje dat

ANDERSON, M.; O'DOWD, L. (1999): Borders, Border Regions and Territoriality: Contradictory Meanings, Changing Significance. *Regional Studies*, 33, 7, s. 593-604

ARCDATA PRAHA, ed. (2015): Geografické informační systémy, 19. 5. 2015, [www.arcdata.cz]

ASSOCIATION OF EUROPEAN BORDER REGIONS ed. (2015): Association of European Border Regions, 1. 3. 2015, [www.aebr.eu]

BAAR, V.; RUMPEL, P.; ŠINDLER, P. (1996): Politická geografie. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 91 s.

BRANDA, P. (2009): Euroregiony v České republice: komparativní analýza. 29. 5. 2015, [http://ces.vse.cz/wp-content/branda-final.pdf]

BRANDA P., POŠTOLKA V. (2009): Přeshraniční spolupráce, euroregiony a Euroregion Nisa. 22. 5. 2015 [www.vse.cz/polek/download.php?jnl=rst&pdf=7.pdf]

BRANDA, P. (2012): Přeshraniční spolupráce a regionální politika EU. [ppt]. Technická Univerzita v Liberci. Liberec.

BRANDA, P. (2014): Regionální politika EU a podpora přeshraniční spolupráce, 5. 6. 2015, [http://www.ern.cz/ED/kniha-final4.pdf – 29. 5. 2015]

BINEK, J., GALVASOVÁ, I. a kol. (2009): Synergie ve venkovském prostoru: aktéři a nástroje rozvoje venkova. GaREP Publishing Brno, 96 s.

DIENER, A., HAGEN, J. (2009): Theorizing Borders in a Borderless World: Globalization, Territory and Identity. *Geography Compass* 3/3, 21 s.

DIENSTLEISTUNGSZENTRUM, ed. (2015): Bundesamt für Kartographie und Geodäsie, 19. 2. 2015, [http://www.geodatenzentrum.de]

DOKOUPIL, J. (2004): Hranice a hraniční efekt. In: Jeřábek, M., Dokoupil, J., Havlíček, T. a kol. (2004): České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování? Academia, Praha, s. 47-58

DOKOUPIL, J., JEŘÁBEK, M. (2004): Hraniční regiony Evropské unie. In: Jeřábek, M., Dokoupil, J., Havlíček, T. a kol. (2004): České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování? Academia, Praha, s. 163-178

EUROREGION NEISSE-NISA-NYSA ed. (2014): Strategie Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa 2014-2020, 5. 6. 2015, [<http://www.egtc-neisse-nisa-nysa.eu/user/files/strategie-rozvoje-euroregionu-nisa-2014-2020-cz.pdf>]

EUROREGION NEISSE-NISA-NYSA ed. (2015): Euroregion Niesse-Nisa-Nysa, 5. 6. 2015, [www.neisse-nisa-nysa.org]

EUROREGION NISA ed. (2014): Kompendium přeshraničních projektů 2007-2013 [<http://www.ern.cz/files/kniha-kompendium-vse.pdf> – 11. 6. 2015]

EUROREGION NISA ed. (2015): Euroregion Nisa, 7. 6. 2015, [www.ern.cz]

GIDDENS, A. (1984): The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration. University of California, 402 s.

GIS SUPPORT SP. Z Z.O. ed. (2015): GIS Support. 19. 2. 2015, [www.gis-support.pl]

HAGGET, P. (1975): Geography: a Modern Synthesis. Harper Internat. Edition, London, 684 s.

HÁJKOVÁ, E. (2015): Fond malých projektů v Euroregionu Nisa. Řízený rozhovor. 25. 4. 2015, Liberec

HAVLÍČEK, T. (2004): Teorie vymezení pohraničí. In: Jeřábek, M., Dokoupil, J., Havlíček, T. a kol. (2004): České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování? Academia, Praha, s. 59-66

HAVLÍČEK, T. (2015): Vztahy krajů a euroregionů. Odborná konzultace. 2. 6. 2015, Praha

CHROMÝ, P. (1999): Teoretický vstup do problematiky. In: JEŘÁBEK, M. ed. (1999): Geografická analýza pohraničí České republiky. Pracovní texty WP 99:11, Sociologický ústav AV ČR, Praha, s. 16-30

INGRAM, H., KIRBY, A.; LAITURI, M.; MOREHOUSE, B. (1990): On the edge of all possibilities: political-economic change where core meets semi-phery, US Lessons conference, University of Arizona, 72 s.

JANKOWSKI, A. (2015): Euroregion Nysa. Řízený rozhovor. 27. 4. 2015, Jelenia Góra

JEŘÁBEK, M., DOKOUPIL, J., HAVLÍČEK, T. a kol. (2004): České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování? Academia, Praha, 296 s.

JEŘÁBEK, M., ed. (2010): Regionální výzkum v česko-německém pohraničí. Ústí nad Labem, Acta Universitatis Purkynianae č. 156, Studia Geographica IX, 180 s.

JEŘÁBEK, M., LIPSKÝ, V., , PODHAJOVÁ, B. (2010): Česko-saské pohraničí – prostor evropské integrace a vzájemného poznávání. In: Jeřábek, M. (2010): Regionální výzkum v česko - německém pohraničí. Ústí nad Labem, Acta Universitatis Purkynianae č. 156 Studia Geographica IX, s. 22-31

JOHNSTON, R., J. ed. (2000): The Dictionary of Human Geography. Blackwell Publishing, Oxford, 939 s.

JURCZEK, P. (2002): Cross-border cooperation in the German-Czech-Polish border region at the turn of the century, Journal of Borderlands Studies, 17:2, s. 97-104

KOLÁŘOVÁ, K. (2013): Aktéři přeshraniční spolupráce v Euroregionu Silva Nortica. Diplomová práce, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PřF UK, Praha, 124 s.

KOLOSSOV, V. (2005): Border Studies: Changing Perspectives and Theoretical Approaches. Geopolitics, 10:4, s. 606-632.

LAINE, J. (2007): Incommodious border? Rethinking the function of the Finnish-Russian border. Fennia, 185:1, s. 49-62.

LEPIK, K. (2009): Euroregions as Mechanisms of Strengthening Cross-border Cooperation in the Baltic Sea Region. *Trames*, 13 (63/58), 3, s. 265-284.

MAIER, J. (1990): Staatsgrenzen und ihre Einfluss auf Raumstrukturen und Verhaltensmuster. Arbeitsmaterial für Raumordnung und Raumplanung, Universität Bayreuth, 249 s.

MICHL, P. (2008): Evropeizace přeshraniční spolupráce v ČR: Příklad vybraných euroregionálních struktur. Diplomová práce, Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií, Fakulta sociálních studií, Masarykova Univerzita v Brně, Brno, 112 s.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ed. (2015a): Centrum pro regionální rozvoj České republiky, 14. 4. 2015, [www.crr.cz]

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ed. (2015b): Ministerstvo pro místní rozvoj, 5. 6. 2015, [www.mmr.cz]

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ed. (2015c): Strukturální fondy, 8. 6. 2015, [www.strukturalni-fondy.cz]

MOREHOUSE, B. (2004): Theoretical Approaches to border Spaces and Identities. In: Pawlakovich-Kochi, V., Morehouse, B., Wastl-Walter, D.: *Challenged Borderlands: Transcending political and cultural boundaries*. Cornwall, s. 15-39.

NEWMAN, D. (2006): The lines that continue to separate us: border in our "borderless" world. *Progress in Human Geography*, 30, 2, s. 143-161.

O'DOWD, L., CORRIGAN, J., MOORE, T. (1995): Borders, National Sovereignty and European Integration: The British-Irish Case. *International Journal of Urban and Regional Research*, vol. 19, s. 272-285

O'DOWD, L. (2003): The changing significance of European borders. In: Anderson, J., O'Dowd, L., Wilson, T. (eds.): *New borders for a changing Europe. Cross-border cooperation and government*, London, s. 13-36

PERKMANN, M. (2003): Crossborder regions in Europe. Significance and drivers of cross-border co-operation. *European Urban and Regional Studies* 10 (2), s. 153-171

RUMPEL, P. (2004): Politika hospodářské a sociální soudržnosti Evropské unie. In: Jeřábek, M., Dokoupil, J., Havlíček, T. a kol. (2004): České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování? Academia, Praha, s. 151-162

SCHMITT-EGNER, P. (1998): Grenzüberschreitende Zusammenarbeit in Europa als Gegenstand wissenschaftlicher Forschung und Strategie transnationaler Praxis. Anmerkung zur Theorie, Empire und Praxis des transnationalen Regionalismus. In: Brunn, G.; Schmitt-Egner P.: Grenzüberschreitende Zusammenarbeit in Europa: Theorie - Empire - Praxis, Baden-Baden, s. 27-77

SCHRAMEK, CH. (2010): Teorie systémů a přeshraniční spolupráce: několik úvah z pohledu česko-německých euroregionů. In: Jeřábek, M. (2010): Regionální výzkum v česko-německém pohraničí. Ústí nad Labem, Acta Universitatis Purkynianae, č. 156, Studia Geographica IX, s. 5-13

SLIWA, T. (2015): Fond malých projektů v Euroregionu Nysa. Řízený rozhovor, 27. 4. 2015, Jelenia Góra

SOUSA, L. (2013): Understanding European Cross-border Cooperation: A Framework for Analysis, Journal of European Integration, 35:6, s. 669-687

TURNOCK, D. (2002): Cross-border cooperation: A major element in regional policy in East Central Europe, Scottish Geographical Journal, 118:1, s. 19-40

VASTLOVÁ, S. (2015): Fond malých projektů v Euroregionu Neisse. Řízený rozhovor. 29. 4. 2015, Zittau

WILSON, T, DONNAN H. (2012): Borders and Border Studies. In: Wilson, T., Donnan, H., (2012): A companion to border studies. Wiley-Blackwell, s. 1-25

YODER, J. (2003): Bridging the European Union and Eastern Europe: Cross-border Cooperation and the Euroregions, Regional & Federal Studies, 13:3, s. 90-106

ZÁMEČNÍK, J. (2015): Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. Řízený rozhovor. 3. 5. 2015, Liberec

Příloha 1: Struktura řízených semistrukturovaných rozhovorů pro zaměstnance sekretariátů Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa

Rozhovory zaměřené na FMP

- témata k diskuzi

- Jak dohlíží ERN na dodržování přeshraničního charakteru jednotlivých projektů?
- Jak je to s čerpáním peněz z ERDF v rámci FMP?
- Se kterou stranou probíhá spolupráce lépe?
- Jak si vede ERN jako správce (jaké jsou jeho vztahy s řídicími a kontrolními orgány)?
- Jak probíhá proces rozhodování o schválení projektů (popište od momentu, kdy přijde žadatel do kanceláře sekretariátu)?
- Jací aktéři se nejčastěji do FMP zapojují?

Rozhovory zaměřené na ERN

- témata k diskuzi

- Odkud získává ERN finanční zdroje?
- Jaké aktivity, kromě FMP, dále vyvíjíte?
- Třístranné projekty
- Jaké jsou vztahy mezi ERN a Libereckým krajem